

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ काण्डम् २ ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे प्रथमः प्रश्नः ॥

वा॒य॒व्यः॑ श्वे॒तमा॒ल॒भेत् भू॒ति॒कामो॑ वा॒युर्वै॑H क्षे॒पि॒ष्ठा दे॒वता॑
वा॒युमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति स ए॒वैनं॑ भू॒ति॒ङ्गम॑यति
भ॒व॒त्ये॒वाति॑क्षिप्रा दे॒वते॒त्याहुः॑ सैन॑मीश्व॒रा प्र॒दह॑ इत्ये॒तमे॒व
सन्तं॑ वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आल॒भेत॑ नि॒युद्वा अ॑स्य धृ॒ति॒र्द्धृत॑ ए॒व
भू॒ति॒मु॒पैत्य॑प्र॒दाहा॒य भ॒व॒त्ये॒व (1)

वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आल॒भेत् ग्राम॑कामो वा॒युर्वा इ॒माः
प्र॒जा न॑स्यो॒ता नैनी॑यते वा॒युमे॒व नि॒युत्वंन्तः॑ स्वेन॑
भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति स ए॒वास्मै॑ प्र॒जा न॑स्यो॒ता निय॑च्छति
ग्रा॒म्ये॒व भ॑वति नि॒युत्वंते॑ भवति द्धु॒वा ए॒वास्मा॑ अन॑पगाः
करो॑ति वा॒यवे॑ नि॒युत्वंत॑ आल॒भेत॑ प्र॒जाका॑मः प्रा॒णो वै
वा॒युर॑पा॒नो नि॒युत्प्रा॑णापा॒नौ खलु॑ वा ए॒तस्य॑ प्र॒जायाः॑ (2)

अप॑क्रामतो॒ योऽलं॑ प्र॒जायै॑ सन्प्र॒जान्न॑ वि॒न्दते॑ वा॒युमे॒व

नियुत्वंन्तुः स्वेनं भागधेयेनोपधावति स एवास्मै प्राणापाना-
भ्यां प्रजां प्रजनयति विन्दते प्रजां दद्यावै नियुत्वंतु आलभेत
ज्योगामयावी प्राणो वै वायुरपानो नियुत् प्राणापानौ खलु वा
एतस्मादपक्रामतो यस्य ज्योगामयति वायुमेव नियुत्वंन्तुः
स्वेनं भागधेयेनोप (3)

धावति स एवास्मिन्प्राणापानौ दधात्युत यदीतासुर्भवति
जीवत्येव प्रजापतिर्वा इदमेकं आसीत्सोऽकामयत
प्रजाः पशून्सृजेयेति स आत्मनो वपामुदक्खिदत्तामग्नौ
प्रागृह्णात्ततोऽजस्तूपरः समभवत्तु स्वायै देवताया आ-
लभेत ततो वै स प्रजाः पशून्सृजत यः प्रजाकामः
(4)

पशुकामः स्यात्स एतं प्राजापत्यमजन्तूपरमालभेत
प्रजापतिमेव स्वेनं भागधेयेनोपधावति स एवास्मै
प्रजां पशून्प्रजनयति यच्छ्रुणस्तत्पुरुषाणां रूपं
यत्तूपरस्तदश्वानां यदन्यतोदन्तद्गवां यदव्या इव
शफास्तदवीनां यदजस्तदजानामेतावन्तो वै ग्राम्याः
पशवस्तान् (5)

रूपेणैवावरुन्धे सोमापौष्णत्रैतमालभेत पशुकामो द्वौ
 वा अजायै स्तनौ नानैव द्वावभिजायेते ऊर्जं पुष्टिन्तृतीयः
 सोमापूषणावेव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै
 पशून्प्रजनयतः सोमो वै रेतोधाः पूषा पशूनां प्रजनयिता
 सोम एवास्मै रेतो दधाति पूषा पशून्प्रजनयत्यौदुम्बरो
 यूपो भवत्यूर्वा उदुम्बर ऊर्क्पर्शव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं
 पशून्वरुन्धे॥६॥

—[१] भवत्येव प्रजाया आमयति वायुमेव नियुत्वन्तः
 स्वेन भागधेयेनोप प्रजाकामस्तान् यूपस्त्रयोदश च।]

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मात्सृष्टाः पराचीरायन्ता
 वरुणमगच्छन्ता अन्वैत्ताः पुनरयाचत ता अस्मै न
 पुनरददात्सोऽब्रवीद्वरं वृणीष्वथ मे पुनर्देहीति तासां
 वरमाऽलभत स कृष्ण एकशितिपादभवद्यो वरुणगृहीतः
 स्यात्स एतं वारुणं कृष्णमेकशितिपादमालभेत वरुणम्
 (7)

एव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति
 कृष्ण एकशितिपाद्भवति वारुणो ह्येष देवतया

समृद्धौ सुवर्भानुरासुरः सूर्यन्तमंसाऽविद्धत्तस्मै देवाः
 प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्य यत्प्रथमन्तमोऽपाघ्नन्त्सा कृष्णा-
 ऽविर्भवद्यद्वितीयं सा फल्गुनी यत्तृतीयं सा बलक्षी
 यदद्व्यस्थादपाकृन्तन्त्साऽविऽर्वशा (8)

समभवत्ते देवा अब्रुवन्देवपशुर्वा अयं समभूत्कस्मा
 इममालप्स्यामह इत्यथ वै तर्ह्यल्पा पृथिव्यासीदजाता
 ओषधयस्तामवि वशामादित्येभ्यः कामायाऽलभन्त ततो वा
 अप्रथत पृथिव्यजायन्तौषधयो यः कामयेत प्रथेय पशुभिः
 प्र प्रजया जायेयेति स एतामवि वशामादित्येभ्यः कामाय
 (9)

आ लभेतादित्यानेव कामः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 त एवैनं प्रथयन्ति पशुभिः प्र प्रजया जनयन्त्यसावादित्यो
 न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मा एता
 मल्हा आलभन्ताग्नेयीं कृष्णग्रीवीं संहितामैन्द्रीं
 श्वेतां बार्हस्पत्यान्ताभिरेवास्मिन्नुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः
 स्यात्तस्मा एता मल्हा आलभेत (10)

आग्नेयीं कृष्णग्रीवीं संहितामैन्द्रीं श्वेतां

बार्हस्पत्यामेता एव देवताः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 ता एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसन्दधति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति
 वसन्ता प्रातराग्नेयीं कृष्णग्रीवीमालंभेत ग्रीष्मे मृच्छन्दिने
 संहितामैन्द्रीं शरद्यपराह्णे श्वेतां बार्हस्पत्यान्त्रीणि
 वा आदित्यस्य तेजांसि वसन्ता प्रातर्ग्रीष्मे मृच्छन्दिने
 शरद्यपराह्णे यावन्त्येव तेजांसि तान्येव (11)

अव रुन्धे सं वथ्सुरं पर्यालभ्यन्ते सं वथ्सुरो वै
 ब्रह्मवर्चसस्य प्रदाता सं वथ्सुर एवास्मै ब्रह्मवर्चसं प्रयच्छति
 ब्रह्मवर्चस्यैव भवति गर्भिण्यो भवन्तीन्द्रियं वै गर्भं
 इन्द्रियमेवास्मिन्दधति सारस्वतीं मेषीमालंभेत य ईश्वरो
 वाचो वदितोः सन्वाचन्न वदेद्वाग्वै सरस्वती सरस्वतीमेव
 स्वेन भागधेयेनोपधावति सैवास्मिन् (12)

वाचन्दधाति प्रवदिता वाचो भवत्यपन्नदती भवति
 तस्मान्मनुष्याः सर्वा वाचं वदन्त्याग्नेयं कृष्णग्रीवमा
 लंभेत सौम्यं बभ्रुं ज्योगामयाव्यग्निं वा एतस्य शरीरं
 गच्छति सोमं रसो यस्य ज्योगामयत्यग्नेरेवास्य
 शरीरन्निष्क्रीणाति सोमाद्रसमुत यदीतासुर्भवति जीवत्येव

सौम्यं बभ्रुमालभेताग्नेयं कृष्णग्रीवं प्रजाकामः सोमः (13)

वै रेतो॑धा अ॒ग्निः प्र॒जानां॑ प्र॒जनयि॑ता सोमं ए॒वास्मै॑
रेतो॑ दधा॑त्यग्निः प्र॒जां प्र॒जनय॑ति वि॒न्दते॑ प्र॒जामा॑ग्नेयं
कृष्णग्री॑वमाल॒भेत सौ॒म्यं ब॒भ्रुं यो ब्रा॑ह्म॒णो वि॒द्याम॒नूच्य॑
न वि॒रोचे॑त् यदा॑ग्नेयो भव॑ति तेज॑ ए॒वास्मिन्ते॑न दधा॑ति
यत्सौ॒म्यो ब्र॑ह्मवर्च॒सन्ते॑न कृष्णग्री॑व आग्नेयो भव॑ति तमं
ए॒वास्मा॑दप॑हन्ति श्वेतो भव॑ति (14)

रुच॑मे॒वास्मि॑न्दधाति ब॒भ्रुः सौ॒म्यो भव॑ति ब्रह्मवर्च॒समे॒वास्मि॑न्नि
कृष्णग्री॑वमाल॒भेत सौ॒म्यं ब॒भ्रुमा॑ग्नेयं कृष्णग्री॑वं पुरो॒धाया॑ः
स्पर्ध॑मान आग्नेयो वै ब्रा॑ह्म॒णः सौ॒म्यो रा॑ज॒न्यो-
ऽभि॑तः सौ॒म्यमा॑ग्नेयो भव॑तस्तेज॑सैव ब्रह्म॑णोभ॒यतो॑
रा॒ष्ट्रं परि॑गृह्णात्येक॒धा स॒मावृ॑ङ्क्ते पुर ए॑नन्दधते॥ (15)

ल॒भेत् वरु॑णं व॒शैताम॑विं व॒शामा॑दित्येभ्यः कामा॑य म॒ल्हा आ॑ल॒भेत् तान्ये॒व सै॒वास्मि॑न्सोमः
श्वेतो भव॑ति त्रिच॑त्वारि॒ंशच्च॑। (2)॥ [२]

दे॒वा॒सुरा॑ ए॒षु लो॒केष्व॑स्प॒र्द्धन्त॑ स ए॒तं वि॒ष्णु॑र्वा॒मन॑मपश्य॒त्तः
स्वायै॑ दे॒वता॑या आ॒ल॒भत् ततो॑ वै स इ॒माल्लो॑कान॒भ्यज॑यद्वैष्ण॒वं
वा॒मन॑माल॒भेत् स्प॒र्द्धमा॑नो वि॒ष्णुरे॒व भू॒त्वेमा॑ल्लो॒कान॒भिज॑यति

विषमं आलभेत विषमा इव हीमे लोकाः समृद्ध्या इन्द्राय
मन्युमते मनस्वते ललामं प्राशृङ्गमालभेत सङ्ग्रामे (16)

सं यत्त इन्द्रियेण वै मन्युना मनसा सङ्ग्रामञ्जयतीन्द्रमेव
मन्युमन्तं मनस्वन्तुः स्वेन भागधेयेनोपधावति स
एवास्मिन्निन्द्रियं मन्युं मनो दधाति जयति तः
सङ्ग्राममिन्द्राय मरुत्वन्ते पृश्निसक्थमालभेत ग्रामकाम
इन्द्रमेव मरुत्वन्तुः स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै
सजातान्प्रयच्छति ग्राम्येव भवति यदृषभस्तेन (17)

ऐन्द्रो यत्पृश्निस्तेन मारुतः समृद्धौ पश्चात्पृश्निसक्थो
भवति पश्चादन्ववसायिनीमेवास्मै विशङ्करोति सौम्यं
बभ्रुमालभेतान्नकामः सौम्यं वा अन्नं सोममेव स्वेन
भागधेयेनोपधावति स एवास्मा अन्नं प्रयच्छत्यन्नाद एव
भवति बभ्रुर्भवत्येतद्वा अन्नस्य रूपं समृद्धौ सौम्यं
बभ्रुमालभेत यमलम् (18)

राज्याय सन्तः राज्यन्नोपनमेत्सौम्यं वै राज्यं सोममेव
स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै राज्यं प्रयच्छत्युपैतः
राज्यन्नमति बभ्रुर्भवत्येतद्वै सोमस्य रूपं समृद्ध्या इन्द्राय

वृत्रतुरै॑ ल॒लामं॑ प्राशृङ्ग॑माल॑भेत॒ गत॑श्रीः॑ प्रति॒ष्ठाका॑मः
पा॒प्मान॑मे॒व वृ॒त्रन्ती॑र्त्वा प्र॑ति॒ष्ठां ग॑च्छ॒तीन्द्रा॑याभिमाति॒घ्ने
ल॒लामं॑ प्राशृङ्ग॑मा (19)

ल॒भेत॒ यः पा॒प्मना॑ गृही॒तः स्या॑त्पा॒प्मा वा
अ॒भिमा॑तिरिन्द्र॑मे॒वाभि॑माति॒हन्॑ꣳ स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति
स ए॒वास्मा॑त्पा॒प्मानं॑म॒भिमा॑तिं प्रणु॑दत॒ इन्द्रा॑य व॒ज्रिणे॑
ल॒लामं॑ प्राशृङ्ग॑माल॑भेत॒ यम॑लꣳ रा॒ज्याय॑ सन्तꣳ
रा॒ज्यन्नो॑प॒नमे॒दिन्द्र॑मे॒व व॒ज्रिणꣳ स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति
स ए॒वास्मै॑ व॒ज्रं प्र॑यच्छति॒ स ए॑नं॒ वज्रो॑ भू॒त्या इ॒न्ध उ॒पैनꣳ
रा॒ज्यन्न॑मति॒ ल॒लामः॑ प्राशृङ्गो॑ भ॑वत्येत॒द्वै व॒ज्रस्य॑ रू॒पꣳ
समृ॑द्धौ॥ (20)

सङ्ग्रामे तेनालमभिमातिघ्ने ललामं प्राशृङ्गमैनं पञ्चदश च।31॥ [३]

अ॒सावा॑दि॒त्यो न व्य॑रोचत॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चि॒त्तिमै॑च्छन्त॒स्मा
ए॒तान्द॑श॒र्षभा॑माऽल॑भन्त॒ तयै॑वास्मिन्नु॒चम॑दधुर्यो ब्र॑ह्मवर्च॒सका॑मः
स्या॑त्तस्मा॑ ए॒तान्द॑श॒र्षभा॑माऽल॑भेता॒मुमे॑वादि॒त्यꣳ स्वेन॑
भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सन्द॑धाति
ब्रह्मवर्च॒स्यैव॑ भ॑वति॒ वस॑न्ता॑ प्रा॒तस्त्री॑ल्ल॒लामा॑नाल॑भेत

ग्रीष्मे मृद्ध्यन्दिने (21)

त्रीञ्छितिपृष्ठाञ्छुरद्यपराह्णे त्रीञ्छितिवारात्रीणि वा
 आदित्यस्य तेजांसि वसन्ता प्रातर्ग्रीष्मे मृद्ध्यन्दिने
 शरद्यपराह्णे यावन्त्येव तेजांसि तान्येवावरुन्धे त्रयस्त्रय
 आलभ्यन्तेऽभिपूर्वमेवास्मिन्तेजो दधाति सं वथ्सरं
 पर्यालभ्यन्ते सं वथ्सरो वै ब्रह्मवर्चसस्य प्रदाता सं वथ्सर
 एवास्मै ब्रह्मवर्चसं प्रयच्छति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति सं
 वथ्सरस्य परस्तात्प्राजापत्यङ्कद्रुम् (22)

आलभेत प्रजापतिः सर्वा देवता देवतास्वेव
 प्रतितिष्ठति यदि बिभीयाद्दुश्चर्मा भविष्यामीति सोमापौष्णः
 श्याममालभेत सौम्यो वै देवतया पुरुषः पौष्णाः पशवः
 स्वयैवास्मै देवतया पशुभिस्त्वचङ्करोति न दुश्चर्मा भवति
 देवाश्च वै यमश्चास्मिन्नौकेऽस्पृद्धन्त स यमो देवानामिन्द्रियं
 वीर्यमयुवत तद्यमस्य (23)

यमत्वन्ते देवा अमन्यन्त यमो वा इदमभूद्यद्वयः
 स्म इति ते प्रजापतिमुपाधावन्त्स एतौ प्रजापतिरात्मनं
 उक्षवशौ निरमिमीत ते देवा वैष्णावरुणीं वशामा-

ऽल॑भन्तै॒न्द्रमु॒क्षाण॑न्तं वरु॑णेनै॒व ग्रा॑हयित्वा विष्णु॑ना य॒ज्ञेन॑
प्राणु॑दन्तै॒न्द्रेणै॒वास्येन्द्रि॑यमवृ॒ज्जत॑ यो भ्रातृ॑व्यवा॒न्त्स्यात्स
स्प॒र्द्धमा॑नो वैष्णावरु॒णीम् (24)

व॒शामा॑ल॒भेतै॒न्द्रमु॒क्षाणं॑ वरु॑णेनै॒व भ्रातृ॑व्यङ्ग्राहयित्वा
विष्णु॑ना य॒ज्ञेन॑ प्रणु॑दत ऐ॒न्द्रेणै॒वास्येन्द्रि॑यं वृ॒द्धे भव॑त्यात्मना
परा॑स्य भ्रातृ॑व्यो भव॒तीन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑हन्तं वृ॒त्रो ह॑त॒ष्पोऽश॑भिर्भोगैर॑सि
वृ॒त्रस्य॑ शी॒र्षतो॑ गाव॒ उदा॑यन्ता वैदे॒ह्योऽभव॑न्तासा॒मृष॑भो
ज॒घनेऽनू॑दै॒त्तमिन्द्रः॑ (25)

अ॒चा॒य॒त्सोऽम॑न्यत॒ यो वा इ॒ममा॑ल॒भेत॑ मु॒च्येता॑स्मात्पा॒प्मन॑
इति॑ स आ॒ग्नेयं॑ कृ॒ष्णग्री॑वमाल॒भेतै॒न्द्रमृ॑षभन्तस्या॒ग्निरे॒व स्वेन॑
भा॒ग॒धेये॒नोप॑सृत॒ष्पोऽश॑धा वृ॒त्रस्य॑ भो॒गान॑प्य॒दह॑दै॒न्द्रेणै॒न्द्रि॒यमा॑त्म॒
यः पा॒प्मना॑ गृही॒तः स्या॑त्स आ॒ग्नेयं॑ कृ॒ष्णग्री॑वमाल॒भेतै॒न्द्रमृ॑षभम॒
स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑सृतः (26)

पा॒प्मान॑मपि॑ दह॒त्यै॒न्द्रेणै॒न्द्रि॒यमा॑त्मन्ध॒त्ते मु॒च्यंते॑ पा॒प्मनो॑
भव॑त्ये॒व द्या॑वापृथि॒व्यान्धे॒नुमा॑ल॒भेत॑ ज्यो॒गप॑रुद्धो ऽनयो॒र्हि
वा ए॒षोऽप्र॑तिष्ठि॒तोऽथै॒ष ज्यो॒गप॑रुद्धो द्या॑वापृथि॒वी ए॒व स्वेन॑
भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ ते ए॒वैनं॑ प्र॒तिष्ठा॑ङ्गमयतः॒ प्रत्ये॒व ति॑ष्ठति

पर्या॒रिणी॑ भवति पर्या॒रीव॒ ह्येतस्य॑ रा॒ष्ट्रं यो ज्योग॑ंपरुद्धः
समृ॑द्धौ वाय॒व्यम् (27)

व॒त्समा ल॑भेत वा॒युर्वा अ॒नयो॑र्व॒त्स इ॒मे वा ए॒तस्मै॑ लो॒का
अप॑शुष्का॒ विडप॑शुष्काऽथैष ज्योग॑प॒रुद्धो वा॒युमे॒व स्वेन॑
भाग॑धेयेनोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॑ इ॒माल्लो॑कान् विशं॒ प्रदा॑पयति॒
प्रास्मा॑ इ॒मे लो॒काः स्तु॑वन्ति भु॒ञ्जत्ये॑नं॒ विडु॑पतिष्ठते॥ (28)

म॒द्ध्यन्दि॑ने कद्रुं॒ यमस्य॑ स्प॒र्द्धमा॑नो वैष्णावरु॑णीन्तमिन्द्रो॑ऽस्य॒ स्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑सृतो वाय॒व्यं
द्विच॑त्वारि॒ंशच्च॑। (4)॥

[४]

इन्द्रो॑ व॒लस्य॑ बि॒लम॑पौ॒र्णो॒त्स य उ॑त्त॒मः प॒शुरा॑सी॒त्तं पृ॑ष्ठं
प्रति॑ स॒ङ्ग॒ह्योद॑क्खि॒दत्त॑ स॒हस्रं॑ प॒शवो॑ऽनू॒दाय॑न्त्स उ॒न्नतो॑-
ऽभ॒वद्यः॑ प॒शुका॑मः स्या॒त्स ए॒तमै॑न्द्रमु॒न्नत॑माल॑भेतेन्द्र॒मेव स्वेन॑
भाग॑धेयेनोप॑धावति॒ स ए॒वास्मै॑ प॒शून्प्रय॑च्छति प॒शुमा॑ने॒व
भ॑वत्यु॒न्नतः॑ (29)

भ॒वति॑ सा॒हस्री॑ वा ए॒षा ल॒क्ष्मी यदु॑न्न॒तो ल॒क्ष्मियै॑व
प॒शून॑वरु॒न्धे य॒दा स॒हस्रं॑ प॒शून्प्राप्सु॑यादथ॒ वैष्ण॒वं वा॑म॒नमा
ल॑भेतै॒तस्मि॒न्वै तथ्स॒हस्र॑म॒द्ध्यति॑ष्ठ॒त्तस्मा॑दे॒ष वा॑म॒नः समी॑षितः
प॒शुभ्य॑ ए॒व प्र॑जा॒तेभ्यः॑ प्र॒तिष्ठा॑न्दि॒धाति॑ कोऽ॒र्हति॑ स॒हस्रं॑

प॒शून्प्राप्तु॑मित्या॒हुरहो॒रात्रा॑ण्ये॒व स॒हस्र॑ꣳ संपा॒द्याल॑भेत प॒शवः॑
(30)

वा अ॑हो॒रात्रा॑णि प॒शूने॒व प्र॒जा॑ता॒न्प्रति॑ष्ठाङ्ग॑मय॒त्योष॑धी॒भ्यो
वे॒हत॑मा॒ल॑भेत प्र॒जाका॑म॒ ओष॑धयो॒ वा ए॒तं प्र॒जायै॑
परि॑बाधन्ते॒ योऽलं॑ प्र॒जायै॑ सन्प्र॒जान्न॑ वि॒न्दत॑ ओष॑धयः
खलु॑ वा ए॒तस्यै॑ सू॒तुम॑पि॒ घ्नन्ति॑ या वे॒हद्व॒व॒त्योष॑धीरे॒व स्वेन॑
भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ ता ए॒वास्मै॑ स्वा॒द्योनेः॑ प्र॒जां प्र॒ज॑नयन्ति
वि॒न्दते॑ (31)

प्र॒जामा॑पो॒ वा ओष॑धयोऽस॒त्पुरु॑ष॒ आप॑ ए॒वास्मा॑
अस॑तः स॒द्वद॑ति॒ तस्मा॑दा॒हुर्यश्चै॒वं वेद॑ यश्च॒ नाप॑स्त्वा॒वास॑तः
स॒द्वद॑तीत्यै॒न्द्रीꣳ सू॒तव॑शा॒मा॒ल॑भेत॒ भूति॑का॒मोऽजा॑तो॒ वा ए॒ष
योऽलं॑ भू॒त्यै स॑न्भूति॒न्न प्रा॑प्नोतीन्द्रं॒ खलु॑ वा ए॒षा सू॒त्वा
व॒शाऽभ॑वत् (32)

इन्द्र॑मे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वैनं॑ भूति॑ङ्ग॑मयति॒
भव॑त्ये॒व यꣳ सू॒त्वा व॒शा स्या॑त्तमे॒न्द्रमे॒वा॒ल॑भेतै॒तद्वा॑व
तदि॑न्द्रि॒यꣳ सा॒क्षादे॒वेन्द्रि॒यम॑वरुन्ध ऐन्द्रा॒ग्रं पु॑नरु॒थ्सृष्ट॑मा॒ल॑भेत
य आ॒ तृ॒तीया॒त्पुरु॑षा॒थ्सोम॑न्न पि॒बेद्विच्छि॑न्नो॒ वा ए॒तस्य॑

सोमपीथो यो ब्राह्मणः सन्ना (33)

तृतीयात्पुरुषात्सोमन्न पिबंतीन्द्राग्नी एव स्वेन
भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै सोमपीथं प्रयच्छतु
उपैनं सोमपीथो नमति यदैन्द्रो भवतीन्द्रियं वै सोमपीथ
इन्द्रियमेव सोमपीथमवरुन्धे यदाग्नेयो भवत्याग्नेयो वै
ब्राह्मणः स्वामेव देवतामनु सन्तनोति पुनरुत्सृष्टो भवति
पुनरुत्सृष्ट इव ह्येतस्य (34)

सोमपीथः समृद्धौ ब्राह्मणस्पत्यन्तूपरमालंभेताभिचरन्ब्रह्मणस्
स्वेन भागधेयेनोपधावति तस्मा एवैनमा वृश्चति
ताजगार्तिमाच्छति तूपरो भवति क्षुरपविर्वा एषा
लक्ष्मी यत्तूपरः समृद्धौ स्फ्यो यूपो भवति वज्रो वै स्फ्यो
वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः शृणात्येवेनं वैभीदक
इद्धो भिनत्येवेनम्॥ (35)

भवत्युन्नतः पशवो जनयन्ति विन्दतैऽभवत्सन्नैतस्येद्धास्त्रीणि च॥ (5)॥—[५]

बारहस्पत्यं शितिपृष्ठमालंभेत ग्रामकामो यः
कामयेत पृष्ठं संमानानां स्यामिति बृहस्पतिमेव स्वेन
भागधेयेनोपधावति स एवेनं पृष्ठं संमानानांङ्करोति ग्राम्येव

भवति शितिपृष्ठो भवति बारहस्पत्यो ह्येष देवतया समृद्धौ
पौष्णः श्याममालभेतान्नकामोऽन्नं वै पूषा पूषणमेव स्वेन
भागधेयेनोपधावति स एवास्मै (36)

अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति श्यामो भवत्येतद्वा
अन्नस्य रूपः समृद्धौ मरुतं पृश्निमालभेतान्नकामोऽन्नं वै
मरुतो मरुत एव स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मा अन्नं
प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति पृश्निर्भवत्येतद्वा अन्नस्य रूपः
समृद्ध्या ऐन्द्रमरुणमालभेतेन्द्रियकाम इन्द्रमेव (37)

स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन्निन्द्रियन्दधातीन्द्रियाव्ये
भवत्यरुणो भ्रूमान्भवत्येतद्वा इन्द्रस्य रूपः समृद्धौ
सावित्रमुपद्धस्तमालभेत सनिकामः सविता वै प्रसवानामीशे
सवितारमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै सनिं
प्रसुवति दानकामा अस्मै प्रजा भवन्त्युपद्धस्तो भवति
सावित्रो ह्येषः (38)

देवतया समृद्धौ वैश्वदेवं बहुरूपमालभेतान्नकामो वैश्वदेवं
वा अन्नं विश्वानेव देवान्स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मा
अन्नं प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति बहुरूपो भवति बहुरूपः
ह्यन्नः समृद्धौ वैश्वदेवं बहुरूपमालभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै

संजा॒ता विश्वा॑ने॒व दे॒वान्ध॒स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑धावति॒ त ए॒वास्मै॑
(39)

स॒जा॒तान्प्रय॑च्छन्ति॒ ग्राम्ये॑व भ॒वति॑ ब॒हुरू॒पो भ॑वति॒
ब॒हुदे॒वत्यो ३ ह्ये॑ष स॒मृद्धौ॑ प्रा॒जाप॒त्यन्तू॒पर॒माल॑भेत॒
यस्या॑ना॒ज्ञात॑मि॒व ज्यो॒गाम॒येत्प्रा॒जाप॒त्यो वै पु॑रुषः
प्र॒जाप॑तिः खलु॒ वै तस्य॑ वेद॒ यस्या॑ना॒ज्ञात॑मि॒व
ज्यो॒गाम॒यति॑ प्र॒जाप॑तिमे॒व स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑धावति॒
स ए॒वैन॒न्तस्मा॑त्स्त्रामा॒न्मुञ्च॑ति॒ तू॒परो भ॑वति॒ प्रा॒जाप॒त्यो ह्ये॑ष
दे॒वत॑या॒ समृद्धौ॑॥ (40)

अ॒स्मा इन्द्र॑मे॒वैष संजा॑ता विश्वा॑ने॒व दे॒वान्ध॒स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑धावति॒ त ए॒वास्मै॑ प्रा॒जाप॒त्यो
हि त्री॑णि च॥ (6)॥॥ [६]

व॒षट्का॒रो वै गा॑यत्रि॒यै शिरो॑ऽच्छि॒नत्तस्यै॑ र॒सः परा॑-
ऽप॒त॒तं बृ॒हस्प॑तिरु॒पांगृ॒ह्णा॒त्सा शि॑तिपृ॒ष्ठा व॒शाऽभ॑वद्यो
द्वि॒तीयः॑ प॒राप॑त॒तं मि॒त्रावरु॑णा॒वुपा॑ंगृ॒ह्णीता॒ः सा द्वि॑रू॒पा
व॒शाऽभ॑वद्यस्तृ॒तीयः॑ प॒राप॑त॒तं वि॒श्वे दे॒वा उ॒पांगृ॒ह्न्त्सा
ब॒हुरू॒पा व॒शाऽभ॑वद्यश्चतु॒र्थः प॒राप॑त॒त्स पृ॑थि॒वीं प्रा॑वि॒शत्तं
बृ॒हस्प॑तिर॒भि (41)

अ॒गृ॒ह्णा॒दस्त्वे॒वायं॑ भो॒गा॒येति॑ स उ॒क्ष॒व॒शः॑ स॒म॒भ॒व॒द्यल्लो॑हि॒तं
 प॒रा॒प॒त॒त्तद्रु॒द्र उपा॑गृ॒ह्णा॒थ्सा रौ॒द्री रो॑हि॒णी व॒शाऽभ॑व॒
 द्वा॒र्ह॒स्प॒त्या॑ ५ शि॒ति॒पृ॒ष्ठा॒मा॒ल॑भे॒त ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सका॑मो
 बृ॒ह॒स्प॒ति॑मे॒व स्वे॒न॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धा॒वति॑ स ए॒वास्मि॑न्ब्र॒ह्म॒
 व॒र्च॒स॒न्द॑धा॒ति ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स्ये॒व भ॑व॒ति छ॒न्द॑सां॒ वा ए॒ष र॒सो
 यद्व॒शा र॒सं इ॒व खलु॑ (42)

वै ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सञ्छ॑न्द॒सामे॒व र॒सेन॑ र॒सं ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सम॑व॒रु॒न्धे
 मै॒त्रा॒व॒रु॒णीं द्वि॑रू॒पा॒मा॒ल॑भे॒त वृ॒ष्टि॑का॒मो मै॒त्रं वा अ॑ह॒र्वा॒रु॒णी
 रा॒त्रि॒र॒हो॒रा॒त्राभ्या॑ङ्ग॒लु वै प॒र्जन्यो॑ व॒र्ष॒ति मि॒त्रा॒व॒रु॒णावे॑व
 स्वे॒न॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धा॒वति॑ तावे॒वास्मा॑ अ॒हो॒रा॒त्राभ्या॑ प॒र्जन्यं॑
 व॒र्ष॒य॒त॒श्छ॑न्द॒सां॒ वा ए॒ष र॒सो यद्व॒शा र॒सं इ॒व खलु॑ वै
 वृ॒ष्टि॒श्छ॑न्द॒सामे॒व र॒सेन॑ (43)

र॒सं वृ॒ष्टि॒म॒व॒रु॒न्धे मै॒त्रा॒व॒रु॒णीं द्वि॑रू॒पा॒मा॒ल॑भे॒त प्र॒जाका॑मो
 मै॒त्रं वा अ॑ह॒र्वा॒रु॒णी रा॒त्रि॒र॒हो॒रा॒त्राभ्या॑ङ्ग॒लु वै प्र॒जाः प्र॒जा॑य॒न्ते
 मि॒त्रा॒व॒रु॒णावे॑व स्वे॒न॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धा॒वति॑ तावे॒वास्मा॑
 अ॒हो॒रा॒त्राभ्या॑ प्र॒जां प्र॒ज॑न॒य॒त॒श्छ॑न्द॒सां॒ वा ए॒ष र॒सो यद्व॒शा
 र॒सं इ॒व खलु॑ वै प्र॒जा छ॑न्द॒सामे॒व र॒सेन॑ र॒सं प्र॒जाम॑व॒

(44)

रुन्धे वैश्वदेवीं बहुरूपामालभेतान्नकामो वैश्वदेवं वा अन्नं
 विश्वानेव देवान्स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मा अन्नं
 प्रयच्छन्त्यन्नाद एव भवति छन्दसां वा एष रसो यद्वशा
 रस इव खलु वा अन्नञ्छन्दसामेव रसेन रसमन्नमवरुन्धे
 वैश्वदेवीं बहुरूपामालभेत ग्रामकामो वैश्वदेवा वै (45)

सजाता विश्वानेव देवान्स्वेन भागधेयेनोपधावति त
 एवास्मै सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्येव भवति छन्दसां वा
 एष रसो यद्वशा रस इव खलु वै सजाताश्छन्दसामेव
 रसेन रसः सजातानवरुन्धे बार्हस्पत्यमुक्षवशमालभेत
 ब्रह्मवर्चसकामो बृहस्पतिमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स
 एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसम् (46)

दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति वशं वा एष चरति यदुक्षा वशं
 इव खलु वै ब्रह्मवर्चसं वशेनैव वशं ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे रौद्रीः
 रोहिणीमालभेताभिचरन्नुद्रमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति
 तस्मा एवैनमावृश्चति ताजगार्तिमाच्छति रोहिणी भवति
 रौद्री ह्येषा देवतया समृद्धौ स्फ्यो यूपो भवति वज्रो वै स्फ्यो

वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः शृणात्येवैनं वैभीदक
इद्धो भिनत्येवैनम्॥ (47)

अभि खलु वृष्टिश्छन्दसामेव रसेन प्रजामव वैश्वदेवा वै ब्रह्मवर्चसं यूप एकात्रविंशतिश्च।

(7)।॥ ————— [७]

असावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मा
एतां सौरीं श्वेतां वशामालभन्त तयैवास्मिन्नुचमदधुर्यो
ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतां सौरीं श्वेतां
वशामालभेतामुमेवादित्यं स्वेन भागधेयेनोपधावति
स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसन्दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव भवति बैल्वो
यूपो भवत्यसौ (48)

वा आदित्यो यतोऽजायत ततो बिल्वं उदतिष्ठत्सयोन्येव
ब्रह्मवर्चसमवरुन्धे ब्राह्मणस्पत्यां बभ्रुकर्णीमा लभेताभिचरन्वारुण
पुरस्तान्निर्वपेद्वरुणेनैव भ्रातृव्यङ्गाहयित्वा ब्रह्मणा स्तृणुते
बभ्रुकर्णी भवत्येतद्वै ब्रह्मणो रूपं समृद्धौ स्फ्यो यूपो
भवति वज्रो वै स्फ्यो वज्रमेवास्मै प्रहरति शरमयं बर्हिः
शृणाति (49)

एवैनं वैभीदक इद्धो भिनत्येवैनं वैष्णवं वामनमालभेत् यं

य॒ज्ञो नो॒प॒नमे॒द्विष्णुर्वै॑ य॒ज्ञो वि॒ष्णुमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति
 स ए॒वास्मै॑ य॒ज्ञं प्रय॑च्छत्यु॒पै॒नं य॒ज्ञो न॑मति वा॒म॒नो भ॑वति
 वैष्ण॒वो ह्ये॒ष दे॒वत॑या॒ समृ॑द्धौ त्वा॒ष्ट्रं व॑ड॒बमाल॑भेत
 प॒शुका॑म॒स्त्वष्टा॒ वै प॑शूनां मि॒थुना॑नाम् (50)

प्र॒ज॒न॒यि॒ता त्वष्टा॑रमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति स
 ए॒वास्मै॑ प॒शून्मि॑थुना॒न्प्रज॑नयति प्र॒जा हि वा ए॒तस्मि॑न्प॒शवः॑
 प्रवि॑ष्टा अथै॒ष पु॒मा॒न्त्सन्व॑ड॒बः सा॒क्षादे॒व प्र॒जां प॒शून्व॑रु॒न्धे
 मै॒त्रः श्वे॒तमाल॑भेत सङ्ग्रा॒मे सं य॑त्ते स॒म॒यका॑मो मि॒त्रमे॒व
 स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति स ए॒वैनं॑ मि॒त्रेण॒ सन्न॑यति (51)

वि॒शा॒लो भ॑वति॒ व्यव॑साययत्ये॒वैनं॑ प्रा॒जाप॑त्यं
 कृ॒ष्णमाल॑भेत॒ वृष्टि॑कामः प्र॒जाप॑तिर्वै वृ॒ष्ट्या ई॒शे प्र॒जाप॑तिमे॒व
 स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति स ए॒वास्मै॑ प॒र्जन्य॑ व॒र्षय॑ति
 कृ॒ष्णो भ॑वत्येत॒द्वै वृ॒ष्ट्यै रू॒पः रू॒पेणै॒व वृष्टि॑म॒वरु॑न्धे श॒बलो॑
 भ॑वति वि॒द्युत॑मे॒वास्मै॑ ज॒नयि॑त्वा व॒र्षय॑त्यवाश्रृ॒ङ्गो भ॑वति
 वृष्टि॑मे॒वास्मै॑ नि॒यच्छ॑ति॥ (52)

—————[८]शृणाति॑ मिथुना॑नान्नयति यच्छति॥]

वरु॑णः सुषु॒वाणम॒न्नाद्य॒न्नोपा॑नम॒त्स ए॒तां वा॑रु॒णीं कृ॒ष्णां

व॒शाम॑पश्य॒ताऽ॒ स्वायै॑ दे॒वता॑या॒ आऽल॑भत॒ ततो॑ वै
तम॒न्नाद्य॑मु॒पा॒नम॒द्यम॑ल॒मन्ना॑द्याय॒ सन्त॑म॒न्नाद्य॑न्नो॒पन॑मे॒त्स
ए॒तां वा॑रु॒णीं कृ॑ष्णां व॒शामा॑ल॒भेत॑ वरु॒णमे॒व स्वेन॑
भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॑ अन्नं प्रयच्छत्यन्नादः (53)

ए॒व भ॑वति कृष्णा भ॑वति वा॒रुणी॑ ह्येषा दे॒वता॑या॒
समृ॑द्ध्यै मै॒त्रऽ॒ श्वेत॑माल॒भेत॑ वा॒रुणं॑ कृष्णम॒पा॒श्रौष॑धीनाश्च
स॒न्धाव॑न्न॒कामो॑ मै॒त्रीर्वा ओष॑धयो वा॒रुणी॑रापोऽ॒पां च॒ खलु॑
वा ओष॑धीनां च॒ रस॑मु॒पजी॑वामो मि॒त्रावरु॑णावे॒व स्वेन॑
भा॒ग॒धेये॒नोप॑धावति॒ तावे॒वास्मा॑ अन्नं प्रयच्छतोऽन्नाद ए॒व
भ॑वति (54)

अ॒पा॒श्रौष॑धीनाश्च स॒न्धावा॑ल॒भत॑ उ॒भय॑स्याव॒रुद्ध्यै॑ वि॒शा॒खो
यू॒पो भ॑वति॒ द्वे ह्ये॑ते दे॒वते॒ समृ॑द्ध्यै मै॒त्रऽ॒ श्वेत॑मा ल॒भेत॑
वा॒रुणं॑ कृष्णं ज्यो॒गा॒मया॑वी॒ यन्मै॒त्रो भ॑वति मि॒त्रेणै॒वास्मै॑
वरु॑णः शमयति॒ यद्वा॑रु॒णः सा॒क्षादे॒वैनं॑ वरु॒णपा॑शान्मु॒ञ्चत्यु॑त
यदी॒तासु॑र्भवति॒ जीव॑त्ये॒व दे॒वा वै पु॑ष्टि॒न्नावि॑न्दन् (55)

तां मि॒थुने॑ऽपश्य॒न्तस्या॒न्न सम॑राधय॒न्ताव॑श्चिना॒वब्रू॑तामा॒वयो॑व
ए॒षा मै॒तस्यां॑ वदद्धमिति॒ साऽश्चि॑नो॒रेवा॑भ॒वद्यः॑ पु॒ष्टि॑कामः

स्यात्स एतामाँश्चिनीं यमीं वशामालभेताश्चिनावेव स्वेन
भागधेयेनोपधावति तावेवास्मिन्पुष्टिं धत्तः पुष्यति प्रजया
पशुभिः॥ (56)

अन्नादोऽन्नाद एव भवत्यविन्दन्पञ्चत्वारिंशच्च।१॥ [९]

आश्चिनन्धूम्रललाममालभेत यो दुर्ब्राह्मणः सोमं
पिपासेदश्चिनौ वै देवानामसोमपावास्तान्तौ पश्चा
सोमपीथं प्राप्तुतामश्चिनावेतस्य देवता यो दुर्ब्राह्मणः
सोमं पिपासत्यश्चिनावेव स्वेन भागधेयेनोपधावति
तावेवास्मै सोमपीथं प्रयच्छत उपैनः सोमपीथो नमति
यद्धूम्रो भवति धूम्रिमाणमेवास्मादपहन्ति ललामः (57)

भवति मुखत एवास्मिन्तेजो दधाति वायव्यङ्गोमृगमालभेत
यमजघ्निवाः समभिः सैयुरपूता वा एतं वागृच्छति
यमजघ्निवाः समभिः सन्ति नैष ग्राम्यः पशुनारण्यो
यद्गोमृगो नेवैष ग्रामे नारण्ये यमजघ्निवाः समभिः सन्ति
वायुर्वै देवानां पवित्रं वायुमेव स्वेन भागधेयेनोपधावति स
एव (58)

एनं पवयति पराची वा एतस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छति

तमः पाप्मानं प्रविशति यस्यांश्चिने शस्यमाने सूर्यो
 नाविर्भवति सौर्यं बहुरूपमालम्बेतामुमेवादित्यः स्वेन
 भागधेयेनोपधावति स एवास्मात्तमः पाप्मानमपहन्ति
 प्रतीच्यस्मै व्युच्छन्ती व्युच्छत्यप तमः पाप्मानः हते॥

(59)

ललामः स एव षट्त्वारिंशच्च॥10॥ [१०]

इन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रन्नरो मरुतो यद्ध वो दिवो या वः
 शर्म। भरेष्विन्द्रः सुहवः हवामहेऽहोमुचः सुकृतं दैव्यं
 जनम्। अग्निं मित्रं वरुणं सातये भगन्द्वावापृथिवी मरुतः
 स्वस्तये। ममत्तु नः परिज्मा वसर्हा ममत्तु वातो अपां
 वृषण्वान्। शिशितमिन्द्रापर्वता युवन्नस्तन्नो विश्वे वरिवस्यन्तु
 देवाः। प्रिया वो नाम (60)

हुवे तुराणाम्। आयत्तृपन्मरुतो वावशानाः। श्रियसे कं
 भानुभिः सम्मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्भिः सुखादयः। ते
 वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुतस्य धाम्नः।
 अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अव्याथ्सोमो रुद्रेभिरभिरक्षतु त्मना।
 इन्द्रो मरुद्भिर्ऋतुधा कृणोत्वादित्यैर्नो वरुणः सः शिंशातु।

सन्नो देवो वसुभिरग्निः सम् (61)

सोमस्तनूभीं रुद्रियाभिः। समिन्द्रो मरुद्भिर्यज्ञियैः
समादित्यैर्नो वरुणो अजिज्ञिपत्। यथाऽऽदित्या
वसुभिः सम्बभूवुर्मरुद्भीं रुद्राः समजानताभिः। एवा
त्रिणामन्नहृणीयमाना विश्वे देवाः समनसो भवन्तु।
कुत्राचिद्यस्य समृतौ रण्वा नरो नृषदने। अर्हन्तश्चिद्यमिन्धते
सञ्जनयन्ति जन्तवः। सं यदिषो वनामहे स९ हव्या
मानुषाणाम्। उत द्युम्नस्य शवंसः (62)

ऋतस्य रश्मिमाददे। यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्नमादित्यासो
भवता मृडयन्तः। आवोऽर्वाचीं सुमतिर्ववृत्याद९होश्चिद्या
वरिवोवित्तराऽसत्। शुचिरपः सूयवसा अदब्ध उपक्षेति
वृद्धवयाः सुवीरः। नकिष्टं घ्नन्त्यन्तितो न दूराद्य आदित्यानां
भवति प्रणीतौ। धारयन्त आदित्यासो जगत्स्था देवा
विश्वस्य भुवनस्य गोपाः। दीर्घार्धियो रक्षमाणाः (63)

असुर्यमृतावानश्चयमाना ऋणानि। तिस्रो भूमीर्धारयन्त्री९
रुत द्यून्त्रीणि व्रता विदथे अन्तरेषाम्। ऋतेनादित्या महि
वो महित्वन्तर्दर्यमन्वरुण मित्र चारु। त्यान्नु क्षत्रिया९

अव॑ आ॒दि॒त्यान् या॑चिषामहे। सु॒मृ॒डीका॑ अ॒भिष्ट॑ये। न
दक्षि॑णा विचि॑किते न स॒व्या न प्रा॒चीन॑मादित्या॒ नोत प॒श्चा।
पा॒क्याचि॑द्वसवो धी॒र्याचि॑त् (64)

यु॒ष्मानी॑तो॒ अभ॑यं ज्योति॑रश्याम्। आ॒दि॒त्याना॒मव॑सा
नूत॑नेन सक्षी॒महि शर्म॑णा शन्त॑मेन। अ॒ना॒गास्त्वे अ॑दि॒तित्वे
तुरा॑सं इ॒मं य॒ज्ञन्द॑धतु श्रोष॑माणाः। इ॒मं मे॑ वरुण श्रु॒धी
हव॑म॒द्या च॑ मृडय। त्वाम॑व॒स्युराच॑के। तत्त्वा॑ यामि ब्रह्म॑णा
वन्द॑मान॒स्तदाशा॑स्ते॒ यज॑मानो ह॒विर्भिः॑। अहे॑डमानो वरुणे॒ह
बो॒द्ध्युरु॑श॒स॒ मा न॒ आयुः॑ प्रमो॑षीः॥ (65)

नामाग्निः स॒ शव॑सो रक्ष॑माणा धी॒र्याचि॑देका॒न्नप॑श्चा॒शच्च॑॥११॥ [११]

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत॒ ताः सृ॑ष्टा इन्द्रा॒ग्नी अ॑पा॒गूह॑ता॒
सोऽचा॑यत्प्र॒जाप॑तिरिन्द्रा॒ग्नी वै मे॑ प्र॒जा अ॑पा॒घुक्ष॑ता॒मिति॑
स ए॒तमे॑न्द्रा॒ग्रमे॑का॒दश॑कपालमपश्य॒त्तन्नि॑र॒वप॑त्ताव॒स्मै प्र॒जाः
प्रासा॑धयतामिन्द्रा॒ग्नी वा ए॒तस्य॑ प्र॒जाम॑प॒गूह॑तो॒ योऽलं॑ प्र॒जायै॑

सन्प्रजात्र विन्दते ऐन्द्राग्रमेकादशकपालन्निर्वपेत्प्रजाकाम
इन्द्राग्री (1)

एव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै प्रजां प्रसाधयतो
विन्दते प्रजामैन्द्राग्रमेकादशकपालन्निर्वपेत् स्पर्द्धमानः
क्षेत्रे वा सजातेषु वेन्द्राग्री एव स्वेन भागधेयेनोपधावति
ताभ्यामेवेन्द्रियं वीर्यं भ्रातृव्यस्य वृद्धे वि पाप्मना
भ्रातृव्येण जयतेऽप वा एतस्मादिन्द्रियं वीर्यं क्रामति यः
सङ्ग्राममुपप्रयात्यैन्द्राग्रमेकादशकपालन्निः (2)

वपेत्सङ्ग्राममुपप्रयास्यन्निन्द्राग्री एव स्वेन भागधेयेनोपधावति
तावेवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यं धत्तः सहेन्द्रियेण वीर्येणोपप्रयाति
जयति त९ सङ्ग्रामं वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्ह्यते यः
सङ्ग्रामञ्जयत्यैन्द्राग्रमेकादशकपालन्निर्वपेत्सङ्ग्रामञ्जित्वेन्द्राग्री
एव स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं वीर्यम्
(3)

धत्तो नेन्द्रियेण वीर्येण व्यृह्यतेऽप वा एतस्मादिन्द्रियं
वीर्यङ्क्रामति य एति जनतामैन्द्राग्रमेकादशकपालन्निर्वपेज्जनतामे

ए॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धावति॒ तावे॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑ धत्तः
स॒हेन्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑ण ज॒नता॑मेति पौ॒ष्णं च॒रुमनु॑निर्वपेत्पू॒षा वा
इन्द्रि॒यस्य॑ वी॒र्यस्यानु॑प्रदा॒ता पू॒षण॑मेव (4)

स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यं वी॒र्यमनु॑
प्रय॑च्छति॒ क्षेत्र॑प॒त्यं च॒रुं निर्व॑पेज्ज॒नता॑मा॒गत्ये॒यं वै क्षेत्र॑स्य
पति॑र॒स्यामे॒व प्रति॑तिष्ठत्यैन्द्रा॒ग्रमेका॑दशकपालमु॒परि॑ष्टा॒न्निर्व॑पेद्
प्रति॑ष्ठायेन्द्रि॒यं वी॒र्यमु॒परि॑ष्टादात्म॒न्यत्ते॥ (5)

प्रजाकाम इन्द्राग्नी उपप्रयात्यैन्द्राग्रमेकादशकपालन्निर्वीर्यं पूषणमेवैकान्नचत्वारिंशच्च॥१॥ [१]

अ॒ग्नये॑ प॒थि॒कृते॑ पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेद्यो
दर्श॑पूर्णमा॒सया॒जी सन्न॑मावा॒स्यां वा पौ॑र्णमा॒सीं वा-
ऽति॑पा॒दये॑त्प॒थो वा ए॒षोऽद्ध्य॑प॒थेनै॑ति॒ यो दर्श॑पूर्णमा॒सया॒जी
सन्न॑मावा॒स्यां वा पौ॑र्णमा॒सीं वाऽति॑पा॒दय॑त्य॒ग्निमे॒व
प॒थि॒कृत॑ः स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वैन॑मप॒थात्प॒न्थाम॑पि
नय॑त्यन॒ङ्गान्दक्षि॑णा व॒ही ह्ये॑ष स॒मृद्ध्या॑ अ॒ग्नये॑ व्र॒तप॑तये (6)

पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेद्य आहि॑ताग्निः सन्न॑व्र॒त्यमि॑व
चरे॑द्द॒ग्निमे॒व व्र॒तप॑तिः स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑धावति॒

स ए॒वैन॑व्र॒तमाल॑भयति॒ व्रत्यो॑ भवत्य॒ग्रये॑ रक्षो॒घ्ने
 पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेद्य॒ रक्षा॑सि॒ सचै॑रन्न॒ग्निमे॑व
 र॒क्षो॒हण॑ꣳ स्वेन॑ भा॒गधे॑ये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॑द्रक्षा॒ꣳस्यप॑हन्ति॒
 नि॒शि॒ताया॑न्निर्व॑पेत् (7)

नि॒शि॒ताया॑ꣳ हि रक्षा॑सि॒ प्रेर॑ते॒ संप्रे॑र्णान्ये॒वैनानि॑
 हन्ति॒ परि॑श्रिते॒ याज॑येद्रक्ष॑साम॒नन्व॑वचाराय॒ रक्षो॑घ्नी
 या॑ज्यानुवा॒क्ये भ॑वतो॒ रक्ष॑साꣳ स्तृ॒त्या अ॒ग्रये॑ रु॒द्रव॑ते
 पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेदभि॒चर॑न्नेषा॒ वा अ॑स्य॒ घो॒रा
 त॒नूर्य॑द्रु॒द्रस्त॑स्मा॒ ए॒वैन॑मावृ॒श्चति॑ ता॒जगा॑र्ति॒माच्छ॑त्य॒ग्रये॑
 सु॒रभि॑मते॒ पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेद्यस्य॒ गावो॑ वा॒ पुरु॑षाः
 (8)

वा॒ प्र॒मीये॑र॒न् यो वा॑ बिभी॒यादेषा॑ वा अ॑स्य
 भेष॑ज्या॒ त॒नूर्य॑त्सु॒रभि॑मती॒ तयै॑वास्मै॒ भेष॑जङ्क॒रोति॑
 सु॒रभि॑मते॒ भव॑ति॒ पू॒तीग॑न्धस्याप॑हत्या॒ अ॒ग्रये॑ क्षाम॑वते
 पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेत्सङ्ग्रा॒मे सं य॑त्ते भा॒गधे॑ये॒नैवैन॑ꣳ
 शम॑यित्वा॒ परा॑न॒भि निर्दि॑शति॒ यम॑वरेषां॒ विच्छ॑न्ति॒ जीव॑न्ति॒

स यं परेषां प्र स मीयते जयति तं सङ्ग्रामम् (9)

अभि वा एष एतानुच्यति येषां पूर्वापरा अन्वञ्चः
प्रमीयन्ते पुरुषाहुतिर्ह्यस्य प्रियतमाऽग्नये क्षामवते
पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्भागधेयेनैवैनं शमयति नैषां पुरा-
ऽऽयुषोऽपरः प्रमीयतेऽभि वा एष एतस्य गृहानुच्यति यस्य
गृहान्दहत्यग्नये क्षामवते पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्भागधेयेनैवैनं
शमयति नास्यापरङ्गृहान्दहति॥ (10)

व्रतपतये निशितायान्निर्वपेत्पुरुषाः सङ्ग्रामत्र चत्वारि च॥२॥ [२]

अग्नये कामाय पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्यङ्कामो
नोपनमेदग्निमेव कामं स्वेन भागधेयेनोप धावति स
एवैनङ्कामेन समर्द्धयत्युपैनङ्कामो नमत्यग्नये यविष्ठाय
पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेत्स्पर्द्धमानः क्षेत्रे वा सजातेषु
वाऽग्निमेव यविष्ठं स्वेन भागधेयेनोपधावति तेनैवेन्द्रियं
वीर्यं भ्रातृव्यस्य (11)

युवते वि पाप्मना भ्रातृव्येण जयतेऽग्नये यविष्ठाय
पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेदभिचर्यमाणोऽग्निमेव यविष्ठं

स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॒द्रक्षा॑सि॒ यव॑यति॒
 नैन॑मभिचर॑न्थस्तृणुते॒ऽग्नये॒ आयु॑ष्मते॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेद्य॒
 का॒मये॑त॒ सर्व॑मायुरि॒यामि॒त्यग्नि॑मे॒वायु॑ष्मन्तः॒ स्व॑नं
 भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मिन् (12)

आयु॑र्दधाति॒ सर्व॑मायुरेत्य॒ग्नये॑ जा॒तवे॑दसे॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒
 ऽग्नि॑मे॒व जा॒तवे॑दसः॒ स्व॑नं भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वैनं॑
 भूति॑ङ्गमयति॒ भव॑त्ये॒वाग्नये॒ रुक्म॑ते॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेद्रुक्म॒
 ऽग्नि॑मे॒व रुक्म॑न्तः॒ स्व॑नं भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स
 ए॒वास्मिन्नु॑च॒न्दधा॑ति॒ रोच॑त ए॒वाग्नये॒ तेज॑स्वते॒ पुरो॒डाश॑म्
 (13)

अ॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेत्तेज॑स्कामो॒ऽग्नि॑मे॒व तेज॑स्वन्तः॒ स्व॑नं
 भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मिन्तेजो॑ दधाति॒ तेज॑स्यै॒व
 भ॑वत्य॒ग्नये॑ सा॒हन्त्या॑य॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेत्सीक्ष॑माणो॒
 ऽग्नि॑मे॒व सा॑हन्त्यः॒ स्व॑नं भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ तेनै॒व स॑हते॒
 य॑सीक्ष॑ते॥ (14)

भ्रातृव्यस्यास्मिन्तेजस्वते पुरोडाशमष्टात्रिंशच्च ३॥ [३]

अ॒ग्नये॑ऽन्न॑वते॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्निर्व॑पेद्यः॒ का॒मये॑तान्न॑वान्थः॒

स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वैन॒मन्न॑वन्तङ्क॒रोत्य॑न्न॒वाने॒व
 भ॑वत्य॒ग्नये॑ऽन्ना॒दाय॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒ त्रि॒र्वपे॑द्यः
 का॒मये॑तान्ना॒दः स्या॒मित्य॒ग्निमे॒वान्ना॑दः॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒
 स ए॒वैन॒मन्ना॑दङ्क॒रोत्य॑न्ना॒दः (15)

ए॒व भ॑वत्य॒ग्नये॑ऽन्न॒पतये॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒ त्रि॒र्वपे॑द्यः
 का॒मये॑तान्न॒पतिः॑ स्या॒मित्य॒ग्निमे॒वान्न॑पतिः॒ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒
 स ए॒वैन॒मन्न॑पतिङ्क॒रोत्य॑न्न॒पतिरे॒व भ॑वत्य॒ग्नये॑ प॒र्वमा॑नाय
 पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒ त्रि॒र्वपे॑द॒ग्नये॑ पा॒वका॑या॒ग्नये॑ शुच॑ये
 ज्यो॒गा॒मया॑वी॒ यद॒ग्नये॑ प॒र्वमा॑नाय नि॒र्वप॑ति प्रा॒णमे॒वास्मि॒न्तेन॑
 दधा॑ति॒ यद॒ग्नये॑ (16)

पा॒वका॑य॒ वाच॑मे॒वास्मि॒न्तेन॑ दधा॑ति॒ यद॒ग्नये॑ शुच॑य॒
 आ॒युरे॒वास्मि॒न्तेन॑ दधा॑त्यु॒त यदी॒तासु॑र्भव॑ति जी॒वत्ये॒वैता॑मे॒व
 नि॒र्वपे॑च्चक्षु॑ष्कामो॒ यद॒ग्नये॑ प॒र्वमा॑नाय नि॒र्वप॑ति प्रा॒णमे॒वास्मि॒न्तेन॑
 दधा॑ति॒ यद॒ग्नये॑ पा॒वका॑य॒ वाच॑मे॒वास्मि॒न्तेन॑ दधा॑ति॒ यद॒ग्नये॑
 शुच॑ये॒ चक्षु॑रे॒वास्मि॒न्तेन॑ दधा॑ति (17)

उ॒त यद्य॒न्धो भ॑वति॒ प्रै॒व प॑श्यत्य॒ग्नये॑ पु॒त्रव॑ते
 पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒ त्रि॒र्वपे॑दिन्द्रा॒य पु॒त्रिणे॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपा

प्रजाकामोऽग्निरेवास्मै प्रजां प्रजनयति वृद्धामिन्द्रः
 प्रयच्छत्यग्नये रसंवतेऽजक्षीरे चरुं निर्वपेद्यः कामयेत
 रसवान्थस्यामित्यग्निमेव रसवन्तुः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 स एवैनं रसवन्तङ्करोति (18)

रसवानेव भवत्यजक्षीरे भवत्याग्नेयी वा एषा यदजा
 साक्षादेव रसमवरुन्धेऽग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्यः
 कामयेत वसुमान्थस्यामित्यग्निमेव वसुमन्तुः स्वेन
 भागधेयेनोप धावति स एवैनं वसुमन्तङ्करोति वसुमानेव
 भवत्यग्नये वाजसृते पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेत्सङ्ग्रामे सं
 यत्ते वाजम् (19)

वा एष सिंसीर्षति यः सङ्ग्रामञ्जिगीषत्यग्निः
 खलु वै देवानां वाजसृदग्निमेव वाजसृतुः स्वेन
 भागधेयेनोपधावति धावति वाजं हन्ति वृत्रञ्जयति
 तं सङ्ग्राममथो अग्निरिव न प्रतिधृषे भवत्यग्नयेऽग्निवते
 पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्यस्याग्नावग्निमभ्युद्धरेयुर्निर्दिष्टभागो
 वा एतयोरन्योऽनिर्दिष्टभागोऽन्यस्तौ संभवन्तौ यजमानम्
 (20)

अभिसम्भवतः स ईश्वर आर्तिमार्तोयदग्नयेऽग्निवते
 निर्वपति भागधेयेनैवैनौ शमयति नार्तिमार्छति यजमानो-
 ऽग्नये ज्योतिष्मते पुरोडाशमष्टाकपालन्निर्वपेद्यस्याग्निरुद्धृतो-
 ऽहुतेऽग्निहोत्र उद्वायेदपर आदीप्यान्नुद्धृत्य इत्याहुस्तत्तथा न
 कार्यं यद्वागधेयमभि पूर्वं उद्ध्रियते किमपरोऽभ्युत् (21)

ह्रियेतेति तान्येवावक्षाणानि सन्निधाय मन्थेदितः
 प्रथमञ्जो अग्निः स्वाद्योनेरधि जातवेदाः। स गायत्रिया
 त्रिष्टुभा जगत्या देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन्निति
 छन्दोभिरेवैनः स्वाद्योनेः प्रजनयत्येष वाव सौ-
 ऽग्निरित्याहुर्ज्योतिस्त्वा अस्य परापतितमिति यदग्नये
 ज्योतिष्मते निर्वपति यदेवास्य ज्योतिः परापतितन्तदेवावरुन्धे।
 (22)

करोत्यन्नादो दधाति यदग्नये शुचये चक्षुरेवास्मिन्तेन दधाति करोति वाजं यजमानमुदेवास्य

षट् ॥ ४ ॥

[४]

वैश्वानरन्द्वादशकपालन्निर्वपेद्वारुणं चरुन्दधिक्राव्णं
 चरुमभिशस्यमानो यद्वैश्वानरो द्वादशकपालो भवति

सं वत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः सं वत्सरेणैवैनं
 स्वदयत्यप पापं वर्णं हते वारुणेनैवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति
 दधिक्राव्णा पुनाति हिरण्यन्दक्षिणा पवित्रं वै हिरण्यं
 पुनात्येवैनमाद्यमस्यान्नं भवत्येतामेव निर्वपेत्प्रजाकामः सं
 वत्सरः (23)

वा एतस्याशान्तो योनिं प्रजायै पशूनान्निर्दहति योऽलं
 प्रजायै सन्प्रजान् विन्दते यद्वैश्वानरो द्वादशकपालो भवति सं
 वत्सरो वा अग्निर्वैश्वानरः सं वत्सरमेव भागधेयेन शमयति
 सोऽस्मै शान्तः स्वाद्योनेः प्रजां प्रजनयति वारुणेनैवैनं
 वरुणपाशान्मुञ्चति दधिक्राव्णा पुनाति हिरण्यन्दक्षिणा
 पवित्रं वै हिरण्यं पुनात्येवैनम् (24)

विन्दते प्रजां वैश्वानरन्द्वादशकपालं निर्वपेत्पुत्रे जाते
 यदष्टाकपालो भवति गायत्रियैवैनं ब्रह्मवर्चसेन पुनाति
 यन्नवकपालस्त्रिवृतैवास्मिन्तेजो दधाति यदशकपालो
 विराजैवास्मिन्त्राद्यन्दधाति यदेकादशकपालस्त्रिष्टुभैवा-
 स्मिन्निन्द्रियं दधाति यद्द्वादशकपालो जगत्यैवास्मिन्पशून्दधाति
 यस्मिञ्जात एतामिष्टिन्निर्वपति पूतः (25)

ए॒व ते॒ज॒स्व्य॑न्ना॒द इ॒न्द्रि॒या॒वी प॑शु॒मान्भ॑वत्य॒व वा
 ए॒ष सु॑व॒र्गालो॒काच्छि॑द्यते॒ यो द॑र्शपूर्णमा॒सया॒जी
 स॒न्नमा॒वास्यां॑ वा पौ॒र्णमा॒सीं वा॑ऽतिपा॒दय॑ति सु॒वर्गा॒य
 हि लो॒काय॑ द॑र्शपूर्णमा॒सावि॒ज्येते॑ वै॒श्वान॒रन्द्वा॑द॒श-
 क॒पाल॒न्निर्व॑पेदमा॒वास्यां॑ वा पौ॒र्णमा॒सीं वा॑ऽतिपाद्यं॒ सं
 व॒त्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः सं व॑त्स॒रमे॒व प्री॑णात्यथो॒ सं
 व॒त्स॒रमे॒वास्मा॒ उप॑दधाति सु॒वर्ग॑स्य लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै (26)

अथो॒ दे॒वता॑ ए॒वान्वा॒रभ्य॑ सु॒वर्ग॑ल्लो॒कमे॑ति वी॒र॒हा वा
 ए॒ष दे॒वानां॑ यो॑ऽग्निमु॒द्वास॑यते॒ न वा ए॒तस्य॑ ब्रा॒ह्म॒णा ऋ॑ता॒यवः॑
 पु॒राऽन्न॑मक्षन्नाग्ने॒यम॑ष्टाकं॒पाल॒न्निर्व॑पेद्वैश्वान॒रन्द्वा॑द॒शक॑पालम॒ग्निमु॑
 यद॑ष्टाकं॒पालो भ॑वत्य॒ष्टाक्ष॑रा गाय॒त्री गा॑य॒त्रो॑ऽग्निर्यावा॒नेवा॑ग्निस्तर
 आ॒ति॒थ्यङ्क॑रोत्यथो॒ यथा॒ जन॑ यते॒ऽव॒सङ्क॑रोति॒ ता॒दृक् (27)

ए॒व तद्वा॑द॒शक॑पालो वै॒श्वान॒रो भ॑वति॒ द्वा॑द॒श मा॒साः
 सं व॑त्स॒रः सं व॑त्स॒रः ख॒लु वा अ॒ग्रेयो॑निः स्वामे॒वैनं॑
 योनिं॑ङ्गमयत्याद्यं॒मस्यान्नं॑ भवति वै॒श्वान॒रन्द्वा॑द॒शक॑पाल॒न्निर्व॑पेन्मा
 स॒प्तकं॑पाल॒ङ्गाम॑काम आ॒हव॑नीये॒ वैश्वान॒रमधि॑श्रयति
 गा॒र्हप॑त्ये मा॒रुतं॑ पा॒पव॑स्य॒सस्य॒ वि॒धृत्यै॒ द्वा॑द॒शक॑पालो

वैश्वान॒रो भ॑वति॒ द्वाद॑श॒ मासाः॑ सं व॒त्स॒रः सं व॒त्स॒रेणै॒वास्मै॑
सजा॒ता ऽश्वा॑वयति॒ मारु॒तो भ॑वति (28)

म॒रुतो॑ वै दे॒वानां॑ वि॒शो दे॒ववि॒शेनै॒वास्मै॑ मनुष्यवि॒शमव॑रुन्धे
स॒प्तक॑पालो भवति॒ सप्त॑ग॒णा वै म॒रुतो॑ ग॒णश॑ ए॒वास्मै॑
सजा॒तानव॑रुन्धेऽनू॒च्यमा॑न॒ आसा॑दयति॒ विश॑मे॒वास्मा॑
अनु॑व॒र्त्मान॑ङ्करोति॥ (29)

प्रजाकामः सं वत्सरः पुनात्येवैनं पूतः समष्टौ तादृङ्ङारुतो भवत्येकान्नत्रिंशच्च॥५॥ [५]

आ॒दि॒त्यं च॒रुं निर्व॑पेत्सङ्ग्राममु॒पप्रया॑स्य॒न्नियं॑ वा
अदि॑तिर॒स्यामे॒व पूर्वे॑ प्र॒ति॒तिष्ठ॑न्ति वैश्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पेद
सं व॒त्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः सं व॒त्स॒रः खलु॑ वै
दे॒वाना॑मा॒यत॑नमे॒तस्मा॑द्वा आ॒यत॑नाद्दे॒वा असु॑रानजयन्
यद्वै॑श्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पति॒ दे॒वाना॑मे॒वायत॑ने यतते
जय॑ति॒ तः स॑ङ्ग्राममे॒तस्मि॒न्वा ए॒तौ मृ॑जाते (30)

यो वि॒द्विषा॑णयो॒रन्न॑मत्ति॒ वैश्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पेद्विद्विषा॒
सं व॒त्स॒रो वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः सं व॒त्स॒रस्व॑दितमे॒वात्ति॑
नास्मि॑न्मृजाते॒ सं व॒त्स॒राय॑ वा ए॒तौ सम॑माते॒ यौ

संम॒माते॒ तयो॒र्यः॑ पूर्॒वोऽभि॒द्रुह्य॑ति॒ तं वरु॑णो गृह्णाति
 वैश्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पेत्सममा॒नयोः॑ पूर्॒वोऽभि॒द्रुह्य॑ सं
 वत्स॒रो वा अ॒ग्निर्वैश्वान॒रः सं वत्स॒रमे॒वात्वा निर्व॑रुणम्
 (31)

पर॒स्तां॑दभि॒द्रुह्य॑ति॒ नैनं॒ वरु॑णो गृह्णा॒त्याव्यं॑ वा ए॒ष
 प्रति॑गृह्णाति॒ योऽविं॑ प्रति॑गृह्णाति॒ वैश्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पेदविं॑
 प्रति॑गृह्यं सं वत्स॒रो वा अ॒ग्निर्वैश्वान॒रः सं वत्स॒रस्व॑दितामे॒व
 प्रति॑गृह्णाति॒ नाव्यं॑ प्रति॑गृह्णा॒त्यात्म॑नो वा ए॒ष मा॒त्रा॑मा॒प्नोति॒ य
 उ॒भया॑द॒त्प्रति॑गृह्णा॒त्यश्वं॑ वा पु॒रुषं॑ वा वैश्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पे
 (32)

प्रति॑गृह्यं सं वत्स॒रो वा अ॒ग्निर्वैश्वान॒रः सं वत्स॒रस्व॑दितमे॒व
 प्रति॑गृह्णाति॒ नात्म॑नो मा॒त्रा॑मा॒प्नोति॒ वैश्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पेत्
 वत्स॒रो वा अ॒ग्निर्वैश्वान॒रो यदा॑ खलु॒ वै सं वत्स॒रञ्ज॑नता॒याश्चर॑त्य
 स ध॑ना॒र्घो भ॑वति॒ यद्वैश्वान॒रन्द्वाद॑शकपाल॒न्निर्व॑पति॒ सं
 वत्स॒रसा॑तामे॒व स॒निम॒भि प्र॑च्यवते॒ दान॑कामा अस्मै प्र॒जा
 भ॑वन्ति॒ यो वै सं वत्स॒रम् (33)

प्रयुज्य न विमुञ्चत्यप्रतिष्ठानो वै स भवत्येतमेव
 वैश्वानरं पुनरागत्य निर्वपेद्यमेव प्रयुङ्क्ते तं भागधेयेन
 विमुञ्चति प्रतिष्ठित्यै यया रज्ज्वोत्तमाङ्गामाजेत्तां भ्रातृव्याय
 प्रहिणुयान्निर्ऋतिमेवास्मै प्रहिणोति॥ (34)

·[६]निर्वरुणं वपेदुभयादद्यो वै सं वथ्सरं षट्त्रिंशच्च।]

ऐन्द्रं चरुं निर्वपेत्पशुकाम ऐन्द्रा वै पशव इन्द्रमेव
 स्वेन भागधेयेनोपधावति स एवास्मै पशून्प्रयच्छति
 पशुमानेव भवति चरुर्भवति स्वादेवास्मै योनैः
 पशून्प्रजनयतीन्द्रायेन्द्रियावन्ते पुरोडाशमेकादशकपालन्निर्वपेत्पशु
 इन्द्रियं वै पशव इन्द्रमेवेन्द्रियावन्तः स्वेन भागधेयेनोप
 धावति सः (35)

एवास्मा इन्द्रियं पशून्प्रयच्छति पशुमानेव भवतीन्द्राय
 घर्मवन्ते पुरोडाशमेकादशकपालन्निर्वपेद्ब्रह्मवर्चसकामो
 ब्रह्मवर्चसं वै घर्म इन्द्रमेव घर्मवन्तः स्वेन भागधेयेनोपधावति
 स एवास्मिन्ब्रह्मवर्चसन्दधाति ब्रह्मवर्चस्यैव भवतीन्द्रायार्कवन्ते
 पुरोडाशमेकादशकपालन्निर्वपेदन्नकामोऽर्को वै देवानामन्नमिन्द्रं

स्वेन॑ भाग॒धेये॑न (36)

उप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॒ अन्नं॑ प्रयच्छत्यन्ना॒द ए॒व भ॑व॒तीन्द्रा॑य
घ॒र्मव॑ते पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपाल॒न्निर्व॑पेदिन्द्रा॑येन्द्रि॒याव॑त
इन्द्रा॑यार्कव॑ते भूति॑कामो॒ यदिन्द्रा॑य घ॒र्मव॑ते निर्व॑पति॒ शिर॑
ए॒वास्य॒ तेन॑ करोति॒ यदिन्द्रा॑येन्द्रि॒याव॑त आ॒त्मान॑मे॒वास्य॒
तेन॑ करोति॒ यदिन्द्रा॑यार्कव॑ते भू॒त ए॒वान्नाद्ये॒ प्रति॑तिष्ठति॒
भव॑त्ये॒वेन्द्रा॑य (37)

अ॒५हो॒मुचै॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपाल॒न्निर्व॑पेद्यः पा॒प्मना॑
गृही॒तः स्या॑त्पा॒प्मा वा अ॒५ह इन्द्र॑मे॒वा॒५हो॒मुच॑५
स्वेन॑ भाग॒धेये॑नोप॑धावति॒ स ए॒वैनं॑ पा॒प्मनो॑ऽ॒५ह॑सो
मुञ्च॒तीन्द्रा॑य वैमृ॒धाय॑ पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपाल॒न्निर्व॑पेद्यं
मृ॒धोऽभि॑ प्र॒वेपै॑रन्ना॒ष्ट्राणि॑ वाऽभि॑संमि॒युरिन्द्र॑मे॒व वैमृ॒धः५
स्वेन॑ भाग॒धेये॑नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मान्मृ॒धः (38)

अप॑ह॒न्तीन्द्रा॑य त्रा॒त्रे पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपाल॒न्निर्व॑पेद्बुद्धो
वा परि॑यत्तो वेन्द्र॑मे॒व त्रा॒तार॑५ स्वेन॑ भाग॒धेये॑नोप॑धावति॒ स
ए॒वैन॑त्रायत॒ इन्द्रा॑यार्क॒श्वमे॑धव॑ते पुरो॒डाश॑मेका॒दश॑कपाल॒न्निर्व॑पेद्यं
म॑हाय॒ज्ञो नोप॑नमे॒देते॒ वै म॑हाय॒ज्ञस्यान्त्ये॑ त॒नू यद॑र्का॒श्वमे॑धाविन्द्र॑

स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ स ए॒वास्मा॑ अन्त॒तो
महाय॒ज्ञश्चा॑वयत्यु॒पैनं॑ महाय॒ज्ञो न॑मति॥ (39)

इन्द्रियावन्तुः॑ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ सोऽर्क॑वन्तुः॑ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नैवेन्द्रा॑यास्मान्मृ॒धोऽस्मै

सप्त॑ च।७।॥ _____ [७]

इन्द्रा॒यान्वृ॑जवे॒ पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपाल॒त्रिर्व॑पे॒द्राम॑काम
इन्द्र॑मे॒वान्वृ॑जुः॑ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑
सजा॒ताननु॑कान्करोति॒ ग्राम्ये॑व भ॒वतीन्द्रा॑ण्यै च॒रुं निर्व॑पे॒द्यस्य॑
सेना॑ऽस॒शिते॑व॒ स्यादिन्द्रा॑णी॒ वै सेना॑यै दे॒वतेन्द्रा॑णीमे॒व
स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑धावति॒ सैवा॑स्य॒ सेना॑ऽ स॒श्यति॑
बल्ब॑जान॒पि (40)

इ॒क्ष्मे सन्न॑ह्ये॒द्रौर्य॑त्राधि॒ष्कन्ना॒ न्यमे॑ह॒त्ततो॒ बल्ब॑जा॒
उद॑तिष्ठ॒न्गवा॑मे॒वैनं॑ न्या॒यम॑पिनीय॒ गा वैद॑य॒तीन्द्रा॑य म॒न्युम॑ते
मन॑स्वते॒ पुरो॒डाश॒मेका॑दशकपाल॒त्रिर्व॑पे॒थ्सङ्ग्रामे॑ सं य॑त्त
इन्द्रि॒येण॒ वै म॒न्युना॒ मन॑सा सङ्ग्राम॒ञ्जय॑तीन्द्र॒मेव॑ म॒न्युम॑न्तं
मन॑स्वन्तुः॑ स्वेन॑ भाग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं
म॒न्युं मनो॑ दधाति॒ जय॑ति॒ तम् (41)

स॒ङ्ग्राम॑मे॒तामे॒व निर्व॑पे॒द्यो ह॒तम॑नाः स्व॒यं पा॑प इ॒व

स्यादे॒तानि॒ हि वा ए॒तस्मा॒दप॑क्रान्ता॒न्यथै॑ष ह॒तम॑नाः स्व॒यं
पा॑प॒ इन्द्र॑मे॒व म॑न्युमन्तं॒ मन॑स्वन्तु॒ऽस्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति
स ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं म॑न्युं मनो॑ दधाति॒ न ह॒तम॑नाः स्व॒यं
पा॑पो भव॒तीन्द्रा॑य दा॒त्रे पु॑रो॒डाश॒मेका॑दशकपाल॒न्निर्व॑पे॒द्यः
का॒मये॑त॒ दान॑कामा मे प्र॒जाः स्युः॑ (42)

इतीन्द्र॑मे॒व दा॒तार॑ऽस्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒ स ए॒वास्मै॑
दान॑कामाः प्र॒जाः क॑रोति॒ दान॑कामा अस्मै प्र॒जा भ॑वन्तीन्द्रा॑य
प्रदा॒त्रे पु॑रो॒डाश॒मेका॑दशकपाल॒न्निर्व॑पे॒द्यस्मै॑ प्रत्त॑मिव॒ सन्न
प्र॑दी॒येतेन्द्र॑मे॒व प्र॑दा॒तार॑ऽस्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒ स ए॒वास्मै॑
प्रदा॑पय॒तीन्द्रा॑य सु॒त्राम्णे॑ पु॒रोडा॑श॒मेका॑दशकपाल॒न्निर्व॑पे॒दपरु॑द्धो
वा (43)

अ॒परु॑द्धमा॒नो वे॒न्द्रमे॒व सु॒त्रामा॑णऽस्वेन॑ भा॒गधे॑येनोप॑धावति॒
स ए॒वैन॑त्रायतेऽन॒परु॑द्धो भ॑व॒तीन्द्रो॒ वै स॒दृङ्
दे॒वता॑भिरासी॒त्स न व्या॑वृ॒तम॑गच्छ॒त्स प्र॒जाप॑तिमुपा॑धावत्तस्मा॑
ए॒तमै॒न्द्रमे॒काद॑शकपाल॒न्निर्व॑पत्तेनै॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं म॑दधा॒च्छक्क॑री
याज्या॑नुवा॒क्ये अ॑करो॒द्वज्रो॒ वै श॑क्क॑री स ए॒नं व॑ज्रो भू॒त्या
ऐ॒न्ध (44)

सोऽभवत्सोऽबिभेदूतः प्र मां धक्ष्यतीति स प्रजापतिं
 पुनरुपाधावत्स प्रजापतिः शक्यं अधि रेवतीन्निर्मिमीत
 शान्त्या अप्रदाहाय योऽलङ् श्रियै सन्त्सदङ्ख्समानैः
 स्यात्तस्मा एतमैन्द्रमेकादशकपालन्निर्वपेदिन्द्रमेव स्वेन
 भागधेयेनोपधावति स एवास्मिन्निन्द्रियन्दधाति रेवतीं
 पुरोनुवाक्या भवति शान्त्या अप्रदाहाय शक्यं याज्या वज्रो
 वै शक्यं स एनं वज्रो भूत्या इन्धे भवत्येव॥ (45)

अपि तङ् स्युर्वेन्ध भवति चतुर्दश च॥७॥ [८]

आग्नावैष्णवमेकादशकपालन्निर्वपेदभिचरन्त्सरस्वत्याज्यभागा
 स्याद्बार्हस्पत्यश्चर्यदाग्नावैष्णव एकादशकपालो
 भवत्यग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताभिश्चैवैनं यज्ञेन
 चाभिचरति सरस्वत्याज्यभागा भवति वाग्वै सरस्वती
 वाचैवैनमभिचरति बार्हस्पत्यश्चरुर्भवति ब्रह्म वै देवानां
 बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैनमभिचरति (46)

प्रति वै पुरस्तादभिचरन्तमभिचरन्ति द्वे द्वे पुरोनुवाक्ये
 कुर्यादतिप्रयुक्त्या एतयैव यजेताभिचर्यमाणो देवताभिरेव
 देवताः प्रतिचरति यज्ञेन यज्ञं वाचा वाचं ब्रह्मणा

ब्रह्म स देवतांश्चैव यज्ञं च मद्ध्यतो व्यवसर्पति
तस्य न कुतश्चनोपाव्याधो भवति नैनमभिचरन्स्तृणुत
आग्नावैष्णवमेकादशकपालन्निर्वपेद्यं यज्ञो न (47)

उपनमेदग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञोऽग्निश्चैव विष्णुं च
स्वेन भागधेयेनोपधावति तावेवास्मै यज्ञं प्रयच्छत उपैनं
यज्ञो नमत्याग्नावैष्णवं घृते चरुं निर्वपेच्चक्षुष्कामोऽग्रेर्वै चक्षुषा
मनुष्या वि पश्यन्ति यज्ञस्य देवा अग्निश्चैव विष्णुं च स्वेन
भागधेयेनोपधावति तावेव (48)

अस्मिश्चक्षुर्धत्तश्चक्षुष्मानेव भवति धेनवै वा एतद्रेतो
यदाज्यमनडुहस्तण्डुला मिथुनादेवास्मै चक्षुः प्रजनयति
घृते भवति तेजो वै घृतन्तेजश्चक्षुस्तेजसैवास्मै
तेजश्चक्षुरवरुन्ध इन्द्रियं वै वीर्यं वृद्धे भ्रातृव्यो यजमानो-
ऽयंजमानस्याद्धरकल्पां प्रति निर्वपेद्भ्रातृव्ये यजमाने
नास्येन्द्रियम् (49)

वीर्यं वृद्धे पुरा वाचः प्रवदितोर्निर्वपेद्यावत्येव
वाक्तामप्रौदितां भ्रातृव्यस्य वृद्धे तामस्य वाचं प्रवदन्तीमन्या

वाचोऽनु प्रवदन्ति ता इन्द्रियं वीर्यं यजमाने दधत्याग्नावैष्णवमष्ट
 सवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्वार्हस्पत्यश्चरुर्यदष्टाक्षरा
 भवत्यष्टाक्षरा गायत्री गायत्रं प्रातः सवनं प्रातः सवनमेव
 तेनाप्रोति (50)

आग्नावैष्णवमेकादशकपालत्रिर्वपेन्माध्यन्दिनस्य
 सवनस्याकाले सरस्वत्याज्यभागा स्याद्वार्हस्पत्यश्चरुर्यदेकादश
 भवत्येकादशाक्षरा त्रिष्टुप्त्रैष्टुभं माध्यन्दिनं सवनं
 माध्यन्दिनमेव सवनन्तेनाप्रोत्याग्नावैष्णवद्वादशकपालत्रिर्वपेत्तृतीय
 सरस्वत्याज्यभागा स्याद्वार्हस्पत्यश्चरुर्यद्वादशकपालो
 भवति द्वादशाक्षरा जगती जागतन्तृतीयसवनन्तृतीयसवनमेव
 तेनाप्रोति देवताभिरेव देवताः (51)

प्रतिचरति यज्ञेन यज्ञं वाचा वाचं ब्रह्मणा ब्रह्म
 कपालैरेव छन्दाः स्याप्रोति पुरोडाशैः सवनानि
 मैत्रावरुणमेककपालत्रिर्वपेद्विंशत्यै काले यैवासौ भ्रातृव्यस्य
 वशाऽनूबन्ध्या सो एवैषैतस्यैककपालो भवति नहि कपालैः
 पशुमर्हत्याप्तुम्॥ (52)

ब्रह्मणैवेनमभिचरति यज्ञो न तावेवास्थैन्द्रियमाप्रोति देवताः सप्तत्रिंशच्च।१॥ — [९]

असावा॑दित्यो न व्य॑रोचत॒ तस्मै॑ दे॒वाः प्राय॑श्चित्तिमैच्छ॒न्तस्मा॑
 ए॒त॒ꣳ सो॑मारौ॒द्रं च॒रुं निर॑वप॒न्तेनै॒वास्मि॒न्नुच॑मदधुर्यो
 ब्र॑ह्मवर्च॒सका॑मः स्यात्तस्मा॑ ए॒त॒ꣳ सो॑मारौ॒द्रं च॒रुं
 निर्व॑पे॒त्सोम॑श्चै॒व रु॒द्रं च॒ स्वेन॑ भा॒गधे॒येनोप॑धावति
 तावे॒वास्मि॑न्ब्रह्मवर्च॒सन्ध॑त्तो ब्रह्मवर्च॒स्यैव॑ भ॒वति ति॑ष्ठ्यापूर्णमा॒से
 निर्व॑पेद्रु॒द्रः (53)

वै ति॒ष्ठ्यः सोमः॑ पूर्णमा॑सः सा॒क्षादे॒व ब्र॑ह्मवर्च॒समव॑रु॒न्धे
 परि॑श्रिते याजयति ब्रह्मवर्च॒सस्य॑ परि॑गृहीत्यै श्वे॒तायै॑
 श्वे॒तव॑त्सायै दु॒ग्धं म॑थि॒तमाज्यं॑ भव॒त्याज्यं॑ प्रोक्ष॑ण॒माज्ये॑न
 मार्ज॑यन्ते याव॑दे॒व ब्र॑ह्मवर्च॒सन्त॒त्सर्व॑ङ्करोत्यति ब्रह्मवर्च॒सङ्क्रि॑यत॒
 इत्या॑हुरीश्व॒रो दु॒श्चर्मा॑ भवि॑तो॒रिति॑ मा॒नवी ऋ॒चौ धा॒र्ये
 कुर्या॑द्यद्वै किं च॒ मनुर॑व॒दत्त॑द्भैष॒जम् (54)

भैष॒जमे॒वास्मै॑ करोति॒ यदि॑ बिभी॒याद्दु॒श्चर्मा॑ भवि॑ष्यामीति॒
 सोमा॑पौ॒ष्णं च॒रुं निर्व॑पे॒त्सौम्यो॑ वै दे॒वत॑या॒ पुरु॑षः पौ॒ष्णाः
 प॒शवः॑ स्वयै॒वास्मै॑ दे॒वत॑या प॒शुभि॑स्त्वच॒ङ्करोति॑ न दु॒श्चर्मा॑
 भवति॑ सोमारौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पेत्प्रजाका॑मः सोमो॒ वै रै॑तो॒धा

अ॒ग्निः प्र॒जानां॑ प्र॒जनयि॑ता सोमं॑ ए॒वास्मै॑ रे॒तो दधा॑त्य॒ग्निः
प्र॒जां प्र॒ज॑नयति वि॒न्दते॑ (55)

प्र॒जा९ सो॒मारौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पेदभि॒चर॑न्त्सौ॒म्यो वै दे॒वता॑या
पु॒रुष॑ ए॒ष रु॒द्रो यद॑ग्निः स्वा॒या ए॒वैनं॑ दे॒वता॑यै नि॒ष्क्रीय॑
रु॒द्राया॑पि दधाति ता॒जगा॑र्ति॒माच्छ॑ति सो॒मारौ॒द्रं च॒रुं
निर्व॑पे॒ज्योगा॑मयावी॒ सोमं॑ वा ए॒तस्य॑ रसो गच्छत्य॒ग्निः
शरी॑रं॒ यस्य॑ ज्यो॒गा॒मय॑ति सोमा॒दे॒वास्य॑ रसं॒निष्क्री॑णात्य॒ग्नेः
शरी॑रमु॒त यदि॑ (56)

इ॒तासु॑र्भवति जी॒वत्ये॒व सो॒मारु॒द्रयो॒र्वा ए॒तद्भ्र॑सि॒तः९ हो॒ता
नि॒ष्वि॒दति॑ स ई॒श्वर॑ आ॒र्तिमा॑र्तो॒रनु॒ङ्घान् हो॒त्रा दे॒यो वह्नि॑र्वा
अ॒नु॒ङ्घान् वह्नि॑र॒होता॑ वह्नि॑नै॒व वह्नि॑मा॒त्मानः॑ स्पृ॒णोति॑
सो॒मारौ॒द्रं च॒रुं निर्व॑पेद्यः का॒मये॑त॒ स्वेऽस्मा॑ आ॒यत॑ने॒ भ्रातृ॑व्यं
ज॒नये॑य॒मिति॑ वेदिं॒ परि॑गृह्या॒र्द्धमु॒द्धन्या॑द॒र्द्धत्रा॑र्द्धं ब॒र्हिषः॑
स्तृ॒णीया॑द॒र्द्धं ना॒र्द्धमि॒द्धस्या॑भ्याद॒द्याद॒र्द्धं न स्व॑ ए॒वास्मा॑
आ॒यत॑ने॒ भ्रातृ॑व्यं ज॒नय॑ति॥ (57)

ऐन्द्रमेकादशकपालन्निर्वपेन्मारुतः सप्तकपालङ्गामकाम
 इन्द्रश्चैव मरुतश्च स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवास्मै
 सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्यैव भवत्याहवनीय ऐन्द्रमधिश्रयति
 गार्हपत्ये मारुतं पापवस्यसस्य विधृत्यै सप्तकपालो
 मारुतो भवति सप्तगणा वै मरुतो गणश एवास्मै
 सजातानवरुन्धेऽनूच्यमान आसादयति विशमेव (58)

अस्मा अनुवर्त्मानङ्करोत्येतामेव निर्वपेद्यः कामयेत
 क्षत्राय च विशे च समदन्दद्धामित्यैन्द्रस्यावद्यन्ब्रूयादिन्द्रायानु
 ब्रूहीत्याश्राव्य ब्रूयान्मरुतो यजेति मारुतस्यावद्यन्ब्रूयान्मरुद्धो-
 ऽनुब्रूहीत्याश्राव्य ब्रूयादिन्द्रं यजेति स्व एवैभ्यो भागधेये
 समदन्दधाति वितृहाणास्तिष्ठन्त्येतामेव (59)

निर्वपेद्यः कामयेत कल्पैरन्निति यथादेवतमवदाय
 यथादेवतं यजेद्भागधेयेनैवैनान् यथायथङ्कल्पयति कल्पन्त
 एवैन्द्रमेकादशकपालन्निर्वपेद्वैश्वदेवन्द्वादशकपालङ्गामकाम
 इन्द्रश्चैव विश्वाश्च देवान्स्वेन भागधेयेनोप धावति त
 एवास्मै सजातान्प्रयच्छन्ति ग्राम्यैव भवत्यैन्द्रस्यावदाय
 वैश्वदेवस्यावद्येदथैन्द्रस्य (60)

उपरिष्ठादिन्द्रियेणैवास्मां उभयतः सजातान्परिगृह्णात्युपाधाय
 वासो दक्षिणा सजातानामुपहित्यै पृश्नि्यै दुग्धे प्रैयङ्गवं चरुं
 निर्वपेन्मरुद्ध्यो ग्रामकामः पृश्नि्यै वै पयसो मरुतो जाताः
 पृश्नि्यै प्रियङ्गवो मारुताः खलु वै देवतया सजाता मरुत
 एव स्वेन भागधेयेनोपधावति त एवास्मै सजातान्प्रयच्छन्ति
 ग्राम्येव भवति प्रियवती याज्यानुवाक्यै (61)

भवतः प्रियमेवैनं समानानाङ्करोति द्विपदा पुरोनुवाक्या
 भवति द्विपद एवावरुन्धे चतुष्पदा याज्या चतुष्पद एव
 पशूनवरुन्धे देवासुराः सं यत्ता आसन्ते देवा मिथो
 विप्रिया आसन्ते ३ ऽन्योन्यस्मै ज्यैष्ठ्यायातिष्ठमानाश्चतुर्धा
 व्यक्रामन्निर्वसुभिः सोमो रुद्रैरिन्द्रो मरुद्विर्वरुण आदित्यैः
 स इन्द्रः प्रजापतिमुपाधावत्तम् (62)

एतया संज्ञान्याऽयाजयेदग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं
 रुद्रवते चरुमिन्द्राय मरुत्वते पुरोडाशमेकादशकपालं
 वरुणायाऽऽदित्यवते चरुन्ततो वा इन्द्र देवा ज्यैष्ठ्यायाभि
 समजानत यः समानैर्मिथो विप्रियः स्यात्तमेतया संज्ञान्या
 याजयेदग्नये वसुमते पुरोडाशमष्टाकपालं निर्वपेत्सोमाय

रुद्रव॑ते च॒रुमिन्द्रा॑य म॒रुत्व॑ते पुरो॒डाश॑मेकादशकपालं
वरु॑णायाऽऽदि॒त्यव॑ते च॒रुमिन्द्र॑मे॒वैनं॑ भू॒तञ्चै॒ष्ठा॑य स॒मा॒ना
अ॒भिस॑ञ्जान॒ते वसि॑ष्ठः स॒मा॒नानां॑ भवति॥ (63)

विश॑मे॒व ति॑ष्ठन्त्ये॒तामे॒वाथेन्द्र॑स्य॒ याज्या॑नु॒वाक्ये॑ तं वरु॑णाय॒ चतु॑र्दश च॥11॥—[११]

हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भ आ॑पो ह॒ यत्प्र॑जाप॒ते। स वे॑द पु॒त्रः पि॒तर॒ꣳ स
मा॒तर॒ꣳ स सू॒नुर्भु॑व॒त्स भु॑व॒त्पुन॑र्म॒घः। स द्या॑मौर्णो॒दन्तरि॑क्ष॒ꣳ
स सु॒वः स वि॒श्वा भु॒वो अ॒भव॒त्स आ॑ऽभ॒वत्। उ॒दु॒त्यश्चि॒त्रम्।
स॒प्र॒त्न॒वन्न॑वी॒यसा॑ऽग्ने॒ द्यु॒म्नेन॑ सं॒ यता॑। बृ॒हत्त॑त॒न्थ भा॒नुना॑।
नि॒का॒व्या वे॒धसः॑ श॒श्व॑त॒स्कर्ह॑स्ते॒ दधा॑नः (64)

न॒र्या पु॒रू॒णि। अ॒ग्नि॒र्भुव॑द्रयि॒पती॑ रयी॒णाꣳ स॒त्रा च॑क्रा॒णो
अ॒मृता॑नि॒ विश्वा॑। हि॒र॒ण्य॒पाणि॑मू॒तये॑ स॒वि॒ता॒र॒मुप॑ ह्वये। स
चे॒त्ता दे॒वता॑ प॒दम्। वा॒मम॒द्य स॑वि॒तर्वा॒ममु॒ श्वो दि॒वेदि॑वे
वा॒मम॒स्मभ्य॑ꣳ सा॒वीः। वा॒मस्य॑ हि॒ क्षय॑स्य दे॒व भू॑रै॒र्या धि॒या
वा॑म॒भाजः॑ स्याम। ब॒डि॒त्था प॑र्व॒ताना॑ङ्घ्रि॒द्रं बि॑भ॒र्षि पृ॑थि॒वि।
प्र॒ या भू॑मि प्रव॒त्वति॑ म॒हा जि॒नोषि॑ (65)

म॒हि॒नि। स्तो॒मा॑स॒स्त्वा वि॑चा॒रि॒णि प्र॑ति॒ष्ठोभ॑न्त्य॒क्तुभिः॑। प्र

या वाज॒न्न हे॒षन्तं॑ पे॒रुम॑स्य॒स्यर्जु॑नि। ऋ॒दूद॑रेण॒ सख्या॑ स॒चेय॑
 यो मा॒ न रि॒ष्येद्ध॑र्यश्च पी॒तः। अ॒यं यः सोमो॑ न्यधा॒य्यस्मे
 तस्मा॒ इन्द्रं॑ प्र॒तिर॑मे॒म्यच्छ॑। आपा॑न्तमन्युस्तृ॒पल॑प्रभर्मा॒ धुनिः॑
 शिमी॑वा॒ञ्छरु॑मा॒ः ऋजी॑षी। सोमो॑ विश्वा॒न्यत॑सा॒ वना॑नि
 ना॒र्वागिन्द्रं॑ प्र॒तिमा॑नानि दे॒भुः। प्र (66)

सु॒वानः॑ सोमं॑ ऋ॒तयु॑श्चि॒केतेन्द्रा॑य॒ ब्रह्मं॑ ज॒मद॑ग्निर॒र्चन्।
 वृषा॑ य॒न्तासि॑ श॒वस॑स्तु॒रस्या॒न्तर्य॑च्छ॒ गृण॑ते ध॒र्त्रं दृ॑ह।
 स॒बाध॑स्ते॒ मद॑श्च शु॒ष्मयं॑ च॒ ब्रह्म॑ नरो॑ ब्रह्म॒कृतः॑ स॒पर्य॑न्।
 अ॒र्को वा॒ यत्तु॑रते॒ सोम॑चक्षा॒स्तत्रे॑दिन्द्रो॒ दध॑ते पृ॒थ्सु॑ तु॒र्याम्।
 वष॑ट्ते वि॒ष्णवा॒स आ कृ॑णोमि॒ तन्मे॑ जुषस्व शि॒पिवि॑ष्ट
 ह॒व्यम्। (67)

व॒र्धन्तु॑ त्वा सु॒ष्टुत॑यो॒ गिरो॑ मे यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः॑ सदा॑
 नः। प्र त॑त्ते अ॒द्य शि॑पिविष्ट॒ नामा॑र्यः श॑सामि व॒युना॑नि
 वि॒द्वान्। तं त्वा॑ गृणामि त॒वस॑मत॒वीया॑न्क्षय॒न्तम॑स्य रज॑सः
 परा॒के। कि॒मित्ते॑ वि॒ष्णो परि॒चक्ष्य॑ भू॒त्प्रय॑द्व॒वक्षे॑ शि॒पिवि॑ष्टो
 अ॒स्मि। मा व॑र्षो अ॒स्मद॑पंगूह ए॒तद्य॑द॒न्यरूपः॑ स॒मिथे॑ ब॒भूथ॑।
 (68)

अग्ने दा दाशुषे रयिं वीरवन्तं परीणसम्। शिशीहि नः
 सूनुमतः। दा नो अग्ने शतिनो दाः सहस्रिणो दुरो न वाजः
 श्रुत्या अपावृधि। प्राची द्यावापृथिवी ब्रह्मणा कृधि सुवर्ण
 शुक्रमुषसो विदिद्युतुः। अग्निर्दा द्रविणं वीरपेशा अग्निर्ऋषिं
 यः सहस्रां सनोति। अग्निर्दिवि हव्यमाततानाग्नेर्धामानि
 विभृता पुरुत्रा। मा (69)

नो मूर्द्धीरा तू भर। घृतं न पूतं तनूररेपाः शुचि हिरण्यम्।
 तत्ते रुक्मो न रोचत स्वधावः। उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी
 श्रीणीष आसनि। उतो न उत्पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इषः
 स्तोतृभ्य आ भर। वायो शतं हरीणां युवस्व पोष्याणाम्।
 उत वा ते सहस्रिणो रथ आ यातु पाजसा। प्र याभिः (70)

यासि दाश्वाः समच्छां नियुद्धिर्वायविष्टये दुरोणे। नि नो
 रयिः सुभोजसं युवेह नि वीरवद्भव्यमश्वियं च राधः। रेवतीर्नः
 सधमाद इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः। क्षुमन्तो याभिर्मदेम। रेवाः
 इद्रेवतः स्तोता स्यात्त्वावतो मघोनः। प्रेदु हरिवः श्रुतस्य॥
 (71)

प्रजापतिस्ताः सृष्टा अग्र्ये पथिकृतेऽग्र्ये कामायाग्र्येऽन्नवते वैश्वानरमादित्यं चरुमैन्द्रं चरुमिन्द्रायान्वृजव आग्रावैष्णवमसौ
 सौमारौद्रमैन्द्रमेकादशकपालं हिरण्यगर्भो द्वादश॥ (12) प्रजापतिरग्र्ये कामायाभि सम्भवतो यो विद्विषाणयोरिद्धो
 सन्नद्येदाग्रावैष्णवमुपरिष्टाद्यासिं द्वाक्षासमेकंसप्ततिः॥ (71) प्रजापतिः प्रेदुं हरिवः श्रुतस्य॥

आदित्येभ्यो देवा वै मृत्योर्देवा वै सत्रमयुष्मो प्रजापतेऽयं शत्रुजापतिर्देवेभ्योऽन्नाद्यन्देवासुरास्तात्रजनो द्धुर्वाऽसि
 यन्नवमग्निं वै प्रजापतिर्वरुणाय या वामिन्द्रावरुणा सप्रब्रवच्चतुर्दश॥ 14॥ आदित्येभ्यस्त्वष्टरस्मै दानकामा एवावरुन्धेऽग्निं वै
 सप्रब्रवथ्यदंश्चाशत्॥ 56॥ आदित्येभ्यः सुवरूपो जिगाय॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः॥

आदित्येभ्यो भुवद्वद्वच्चरुं निर्वपेद्भूतिकाम आदित्या
 वा एतम्भूत्यै प्रति नुदन्ते योऽलम्भूत्यै सन्भूतिं न
 प्राप्नोत्यादित्यानेव भुवद्वतः स्वेन भागधेयेनोप धावति
 त एवैनम्भूतिं गमयन्ति भवत्येवादित्येभ्यो धारयद्वद्वच्चरुं
 निर्वपेदपरुद्धो वाऽपरुध्यमानो वाऽऽदित्या वा अपरोद्धारं
 आदित्या अवगमयितारं आदित्यानेव धारयद्वतः॥ १॥

स्वेन भागधेयेनोप धावति त एवैनं विशि दध्रत्यनपरुध्यो
 भवत्यदितेऽनु मन्यस्वेत्यपरुध्यमानोऽस्य पदमा ददीतेयं

वा अदितिरियमेवास्मै राज्यमनु मन्यते सत्याशीरित्याह
 सत्यामेवाशिषं कुरुत इह मन इत्याह प्रजा एवास्मै
 समनसः करोत्युप प्रेतं मरुतः॥२॥

सुदानव एना विशपतिनाभ्यमुं राजानमित्याह मारुती
 वै विड्गोष्ठो विशपतिर्विशैवनं राष्ट्रेण समर्धयति यः
 परस्ताद्द्राम्यवादी स्यात्तस्य गृहाद्वीहीना हरेच्छुक्लांश्च
 कृष्णांश्च वि चिनुयाद्ये शुक्लाः स्युस्तमादित्यं चरुं
 निर्वपेदादित्या वै देवतया विद्विशमेवाव गच्छति॥३॥

अवंगतास्य विडनवगतं राष्ट्रमित्याहुर्ये कृष्णाः स्युस्तं
 वारुणं चरुं निर्वपेद्वारुणं वै राष्ट्रमुभे एव विशं च राष्ट्रं
 चाव गच्छति यदि नावगच्छेदिममहमादित्येभ्यो भागं
 निर्वपाम्यामुष्मादमुष्यै विशोऽवंगन्तोरिति निर्वपेदादित्या
 एवैनम्भागधेयम्प्रेप्सन्तो विशमव॥३॥

गमयन्ति यदि नावगच्छेदाश्वत्थान्मयूखान्थसप्त
 मध्यमेषायामुप हन्यादिदमहमादित्यान्बध्नाम्यामुष्मादमुष्यै
 विशोऽवंगन्तोरित्यादित्या एवैनम्बद्धवीरा विशमव गमयन्ति
 यदि नावगच्छेदेतमेवादित्यं चरुं निर्वपेदिध्मेऽपि मयूखान्थसं

नह्येदनपरुध्यमेवाव गच्छत्याश्वत्था भवन्ति मरुतां वा
 एतदोजो यदश्वत्थ ओजसैव विशमव गच्छति सप्त भवन्ति
 सप्तगणा वै मरुतो गणश एव विशमव गच्छति॥५॥

धारयद्वतो मरुतो गच्छति विशमवैतदष्टादश च॥१॥ [१]

देवा वै मृत्योरबिभयुस्ते प्रजापतिमुपाधावन्तेभ्यं
 एताम्प्राजापत्यां शतकृष्णलां निरवपत्तयैवैष्वमृतमदधाद्यो
 मृत्योर्बिभीयात्तस्मा एताम्प्राजापत्यां शतकृष्णलां
 निर्वपेत्प्रजापतिमेव स्वेन भागधेयेनोप धावति स
 एवास्मिन्नायुर्दधाति सर्वमायुरेति शतकृष्णला भवति
 शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये॥६॥

प्रति तिष्ठति घृते भवत्यायुर्वै घृतममृतं हिरण्यमायुश्चैवास्मा
 अमृतं च समीचीं दधाति चत्वारिचत्वारि कृष्णलान्यव
 द्यति चतुरवत्तस्यास्या एकधा ब्रह्मण उप हरत्येकधैव
 यजमान आयुर्दधात्यसावादित्यो न व्यरोचत तस्मै देवाः
 प्रायश्चित्तिमैच्छन्तस्मा एतं सौर्यं चरुं निरवपन्तेनैवास्मिन्॥७॥

रुचमदधुर्यो ब्रह्मवर्चसकामः स्यात्तस्मा एतं सौर्यं
 चरुं निर्वपेदमुमेवादित्यं स्वेन भागधेयेनोप धावति स

ए॒वास्मिन्ब्र॒ह्मवर्च॑सं द॑धाति ब्र॒ह्मवर्च॑स्यै॒व भ॑वत्यु॒भयतो॑
 रु॒क्मौ भ॑वत उ॒भयत॑ ए॒वास्मिन्नु॑चं द॑धाति प्र॒याजेप्र॑याजे
 कृ॒ष्णलं जु॑होति दि॒ग्भ्य ए॒वास्मै॑ ब्र॒ह्मवर्च॑सम॒व रु॒न्ध्र
 आग्ने॑यम॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पे॒त्सावि॑त्रं द्वा॒दश॑कपाल॒म्भूम्यै॑ ॥८॥

च॒रुं यः का॒मये॑त हि॒र॒ण्यं वि॒न्दे॒य हि॒र॒ण्य॒म्मोष॑
 नमे॑दिति॒ यदा॑ग्ने॒यो भ॑वत्याग्ने॒यं वै हि॒र॒ण्यं य॒स्यै॒व हि॒र॒ण्यं
 तेनै॒वैन॑द्वि॒न्दते सा॒वि॒त्रो भ॑वति स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒वैन॑द्वि॒न्दते
 भू॒म्यै च॒रुर्भ॑वत्य॒स्यामे॒वैन॑द्वि॒न्दत॒ उपै॑न॒५ हि॒र॒ण्यं न॑मति॒ वि
 वा ए॒ष इन्द्रि॑येण॒ वी॒र्ये॑ण॒र्ध्यते॒ यो हि॒र॒ण्यं वि॒न्दत॑ ए॒ताम् ॥९॥

ए॒व निर्व॑पे॒द्धि॒र॒ण्यं वि॒त्त्वा नेन्द्रि॑येण॒ वी॒र्ये॑ण॒ व्यृ॑ध्यत
 ए॒तामे॒व निर्व॑पे॒द्यस्य॑ हि॒र॒ण्यं न॑श्येद्यदा॑ग्ने॒यो भ॑वत्याग्ने॒यं वै
 हि॒र॒ण्यं य॒स्यै॒व हि॒र॒ण्यं तेनै॒वैन॑द्वि॒न्दति सा॒वि॒त्रो भ॑वति
 स॒वि॒तृप्र॑सूत ए॒वैन॑द्वि॒न्दति भू॒म्यै च॒रुर्भ॑वत्य॒स्यां वा ए॒तन्न॑श्यति॒
 यन्न॑श्यत्य॒स्यामे॒वैन॑द्वि॒न्दीन्द्रः॑ ॥१०॥

त्वष्टुः सोम॑मभीष॒हापि॑ब॒त्स विष्व॑ङ्गा॒र्च्छ॒त्स इन्द्रि॑येण॒
 सोम॑पी॒थेन॒ व्या॑र्ध्यत॒ स यदूर्ध्व॑मुद॒वमी॑त्ते श्या॒माका॑ अभ॒वन्त्स
 प्र॒जाप॑ति॒मुपा॑धाव॒त्तस्मा॑ ए॒त५ सो॒मेन्द्र॑५ श्या॒माकं॑ च॒रुं

निरवपत्तेनैवास्मिन्निन्द्रियं सौमपीथमदधाद्वि वा एष
इन्द्रियेण सौमपीथेनर्ध्यते यः सोमं वर्मिति यः सौमवामी
स्यात्तस्मै॥११॥

एतं सौमेन्द्रं श्यामाकं चरुं निर्वपेत्सोमं चैवेन्द्रं च
स्वेन भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिन्निन्द्रियं सौमपीथं
धत्तो नेन्द्रियेण सौमपीथेन व्यृध्यते यत्सौम्यो भवति
सौमपीथमेवाव रुद्धे यदैन्द्रो भवतीन्द्रियं वै सौमपीथ
इन्द्रियमेव सौमपीथमव रुद्धे श्यामाको भवत्येष वाव स
सोमः॥१२॥

साक्षादेव सौमपीथमव रुद्धेऽग्नये दात्रे पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेदिन्द्राय प्रदात्रे पुरोडाशमेकादशकपालम् पशुकामो-
ऽग्निरेवास्मै पशून्प्रजनयति वृद्धानिन्द्रः प्र यच्छति दधि मधुं
घृतमापो धाना भवन्त्येतद्वै पशूनां रूपं रूपेणैव पशूनव
रुद्धे पञ्चगृहीतम्भवति पाङ्गा हि पशवो बहुरूपम्भवति
बहुरूपा हि पशवः॥१३॥

समृद्धौ प्राजापत्यम्भवति प्राजापत्या वै पशवः
प्रजापतिरेवास्मै पशून्प्र जनयत्यात्मा वै पुरुषस्य मधु

यन्मध्वग्नौ जुहोत्यात्मानमेव तद्यजमानोऽग्नौ प्र दधाति
पङ्क्तौ याज्यानुवाक्ये भवतः पाङ्क्तः पुरुषः पाङ्क्ताः पशव
आत्मानमेव मृत्योर्निष्क्रीय पशूनव रुन्दे ॥ १४ ॥

इन्द्रियैऽस्मिन्भूम्यां एतामिन्द्रः स्यात्तस्मै सोमो बहुरूपा हि पशव

एकचत्वारिंशच्च ॥ २ ॥

[२]

देवा वै सत्रमांसतर्द्धिपरिमितं यशस्कामास्तेषां सोमं
राजानं यशं आर्च्छत्स गिरिमुदैत्तमग्निरनूदैत्तावग्नीषोमौ
समभवतान्ताविन्द्रो यज्ञविभ्रष्टोऽनु परैत्तावब्रवीद्याजयतम्मेति
तस्मा एतामिष्टिं निरवपतामाग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपाल
सौम्यं चरुन्तयैवास्मिन्तेजः ॥ १५ ॥

इन्द्रियमब्रह्मवर्चसमधत्तां यो यज्ञविभ्रष्टः स्यात्तस्मा
एतामिष्टिं निर्वपेदाग्नेयमष्टाकपालमैन्द्रमेकादशकपालं
सौम्यं चरुं यदग्नेयो भवति तेजं एवास्मिन्तेन
दधाति यदैन्द्रो भवतीन्द्रियमेवास्मिन्तेन दधाति
यथ्सौम्यो ब्रह्मवर्चसं तेनाग्नेयस्य च सौम्यस्य चैन्द्रे
समाश्लेषयेत्तेजश्चैवास्मिन्ब्रह्मवर्चसं च समीचीं ॥ १६ ॥

दधात्यग्नीषोमीयमेकादशकपालं निर्वपेद्यं कामो

नोप॒नमे॑दा॒ग्नेयो॑ वै ब्रा॒ह्म॒णः स॑ सोमं॒म्पि॒बति॑ स्वा॒मे॒व दे॒वता॑ः
स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ सै॒वैनं॑ का॒मेन॑ स॒म॒र्ध॒य॒त्यु॒पैनं॑
का॒मो न॑म॒त्य॒ग्री॒षो॒मी॒य॒म॒ष्टाक॑पा॒लं नि॒र्व॒पे॒द्ब्र॒ह्म॒वर्च॑स॒का॒मो
ऽग्री॒षो॒मा॒वे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ ता॒वे॒वास्मि॑न्ब्र॒ह्म॒वर्च॑सं
ध॑त्तो ब्र॒ह्म॒वर्च॑स्यै॒व ॥ १७ ॥

भ॒वति॑ यद॒ष्टाक॑पा॒ल॒स्तेन॑ग्ने॒यो य॒च्छा॑मा॒क॒स्तेन॑
सौ॒म्यः स॒मृ॒द्धौ सो॒मा॒य वा॒जिनं॑ श्या॒माकं॑ च॒रुं नि॒र्व॒पे॒द्यः
क्लै॒व्या॑द्विभी॒याद्रेतो॑ हि वा ए॒तस्मा॒द्वा॒जिन॑म॒प॒क्राम॑त्यथै॒ष
क्लै॒व्या॑द्विभा॒य सोम॑मे॒व वा॒जिन॑ः स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑
धावति॒ स ए॒वास्मि॑न्नेतो॒ वा॒जिनं॑ दधाति॒ न क्ली॒बो भ॑वति
ब्रा॒ह्म॒ण॒स्प॒त्यमे॑का॒दश॑कपा॒लं नि॒र्व॒पे॒द्ब्राम॑का॒मः ॥ १८ ॥

ब्र॒ह्म॒ण॒स्प॒तिमे॑व स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वास्मै॑
स॒जा॒तान्प्र॑ यच्छति॒ ग्रा॒म्ये॒व भ॑वति॒ गु॒णव॑ती या॒ज्यानु॒वाक्ये॑
भ॒वतः॑ स॒जा॒तैरे॒वैनं॑ गु॒णव॑न्तं करोत्ये॒तामे॒व नि॒र्व॒पे॒द्यः
का॒मये॑त ब्र॒ह्म॒न्वि॒शं वि॑ ना॒शये॒यमि॑ति॒ मा॒रु॒ती या॑ज्यानु॒वाक्ये॑
कुर्या॑द्ब्र॒ह्म॒न्ने॒व वि॒शं वि॑ ना॒शय॑ति ॥ १९ ॥

अ॒र्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पे॒त्सुव॑र्गका॒मोऽसौ॑ वा आ॒दि॒त्यो॑ऽर्य॒मा-
 र्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॑ सु॒वर्गं
 लो॒कं ग॑मयत्य॒र्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त् दान॑कामा मे
 प्र॒जाः स्यु॑रित्य॒सौ वा आ॒दि॒त्यो॑ऽर्य॒मा यः खलु॑ वै ददा॑ति॒
 सो॑ऽर्य॒मा र्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒व॥ २०॥

अ॒स्मै दान॑कामाः प्र॒जाः क॑रोति॒ दान॑कामा अ॒स्मै
 प्र॒जा भ॑वन्त्य॒र्य॒म्णे च॒रुं निर्व॑पे॒द्यः का॒मये॑त् स्व॒स्ति
 ज॒नता॑मि॒या मि॒त्य॒सौ वा आ॒दि॒त्यो॑ऽर्य॒मा र्य॒मण॑मे॒व स्वेन॑
 भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैनं॑ तद्ग॑मयति॒ यत्र॑ जि॒ग॑मिष॒तीन्द्रो॑
 वै दे॒वाना॑मा॒नुजा॑व॒र आ॑सी॒त्स प्र॒जाप॑ति॒मुपा॑धाव॒त्तस्मा॑
 ए॒तमै॒न्द्रमा॑नुषू॒कमे॑का॒दश॑कपालं॒ निः॥ २१॥

अ॒व॒प॒त्तेनै॒वैन॒मग्रं॑ दे॒वता॑नां॒ पर्य॑णयद्बु॒ध्रव॑ती॒ अग्र॑वती
 या॒ज्यानु॑वा॒क्ये अ॑करोद्बु॒ध्रादे॒वैन॒मग्रं॑ पर्य॑णय॒द्यो रा॑ज॒न्य
 आ॒नुजा॑व॒रः स्या॑त्तस्मा॑ ए॒तमै॒न्द्रमा॑नुषू॒कमे॑का॒दश॑कपालं॒
 निर्व॑पे॒दिन्द्र॑मे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ स ए॒वैन॒मग्रं॑
 समा॒नानां॑ परि॒ णय॑ति बु॒ध्रव॑ती॒ अग्र॑वती या॒ज्यानु॑वा॒क्ये
 भव॑तो बु॒ध्रादे॒वैन॒मग्रम्॑॥ २२॥

परिं णयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य
 आनुजावरः समृद्धौ यो ब्राह्मण आनुजावरः स्यात्तस्मा
 एतम्बार्हस्पत्यमानुषूकं चरुं निर्वपेद्बृहस्पतिमेव स्वेन
 भागधेयेनोप धावति स एवैनमग्रं समानानां परिं णयति
 बुध्रवती अग्रवती याज्यानुवाक्ये भवतो बुध्रादेवैनमग्रं परिं
 णयत्यानुषूको भवत्येषा ह्येतस्य देवता य आनुजावरः
 समृद्धौ ॥ २३ ॥

एव निरग्रमेतस्य चत्वारि च ॥ ४ ॥ [४]

प्रजापतेस्त्रयस्त्रिंशद्बृहतिर आसन्ताः सोमाय राज्ञे-
 ऽददात्तासां रोहिणीमुपेत्ता ईर्ष्यन्तीः पुनरगच्छन्ता अन्वेत्ताः
 पुनरयाचत ता अस्मै न पुनरददात्सोऽब्रवीदृतममीष्व यथा
 समावच्छ उपैष्याम्यथ ते पुनर्दास्यामीति स ऋतमांसीत्ता
 अस्मै पुनरददात्तासां रोहिणीमेवोप ॥ २४ ॥

ऐतं यक्ष्म आर्च्छद्राजानं यक्ष्म आरदिति तद्राजयक्ष्मस्य
 जन्म यत्पापीयानभवत्तत्पापयक्ष्मस्य यज्जायाभ्यो-
 ऽविन्दत्तज्जायेन्यस्य य एवमेतेषां यक्ष्माणां जन्म वेद
 नैनमेते यक्ष्मा विन्दन्ति स एता एव नमस्यन्नुपाधावत्ता

अ॒ब्रुव॒न्वरं॑ वृ॒णाम॑है स॒माव॒च्छ ए॒व न॒ उपा॑य॒ इति॑ तस्मा॑
ए॒तम् ॥ २५ ॥

आ॒दि॒त्यं च॒रुं नि॒र॒व॒प॒न्तेनै॒वैन॑म्पा॒पा॒थ्स्रामा॑दमु॒श्चन्
यः पा॑पय॒क्ष्मगृ॑हीतः स्यात्तस्मा॑ ए॒तमा॑दि॒त्यं च॒रुं
निर्व॑पेदादि॒त्याने॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वैनं॑
पा॒पा॒थ्स्रामा॑न्मु॒श्चन्त्य॑मावा॒स्यायां॑ निर्व॑पेदमु॒मेवैनं॑मा॒प्याय॑मान॒मन॑
प्या॒यय॑ति नवो॑नवो भवति॒ जाय॑मान॒ इति॑ पुरो॒नुवा॒क्या
भव॑त्यायु॒रेवा॑स्मिन्तया॑ दधाति॒ यमा॑दि॒त्या अ॒शुमा॑प्या॒यय॑न्तीति॒
या॒ज्यैवैन॑मे॒तया॑ प्याययति॥ २६ ॥

ए॒वोपै॑तमस्मिन्त्रयो॑दश च॥ ५ ॥ ————— [५]

प्र॒जाप॑तिर्दे॒वेभ्यो॑ऽन्नाद्यं॒ व्यादि॑श॒त्सोऽब्र॑वीद्यदि॒माल्लो॑कान॒भ्यति॑
तन्म॑मा॒सदि॑ति॒ तदि॒माल्लो॑कान॒भ्यत्य॑रिच्यतेन्द्र॒राजा॑न॒मिन्द्र॑मधि॒
स्व॒राजा॑न॒न्ततो॑ वै स इ॒माल्लो॑का॒स्त्रेधा॑दु॒हत्त॑त्रि॒धातो॑स्त्रि॒धातु॑त्वय
का॒मये॑तान्नादः स्या॒दिति॑ तस्मा॑ ए॒तं त्रि॒धातुं॑ निर्व॑पेदिन्द्रा॒य
राज्ञे॑ पुरो॒डाशम्॑ ॥ २७ ॥

एका॑दशकपाल॒मिन्द्रा॑याधिराजायेन्द्रा॒य स्व॒राज्ञे॑ऽयं वा
इन्द्रो॑ राजा॒यमिन्द्रो॑ऽधि॒राजो॑ऽसाविन्द्रः॒ स्व॒राडि॑माने॒व

लो॒का॒न्ध॒स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ त ए॒वा॒स्मा॒ अन्न॒म्प्र
य॑च्छन्त्यन्ना॒द ए॒व भ॑वति॒ यथा॑ व॒त्सेन॒ प्र॒त्तां गां
दुह॑ ए॒वमे॒वेमा॒ल्लौका॑न्प्र॒त्ता॒न्काम॑म॒न्नाद्यं॑ दुह॑ उ॒त्ता॒नेषु॑
क॒पाले॑ष्वधि॒ श्रय॑त्यया॒तयाम॑त्वाय॒ त्रयः॑ पुरो॒डाशा॑
भव॑न्ति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का ए॒षाल्लौ॑का॒नामा॒स्या उत्त॑र॒उत्तरो॑
ज्याया॑न्भवत्ये॒वमि॑व ही॒मे लो॒काः समृ॑द्धौ॒ सर्वे॑षामभि॒गम॑य॒न्नव॑
द्यत्य॑च्छ॒म्बद्गार॑व्य॒त्यास॑म॒न्वाहा॑नि॒र्दाहा॑य॥ २८॥

पुरो॒डाश॑न्त्रय॒ष्पद्वि॑शतिश्च॥ ६॥

[६]

दे॒वा॒सुराः॑ संय॑न्ता आ॒स॒न्तां दे॒वान॑सुरा अज॒य॒न्ते
दे॒वाः प॑राजि॒ग्या॒ना अ॑सुराणां॒ वैश्य॑मुपा॒य॒न्तेभ्य॑
इन्द्रि॑यं वी॒र्य॑मपा॒क्राम॑त्तदिन्द्रो॒ऽचाय॑त्तद॒न्वपा॑क्राम॒त्तद॑व॒रुधं॑
नाश॑क्रो॒त्तद॑स्माद॒भ्यर्धो॑ऽचर॒त्स प्र॒जाप॑तिमुपा॒धाव॑त्तमे॒तया॑
सर्व॑पृष्ठया॒ऽयाज॑य॒त्तयै॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्य॑म॒दधा॑द्य
इन्द्रि॑यका॒मः॥ २९॥

वी॒र्य॑का॒मः स्या॑त्तमे॒तया॑ सर्व॑पृष्ठया याज॑येदे॒ता ए॒व
दे॒वताः॑ स्वेन॑ भा॒ग॒धे॒ये॒नोप॑ धावति॒ ता ए॒वास्मि॑न्निन्द्रि॒यं वी॒र्यं॑
दध॑ति॒ यदिन्द्रा॑य॒ राथ॑तराय॒ निर्व॑पति॒ यदे॒वाग्ने॑स्तेज॒स्तदे॒वाव॑

रुन्धे यदिन्द्राय॑ बार॒ह॑ताय॒ यदे॒वेन्द्र॑स्य॒ तेज॒स्तदे॒वाव॑ रुन्धे
यदिन्द्राय॑ वैरू॒पाय॒ यदे॒व स॑वि॒तुस्तेज॒स्तत्॥ ३०॥

ए॒वाव॑ रुन्धे यदिन्द्राय॑ वैरा॒जाय॒ यदे॒व धा॒तुस्तेज॒स्तदे॒वाव॑
रुन्धे यदिन्द्राय॑ शा॒क॒राय॒ यदे॒व म॒रुतां॑ तेज॒स्तदे॒वाव॑
रुन्धे यदिन्द्राय॑ रै॒व॒ताय॒ यदे॒व बृ॒ह॒स्पते॒स्तेज॒स्तदे॒वाव॑ रुन्ध
ए॒ताव॑न्ति॒ वै तेजा॑सि॒ तान्ये॒वाव॑ रुन्ध॒ उत्ता॑नेषु॒ क॒पाले॒ष्वधि॑
श्रय॒त्यया॑तयाम॒त्वाय॒ द्वाद॑शकपालः॒ पुरो॑डाशः॥ ३१॥

भ॒वति॒ वैश्व॑दे॒वत्वाय॑ स॒म॒न्त॒म्पर्य॑व॒द्यति॒ स॒म॒न्त॒मेवेन्द्रि॑यं
वी॒र्यं॑ यज॑माने दधाति व्य॒त्यास॒मन्वा॒हानि॑र्दा॒हायाश्च॑ ऋष॒भो
वृ॒ष्णिर्ब॒स्तः सा दक्षि॑णा वृष॒त्वायै॒तयै॒व य॑जेताभि॒शस्य॑मान
ए॒ताश्चे॒द्वा अ॑स्य दे॒वता॒ अन्न॑म॒दन्त्य॒दन्त्यु॑वे॒वास्य॑
मनु॒ष्याः॥ ३२॥

इन्द्रि॒यका॑मः स॒वि॒तुस्तेज॒स्तत्पु॑रोडाशोऽष्टात्रिं॑शच्च॥ ७॥ [७]

रज॑नो॒ वै कौ॑णेयः॒ क्र॑तु॒जितं॑ जान॑किं चक्षु॒र्वन्य॑मया॒त्तस्मा॑
ए॒तामिष्टिं॑ नि॒र॒व॒प॒द॒ग्नये॒ भ्राज॑स्वते॒ पुरो॑डाश॑म॒ष्टाक॑पालः
सौ॒र्यं च॒रुम॑ग्नये॒ भ्राज॑स्वते॒ पुरो॑डाश॑म॒ष्टाक॑पाल॒न्तयै॒वास्मि॑श्चक्षु॒रव॑
स्या॒त्तस्मा॑ ए॒तामिष्टिं॑ नि॒र॒व॒प॒द॒ग्नये॒ भ्राज॑स्वते॒ पुरो॑डाश॑म॒ष्टाक॑पालः

सौर्यं चरुमग्रये भ्राजस्वते पुरोडाशमष्टाकपालमग्रेर्वै चक्षुषा
मनुष्या वि॥३३॥

पश्यन्ति सूर्यस्य देवा अग्निं चैव सूर्यं च स्वेन
भागधेयेनोप धावति तावेवास्मिश्चक्षुर्धत्तश्चक्षुष्मानेव भवति
यदाग्रेयौ भवतश्चक्षुषी एवास्मिन्तत्प्रति दधाति यथ्सौर्यो
नासिकां तेनाभितः सौर्यमाग्रेयौ भवतस्तस्मादभितो नासिकां
चक्षुषी तस्मान्नासिकया चक्षुषी विधृते समानी याज्यानुवाक्ये
भवतः समानः हि चक्षुः समृद्ध्या उदु त्यं जातवेदसः सप्त
त्वा हरितो रथे चित्रं देवानामुदगादनीकमिति पिण्डान्प्र
यच्छति चक्षुरेवास्मै प्र यच्छति यदेव तस्य तत्॥३४॥

वि ह्यष्टाविंशतिश्च॥८॥ [८]

ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासं धीरश्चेत्ता
वसुविद्धुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासमुग्रश्चेत्ता
वसुविद्धुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासमभिभूश्चेत्ता
वसुविदामनमस्यामनस्य देवा ये संजाताः कुमाराः
समनसस्तान्हं कामये हृदा ते मां कामयन्ताः हृदा तान्म
आमनसः कृधि स्वाहामनमसि॥३५॥

आमनस्य देवा याः स्त्रियः समनसस्ता अहं कामये
 हृदा ता मां कामयन्ताः हृदा ता म आमनसः कृधि
 स्वाहा वैश्वदेवीः साङ्ग्रहणीं निर्वपेद्दामकामो वैश्वदेवा वै
 संजाता विश्वानेव देवान्ध्रस्वेन भागधेयेनोप धावति त
 एवास्मै सजातान्प्र यच्छन्ति ग्राम्येव भवति साङ्ग्रहणी
 भवति मनोग्रहेण वै संग्रहेणम्मन एव संजातानाम्॥३६॥

गृह्णाति ध्रुवोऽसि ध्रुवोऽहः संजातेषु भूयासमिति
 परिधीन्यपरि दधात्याशिषमेवैतामा शास्तेऽथो एतदेव सर्वः
 संजातेष्वधि भवति यस्यैवं विदुष एते परिधयः परिधीयन्त
 आमनमस्यामनस्य देवा इति तिस्र आहुतीर्जुहोत्येतावन्तो
 वै संजाता ये महान्तो ये क्षुल्लका याः स्त्रियस्तानेवाव रुद्धे
 त एनमवरुद्धा उप तिष्ठन्ते॥३७॥

स्वाहामनमसि सजातानाः रुद्धे पञ्च च॥१॥ [१]

यन्नवमैत्तन्नवनीतमभवद्यदसर्पत्तश्सर्पिरभवद्यदधियत
 तद्धृतमभवदश्विनोः प्राणोऽसि तस्य ते दत्तां ययोः प्राणोऽसि
 स्वाहेन्द्रस्य प्राणोऽसि तस्य ते ददातु यस्य प्राणोऽसि
 स्वाहा मित्रावरुणयोः प्राणोऽसि तस्य ते दत्तां ययोः

प्रा॒णोऽसि॒ स्वाहा॒ विश्वे॑षां दे॒वानां॑ प्रा॒णोऽसि॑ ॥ ३८ ॥

तस्य॑ ते ददतु॒ येषां॑ प्रा॒णोऽसि॒ स्वाहा॑ घृ॒तस्य॒
धा॒रा॒म॒मृ॒तस्य॒ प॒न्था॒मि॒न्द्रेण॑ द॒त्ता॒म्प्र॒य॒ता॒म्म॒रु॒द्भिः । तत्त्वा॒
विष्णुः॑ पर्य॑पश्य॒त्तत्त्वे॒डा ग॒व्यैर॑यत् । पा॒व॒मा॒नेन॑ त्वा॒ स्तोमे॑न
गा॒य॒त्रस्य॑ वर्त॒न्योपा॑ ५ शो॒र्वी॒र्येण॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तो॒ऽसृ॒जतु॑
जी॒वा॒त॒वे जी॒वन॒स्यायै॑ बृ॒ह॒द्र॒थ॒न्त॒रयो॑स्त्वा॒ स्तोमे॑न त्रि॒ष्टु॒भो
वर्त॒न्या शु॒क्रस्य॑ वी॒र्येण॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तोत् ॥ ३९ ॥

सृ॒ज॒तु जी॒वा॒त॒वे जी॒वन॒स्याया॑ अ॒ग्नेस्त्वा॒ मा॒त्रया॒
जग॑त्यै वर्त॒न्याग्र॑य॒णस्य॑ वी॒र्येण॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒तो॒ऽसृ॒जतु॑
जी॒वा॒त॒वे जी॒वन॒स्याया॑ इ॒मम॑ग्र॒ आयु॑षे॒ वर्च॑से
कृ॒धि प्रि॒य ५ रे॒तो वरु॑ण सोम॒ राज॑न् । मा॒तेवा॑स्मा
अ॒दि॒ते श॒र्म यच्छु॑ विश्वे॑ दे॒वा ज॑र॒द॒ष्टि॒र्यथा॑स॒त् ।
अ॒ग्निरा॑यु॒ष्मान्त्स व॑न॒स्पति॑भि॒रायु॑ष्मा॒न्तेन॒ त्वायु॑षायु॒ष्मन्तं
क॑रोमि॒ सोम॒ आयु॑ष्मा॒न्त्स ओष॑धी॒भिर्य॑ज्ञ॒ आयु॑ष्मा॒न्त्स
दक्षि॑णाभि॒र्ब्र॒ह्मायु॑ष्म॒त्तद्वा॑ ह॒णैरा॑यु॒ष्मद्दे॒वा आयु॑ष्मन्त॒स्तेऽमृ॑ते॒न
पि॒तर॒ आयु॑ष्मन्त॒स्ते स्व॒धया॑यु॒ष्मन्त॒स्तेन॒ त्वायु॑षायु॒ष्मन्तं
क॑रोमि ॥ ४० ॥

विश्वेषां देवानां प्राणोऽसि त्रिष्टुभो वर्तन्या शुक्रस्य वीर्येण देवस्त्वां सवितोत्सोम
आयुष्मान्पञ्चविंशतिश्च॥ १०॥

[१०]

अग्निं वा एतस्य शरीरं गच्छति सोमः रसो
वरुण एनं वरुणपाशेन गृह्णाति सरस्वतीं वाग्ग्राविष्णू
आत्मा यस्य ज्योगामयति यो ज्योगामयावी स्याद्वो
वा कामयेत सर्वमायुरिरियामिति तस्मा एतामिष्टिं
निर्वपेदाग्नेयमष्टाकपालः सौम्यं चरुं वारुणं दशकपालः
सारस्वतं चरुमाग्रावैष्णवमेकादशकपालमग्नेरेवास्य शरीरं
निष्क्रीणाति सोमाद्रसम्॥ ४१॥

वारुणेनैवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति सारस्वतेन वाचं
दधात्यग्निः सर्वा देवता विष्णुर्यज्ञो देवताभिश्चैवैनं
यज्ञेन च भिषज्यत्युत यदीतासुर्भवति जीवत्येव
यन्नवमैत्तन्नवनीतमभवदित्याज्यमवैक्षते रूपमेवास्यैतन्महिमानं
व्याचष्टेऽश्विनोः प्राणोऽसीत्याहाश्विनौ वै देवानाम्॥ ४२॥

भिषजौ ताभ्यामेवास्मै भेषजं करोतीन्द्रस्य प्राणो-
ऽसीत्याहेन्द्रियमेवास्मिन्नेतेन दधाति मित्रावरुणयोः
प्राणोऽसीत्याह प्राणापानावेवास्मिन्नेतेन दधाति विश्वेषां

देवानां प्राणोऽसीत्याह वीर्यमेवास्मिन्नेतेन दधाति घृतस्य
धारांममृतस्य पन्थामित्याह यथायजुरेवैतत्पावमानेन त्वा
स्तोमेनेति ॥ ४३ ॥

आह प्राणमेवास्मिन्नेतेन दधाति बृहद्रथन्तरयोस्त्वा
स्तोमेनेत्याहौज एवास्मिन्नेतेन दधात्यग्नेस्त्वा मात्रयेत्याहात्मानं
दधात्यृत्विजः पर्याहुर्यावन्त एवर्त्विजस्त एनम्भिषज्यन्ति
ब्रह्मणो हस्तमन्वारभ्य पर्याहुरेकधैव यजमान आयुर्दधति
यदेव तस्य तद्धिरण्यात् ॥ ४४ ॥

घृतं निष्पिबत्यायुर्वै घृतममृतं हिरण्यममृतादेवायुर्निष्पिबति
शतमानम्भवति शतायुः पुरुषः शतेन्द्रिय आयुष्येवेन्द्रिये
प्रति तिष्ठत्यथो खलु यावन्तीः समा एष्यन्मन्येत
तावन्मानं स्यात्समृद्ध्या इममग्र आयुषे वर्चसे
कृधीत्याहायुरेवास्मिन्वर्चो दधाति विश्वे देवा जरदष्टिर्यथासदित
जरदष्टिमेवैनं करोत्यग्निरायुष्मानिति हस्तं गृह्णात्येते वै देवा
आयुष्मन्तस्त एवास्मिन्नायुर्दधति सर्वमायुरेति ॥ ४५ ॥

रसं देवानां स्तोमेनेति हिरण्यादसदिति द्वाविंशतिश्च ॥ ११ ॥

प्रजापतिर्वरुणायाश्चमनयत्स स्वां देवतामाच्छत्स
 पर्यदीर्यत स एतं वारुणं चतुष्कपालमपश्यत्तं निरवपत्ततो
 वै स वरुणपाशादमुच्यत वरुणो वा एतं गृह्णाति
 योऽश्वं प्रतिगृह्णाति यावतोऽश्वान्प्रतिगृह्णीयात्तावतो
 वारुणाश्चतुष्कपालान्निर्वपेद्वरुणमेव स्वेन भागधेयेनोप
 धावति स एवैनं वरुणपाशान्मुञ्चति॥४६॥

चतुष्कपाला भवन्ति चतुष्पाद्यश्वः समृद्ध्या एकमतिरिक्तं
 निर्वपेद्यमेव प्रतिग्राही भवति यं वा नाध्येति तस्मादेव
 वरुणपाशान्मुच्यते यद्यपरं प्रतिग्राही स्यात्सौर्यमेककपालमनु
 निर्वपेदमुमेवादित्यमुच्चारं कुरुतेऽपोऽवभृथमवैत्यप्सु वै
 वरुणः साक्षादेव वरुणमव यजतेऽपोनृप्रीयं चरुम्पुनरेत्य
 निर्वपेदप्सुयोनिर्वा अश्वः स्वामेवैनं योनिं गमयति स एनं
 शान्त उप तिष्ठते॥४७॥

मुञ्चति चरुं सप्तदश च॥१२॥

या वामिन्द्रावरुणा यतव्या तनूस्तयेममंहसो मुञ्चतं या
 वामिन्द्रावरुणा सहस्र्या रक्षस्या तेजस्या तनूस्तयेममंहसो
 मुञ्चतं यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ साम्स्तं वामेतेनाव यजे

यो वामिन्द्रावरुणा द्विपाथ्सु पशुषु चतुष्पाथ्सु गोष्ठे
गृहेष्वप्स्वोषधीषु वनस्पतिषु स्नामस्तं वामेतेनाव यज इन्द्रो
वा एतस्य॥४८॥

इन्द्रियेणापं क्रामति वरुण एनं वरुणपाशेनं गृह्णाति
यः पाप्मनां गृहीतो भवति यः पाप्मनां गृहीतः स्यात्तस्मा
एतामैन्द्रावरुणीम्पयस्यां निर्वपेदिन्द्र एवास्मिन्निन्द्रियं दधाति
वरुण एनं वरुणपाशान्मुञ्चति पयस्यां भवति पयो हि वा
एतस्मादपक्रामत्यथैष पाप्मनां गृहीतो यत्पयस्यां भवति
पय एवास्मिन्तया दधाति पयस्यायाम्॥४९॥

पुरोडाशमव दधात्यात्मन्वन्तमेवैनं करोत्यथो
आयतनवन्तमेव चतुर्धा व्यूहति दिक्ष्वेव प्रति तिष्ठति
पुनः समूहति दिग्भ्य एवास्मै भेषजं करोति समूह्याव द्यति
यथाविद्धं निष्कृन्तति तादृगेव तद्यो वामिन्द्रावरुणावग्नौ
स्नामस्तं वामेतेनाव यज इत्याहु दुरिष्ट्या एवैनम्पाति यो
वामिन्द्रावरुणा द्विपाथ्सु पशुषु स्नामस्तं वामेतेनाव यज
इत्याहैतावतीर्वा आप ओषधयो वनस्पतयः प्रजाः पशव
उपजीवनीयास्ता एवास्मै वरुणपाशान्मुञ्चति॥५०॥

एतस्य पयस्यायाम्पाति षड्विंशतिश्च॥13॥ [१३]

स प्रलवन्नि काव्येन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरः। त्वं नः
सोम विश्वतो रक्षा राजन्नघायतः। न रिष्येत्त्वावतः सखा।
या ते धामानि दिवि या पृथिव्यां या पर्वतेष्वोषधीष्वप्सु।
तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेङ्नाजन्त्सोम प्रति हव्या गृभाय।
अग्नीषोमा सवेदसा सहूती वनतं गिरः। सं देवत्रा बभूवथुः।
युवम्॥५१॥

एतानि दिवि रोचनान्यग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तम्।
युव९ सिन्धू९ रभिशस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुञ्चतं गृभीतान्।
अग्नीषोमाविम९ सु मे शृणुतं वृषणा हवम्। प्रति
सूक्तानि हर्यतुम्भवतं दाशुषे मयः। आन्यं दिवो मातरिश्वा
जभारामध्रादन्यं परि श्येनो अद्रेः। अग्नीषोमा ब्रह्मणा
वावृधानोरुं यज्ञाय चक्रथुरु लोकम्। अग्नीषोमा हविषः
प्रस्थितस्य वीतम्॥५२॥

हर्यतं वृषणा जुषेथाम्। सुशर्माणा स्ववसा हि भूतमथा
धत्तं यजमानाय शं योः। आ प्यायस्व सं तै। गुणानां त्वा
गुणपति९ हवामहे कविं कवीनामुपमश्रवस्तमम्। ज्येष्ठराजं

ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पतु आ नः शृण्वन्नृतिभिः सीद सादनम्। स
इञ्जनेन स विशा स जन्मना स पुत्रैर्वाजम्भरते धना नृभिः।
देवानां यः पितरमाविवासति॥५३॥

श्रद्धामना हविषा ब्रह्मणस्पतिम्। स सुष्टुभा स ऋक्ता
गुणेन वल९ रुरोज फलिग९ रवेण। बृहस्पतिरुस्त्रिया
हव्यसूदः कनिकदद्वावशतीरुदाजत्। मरुतो यद्ध वो दिवो
या वः शर्म। अर्यमा याति वृषभस्तुविष्मान्दाता वसूनां
पुरुहूतो अरहन्। सहस्राक्षो गोत्रभिद्वज्रबाहुरस्मासु देवो
द्रविणं दधातु। ये तैर्यमन्बहवो देवयानाः पन्थानः॥५४॥

राजन्दिव आचरन्ति। तेभिर्नो देव महि शर्म यच्छु शं
न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे। बुधादग्रमङ्गिरोभिर्गृणानो वि
पर्वतस्य दृ९हितान्यैरत्। रुजद्रोधा९सि कृत्रिमाण्येषा९
सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार। बुधादग्रेण वि मिमाय
मानैर्वज्रेण खान्यतृणन्नदीनाम्। वृथासृजत्पृथिभिर्दीर्घयाथैः
सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार॥५॥

प्र यो जज्ञे विद्वा९ अस्य बन्धुं विश्वानि देवो जनिमा
विवक्ति। ब्रह्म ब्रह्मण उज्जभार मध्यान्नीचादुच्चा स्वधयाभि प्र

तस्थौ। महान्मही अस्तभायद्वि जातो द्या९ सन्न पार्थिवं च
 रजः। स बुध्रादौष्ट जनुषाभ्यग्रम्बृहस्पतिर्देवता यस्य सम्प्राद।
 बुध्राद्यो अग्रमभ्यर्त्योजंसा बृहस्पतिमा विवासन्ति देवाः।
 भिनद्वलं वि पुरो ददरीति कनिक्रदत्सुवरपो जिगाय॥५६॥

युवं वीतमा विवासति पन्थानो दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार देवा नवं
 च॥14॥ [१४]

देवा मनुष्या देवासुरा अब्रुवन्देवासुरास्तेषां ज्ञायत्री प्रजापतिस्ता यत्राग्रे गोभिश्चित्रयां
 मारुतन्देवा वसव्या अग्रे मारुतमिति देवा वसव्या देवाः शर्मण्यास्त्वष्टा हतपुत्रो
 देवा वै राज्ञ्यान्नवौनवश्चतुर्दश॥14॥ देवा मनुष्याः प्रजा पशून्देवा वसव्याः
 परिध्यादिदमस्यष्टाचत्वारिंशत्॥48॥ देवा मनुष्या मादयध्वम्॥ [१५]

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

देवा मनुष्याः पितरस्तेऽन्यत आसन्नसुरा रक्षांसि
 पिशाचास्तेऽन्यतस्तेषां देवानामुत यदल्पं लोहितमकुर्वन्तद्रक्षा
 रात्रीभिरसुभ्रन्तान् सुब्धान् मृतान्भि व्यौच्छुते देवा अविदुर्यो
 वै नोऽयम्विद्यते रक्षांसि वा इमं घृन्तीति ते

रक्षा॒ऽस्युपा॑मन्त्रयन्त॒ तान्य॑ब्रुवन्वरं॒ वृणाम॑है यत्॥१॥

असुरा॒ञ्जया॑म॒ तन्नः॑ स॒हास॑दिति॒ ततो॒ वै दे॒वा
असुरा॑नजयन्तेऽसुरा॑ञ्जित्वा॒ रक्षा॒ऽस्यपा॑नुदन्त॒ तानि॒
रक्षा॒ऽस्यनृ॑तमकर्तेति॒ समन्तं॑ दे॒वान्पर्य॑विशन्ते॒ दे॒वा
अ॒ग्राव॑नाथन्त॒ तेऽग्नये॑ प्रव॑ते॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं
नि॒रव॑पन्न॒ग्नये॑ वि॒बाध॑व॑तेऽग्नये॑ प्रती॑कवते॒ यद॒ग्नये॑ प्रव॑ते
नि॒रव॑पन् या॒न्येव॑ पुरस्ता॒द्रक्षा॑ऽसि॥२॥

आस॒न्तानि॑ तेन॒ प्राणु॑दन्त॒ यद॒ग्नये॑ वि॒बाध॑व॑ते या॒न्येवा॑भितो॒
रक्षा॒ऽस्यास॑न्तानि॒ तेन॒ व्य॑बाधन्त॒ यद॒ग्नये॑ प्रती॑कवते
या॒न्येव॑ प॒श्चाद्रक्षा॑ऽस्यास॒न्तानि॑ तेनापा॑नुदन्त॒ ततो॒
दे॒वा अ॒भ॒व॒न्परा॑सुरा॒ यो भ्रातृ॑व्यवा॒न्थस्या॑त्स स्पर्ध॑मान
ए॒तये॑ष्ट्या॒ यजे॑ता॒ग्नये॑ प्रव॑ते॒ पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं निर्व॑पेद॒ग्नये॑
वि॒बाध॑व॑ते॥३॥

अ॒ग्नये॑ प्रती॑कवते॒ यद॒ग्नये॑ प्रव॑ते निर्व॑प॑ति॒ य
ए॒वास्मा॑च्छ्रेया॒न्भ्रातृ॑व्यस्तं तेन॒ प्र णु॑दते॒ यद॒ग्नये॑ वि॒बाध॑व॑ते
य ए॒वैनैन॑ स॒दृङ्गं॑ तेन॒ वि बा॑धते॒ यद॒ग्नये॑ प्रती॑कवते॒ य
ए॒वास्मा॑त्पापी॒यान्तं॑ तेनाप॑ नुदते॒ प्र श्रेया॑ऽस॒म्भ्रातृ॑व्यं

नुदतेऽतिं सदृशं क्रामति नैनम्पापीयानाप्रोति य एवं
विद्वानेतयेष्ट्या यजते॥४॥

वृणामहे यत्पुरस्ताद्रक्षांसि वपेदग्र्ये विबाधवन्त एवं चत्वारि च॥१॥—[१]

देवासुराः संयत्ता आसन्ते देवा अब्रुवन् यो नो
वीर्यावत्तमस्तमनुं समारभामहा इति त इन्द्रमब्रुवन्त्वं वै नो
वीर्यावत्तमोऽसि त्वामनुं समारभामहा इति सोऽब्रवीत्तिस्रो म
इमास्तनुवो वीर्यावतीस्ताः प्रीणीताथासुरानभि भविष्यथेति
ता वै ब्रूहीत्यब्रुवन्त्रियमहोमुगियं विमृधेयमिन्द्रियावती॥५॥

इत्यब्रवीत्त इन्द्रायाहोमुचे पुरोडाशमेकादशकपालं
निरवपन्निन्द्राय वैमृधायेन्द्रायेन्द्रियावते यदिन्द्रायाहोमुचे
निरवपन्नहंस एव तेनामुच्यन्त यदिन्द्राय वैमृधाय मृध एव
तेनापाघ्नत यदिन्द्रायेन्द्रियावत इन्द्रियमेव तेनात्मन्नदधत
त्रयस्त्रिंशत्कपालं पुरोडाशं निरवपन्नयस्त्रिंशद्वै देवतास्ता
इन्द्र आत्मन्ननुं समारम्भयत भूत्यै॥६॥

तां वाव देवा विजितिमुत्तमामसुरैर्व्यजयन्त यो
भ्रातृव्यवान्स्यात्स स्पर्धमान एतयेष्ट्या यजेतेन्द्रायाहोमुचे

पुरोडाशमेकादशकपालं निर्वपेदिन्द्राय वैमृधायेन्द्रायेन्द्रियावते-
 ऽहंसा वा एष गृहीतो यस्माच्छ्रेयान्भ्रातृव्यो यदिन्द्रायां होमुचे
 निर्वपत्यहंसा एव तेन मुच्यते मृधा वा एषोऽभिषण्णो
 यस्मात्समानेष्वन्यः श्रेयानुत ॥ ७ ॥

अभ्रातृव्यो यदिन्द्राय वैमृधाय मृध एव तेनाप
 हते यदिन्द्रायेन्द्रियावत इन्द्रियमेव तेनात्मन्धत्ते
 त्रयस्त्रिंशत्कपालं पुरोडाशं निर्वपति त्रयस्त्रिंशद्वै
 देवतास्ता एव यजमान आत्मन्ननु समारम्भयते भूत्यै
 सा वा एषा विजितिर्नामेष्टिर्य एवं विद्वानेतयेष्ट्या यजत
 उत्तमामेव विजितिम्भ्रातृव्येण विजयते ॥ ८ ॥

इन्द्रियावती भूत्या उत्तैकान्नपञ्चाशच्च ॥ २ ॥ [२]

देवासुराः संयत्ता आसन्तेषां गायत्र्योजो बलमिन्द्रियं
 वीर्यं प्रजां पशून्संगृह्यादायापक्रम्यातिष्ठत्तेऽमन्यन्त यत्तुरान्
 वा इयमुपावत्स्यति त इदम्भविष्यन्तीति तां व्यह्वयन्त
 विश्वकर्मन्निति देवा दाभीत्यसुराः सा नान्यतरांश्च
 नोपावर्तत ते देवा एतद्यजुरपश्यन्नोजोऽसि सहोऽसि
 बलमसि ॥ ९ ॥

भ्राजोऽसि देवानां धाम नामासि विश्वमसि
 विश्वायुः सर्वमसि सर्वायुरभिभूरिति वाव देवा
 असुराणामोजो बलमिन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशूनवृञ्जत
 यद्गायत्र्यपक्रम्यातिष्ठत्तस्मादेतां गायत्रीतीष्टिमाहुः सं वत्सरो
 वै गायत्री संवत्सरो वै तदपक्रम्यातिष्ठद्यदेतया देवा
 असुराणामोजो बलमिन्द्रियं वीर्यम्॥१०॥

प्रजां पशूनवृञ्जत तस्मादेताः संवर्ग इतीष्टिमाहुर्यो
 भ्रातृव्यवान्स्यात्स स्पर्धमान एतयेष्ट्या यजेताग्रये संवर्गाय
 पुरोडाशमष्टाकंपालं निर्वपेत्तः शृतमासन्नमेतेन यजुषाभि
 मृशेदोज एव बलमिन्द्रियं वीर्यं प्रजां पशून्भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते
 भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति॥११॥

बलमस्येतया देवा असुराणामोजो बलमिन्द्रियं वीर्यं पञ्चचत्वारिंशच्च॥३॥—[३]

प्रजापतिः प्रजा असृजत ता अस्मात्सृष्टाः परांचीरायन्ता
 यत्रावसन्ततो गर्मुदुदतिष्ठत्ता बृहस्पतिश्चान्ववैताः सो-
 ऽब्रवीद्बृहस्पतिरनयां त्वा प्र तिष्ठान्यथ त्वा प्रजा
 उपावत्स्यन्तीति तम्प्रातिष्ठत्ततो वै प्रजापतिं प्रजा

उपावर्तन्तु यः प्रजाकामः स्यात्तस्मा एतम्प्राजापत्यं गार्मुतं
चरुं निर्वपेत्प्रजापतिम्॥१२॥

एव स्वेन भागधेयेनोप धावति स एवास्मै प्रजाम्प्र
जनयति प्रजापतिः पशून्सृजत तैऽस्मात्सृष्टाः पराश्च
आयन्ते यत्रावसन्ततो गर्मुदुदतिष्ठत्तान्पूषा चान्ववैता९
सोऽब्रवीत्पूषानया मा प्र तिष्ठार्थं त्वा पशवं उपावत्स्यन्तीति
माम्प्र तिष्ठेति सोमोऽब्रवीन्मम वै॥१३॥

अकृष्टपच्यमित्युभौ वाम्प्र तिष्ठानीत्यब्रवीत्तौ प्रातिष्ठत्तौ
वै प्रजापतिम्पशवं उपावर्तन्तु यः पशुकामः स्यात्तस्मा
एत९ सोमापौष्णं गार्मुतं चरुं निर्वपेत्सोमापूषणावेव स्वेन
भागधेयेनोप धावति तावेवास्मै पशून्प्र जनयतः सोमो वै
रेतोधाः पूषा पशूनाम्प्रजनयिता सोम एवास्मै रेतो दधाति
पूषा पशून्प्र जनयति॥१४॥

वपेत्प्रजापतिं वै दधाति पूषा त्रीणि च॥४॥ [४]

अग्ने गोभिर्न आ गृहीन्द्रो पुष्ट्या जुषस्व नः। इन्द्रो धर्ता
गृहेषु नः॥ सविता यः सहस्रियः स नो गृहेषु रारणत्। आ
पूषा एत्वा वसु॥ धाता ददातु नो रयिमीशानो जगत्स्पतिः।

स नः पूर्णेन वावनत्॥ त्वष्टा यो वृषभो वृषा स नो गृहेषु
रारणत्। सहस्रेणायुतेन च॥ येन देवा अमृतम्॥१५॥

दीर्घः श्रवो दिव्यैरयन्त। रायस्पोष त्वमस्मभ्यं गवां
कुल्मिं जीवस आ युवस्व। अग्निर्गृहपतिः सोमो विश्ववनिः
सविता सुमेधाः स्वाहा। अग्ने गृहपते यस्ते घृत्यो भागस्तेन
सह ओज आक्रममाणाय धेहि श्रेष्ठ्यात्पथो मा योषं मूर्धा
भूयासः स्वाहा॥१६॥

अमृतमष्टात्रिंशच्च॥५॥

[५]

चित्रया यजेत पशुकाम इयं वै चित्रा यद्वा अस्यां
विश्वम्भूतमधि प्रजायते तेनेयं चित्रा य एवं विद्वाश्चित्रया
पशुकामो यजते प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते प्रैवाग्नेयेन
वापयति रेतः सौम्येन दधाति रेत एव हितं त्वष्टा
रूपाणि वि करोति सारस्वतौ भवत एतद्वै दैव्यमिथुनं
दैव्यमेवास्मै॥१७॥

मिथुनम्मध्यतो दधाति पुष्ट्यै प्रजननाय सिनीवात्यै
चरुर्भवति वाग्वै सिनीवाली पुष्टिः खलु वै वाक्पुष्टिमेव
वाचमुपैत्यैन्द्र उत्तमो भवति तेनैव तन्मिथुनं सप्तैतानि

हवींषि भवन्ति सप्त ग्राम्याः पशवः सप्तारण्याः सप्त
छन्दांस्युभयस्यावरुद्धा अथैता आहुतीर्जुहोत्येते वै देवाः
पुष्टिपतयस्त एवास्मिन्पुष्टिं दधति पुष्यति प्रजया पशुभिरथो
यदेता आहुतीर्जुहोति प्रतिष्ठित्यै॥१८॥

अस्मै त एव द्वादश च॥६॥ [६]

मारुतमसि मरुतामोजोऽपां धारां भिन्द्धि रमयंत
मरुतः श्येनमायिनम्मनोजवसं वृषणं सुवृक्तिम्। येन
शर्ध उग्रमवसृष्टमेति तदश्विना परि धत्तं स्वस्ति।
पुरोवातो वर्षञ्जिन्वरावृथ्स्वाहा वातावद्वर्षन्नुग्ररावृथ्स्वाहा
स्तनयन्वर्षन्भीमरावृथ्स्वाहानशन्यवस्फूर्जन्दिद्युद्वर्षन्त्वेषरावृथ्
वर्षन्पूतिरावृत्॥१९॥

स्वाहा बहु हायमवृषादिति श्रुतरावृथ्स्वाहातपति
वर्षन्विराडावृथ्स्वाहावस्फूर्जन्दिद्युद्वर्षन्भूतरावृथ्स्वाहा
मान्दा वाशाः शुन्ध्यूरजिराः। ज्योतिष्मतीस्तमस्वरीरुन्दतीः
सुफेनाः। मित्रभृतः क्षत्रभृतः सुराष्ट्रा इह माऽवत। वृष्णो
अश्वस्य संदानमसि वृष्ट्यै त्वोप नह्यामि॥२०॥

पूतिरावृद्धिचत्वारिंशच्च॥७॥ [७]

देवां वसव्या अग्ने सोम सूर्य। देवाः शर्मण्या
 मित्रावरुणार्थमन्त्र। देवाः सपीतयोऽपां नपादाशुहेमन्त्र। उद्रो
 दत्तोऽदधिभिन्त दिवः पर्जन्यादन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो
 वृष्ट्याऽवत। दिवा चित्तमः कृण्वन्ति पर्जन्येनोदवाहेन।
 पृथिवीं यद्व्युन्दन्ति। आ यं नरः सुदानवो ददाशुषे दिवः
 कोशमचुच्यवुः। वि पर्जन्याः सृजन्ति रोदसी अनु धन्वना
 यन्ति॥ २१॥

वृष्टयः। उदीरयथा मरुतः समुद्रतो यूयं वृष्टिं वर्षयथा
 पुरीषिणः। न वो दस्त्रा उप दस्यन्ति धेनवः शुभं यातामनु रथा
 अवृत्सत। सृजा वृष्टिं दिव आद्भिः समुद्रं पृण। अज्जा असि
 प्रथमजा बलमसि समुद्रियम्। उन्नम्भय पृथिवीम्भिन्द्रीदं
 दिव्यं नभः। उद्रो दिव्यस्य नो देहीशानो वि सृजा दृतिम्।
 ये देवा दिविभागा येऽन्तरिक्षभागा ये पृथिविभागाः। त
 इमं यज्ञमवन्तु त इदं क्षेत्रमा विशन्तु त इदं क्षेत्रमनु वि
 विशन्तु॥ २२॥

यन्ति देवा विशन्ति॥ ८॥

[८]

मारुतमसि मरुतामोज इति कृष्णं वासः कृष्णतूषं परि

धत्त ए॒तद्वै वृ॒ष्ट्यै रू॒पः स॒रूप ए॒व भू॒त्वा प॒र्जन्यं॑ व॒र्षय॑ति
 र॒मय॑त मरुतः श्ये॒नमा॒यि॒नमि॑ति पश्चाद्वा॒तं प्र॑ति मी॒वति
 पु॒रोवा॑तमे॒व ज॑नयति व॒र्षस्याव॑रुद्धौ वा॒तना॒मानि॑ जु॒होति
 वा॒युर्वै वृ॒ष्ट्या ई॒शे वा॒युमे॒व स्वेन॑ भा॒ग॒धेये॒नोप॑ धावति स
 ए॒वास्मै॑ प॒र्जन्यं॑ व॒र्षय॑त्यष्टौ॥ २३॥

जु॒होति॑ च॒तस्रो॒ वै दि॒शश्च॑त॒स्रोऽवा॑न्तरदि॒शा दि॒ग्भ्य
 ए॒व वृ॒ष्टिः स॒म्प्र च्या॑वयति कृ॒ष्णाजि॒ने सं यौ॑ति
 ह॒विरे॒वाक॑रन्तर्वे॒दि सं यौ॑त्यव॑रुद्धौ यती॒नाम॑द्यमा॒नाना॑
 शी॒र्षाणि॑ प॒राप॑तन्ते ख॒र्जूरा॑ अभ॒वन्तेषा॑ र॒स ऊ॒र्ध्वोऽप॑त॒तानि॑ क॒रीरा॑ण्यभ॒वन्सौ॒म्यानि॑ वै क॒रीरा॑णि सौ॒म्या
 खलु॑ वा आ॒हु॒तिर्दि॒वो वृ॒ष्टिं च्या॑वयति यत्क॒रीरा॑णि
 भ॒वन्ति॑॥ २४॥

सौ॒म्ययै॑वा॒हु॒त्या दि॒वो वृ॒ष्टि॒मव॑ रु॒द्धे मधु॑षा॒ सं यौ॑त्य॒पां
 वा ए॒ष ओष॑धीना॒ र॒सो यन्म॑ध्व॒द्वा ए॒वौष॑धी॒भ्यो व॒र्षत्य॑थो
 अ॒द्वा ए॒वौष॑धी॒भ्यो वृ॒ष्टिं नि॑ न॒यति॑ मा॒न्दा वा॒शा इति॑ सं
 यौ॑ति ना॒म॒धेयै॑रे॒वैना॒ अ॒च्छे॑त्यथो यथा॑ ब्रू॒याद॑सा॒वेही॑त्ये॒वमे॒वैना॑
 ना॒म॒धेयै॑रा॥ २५॥

च्याव॒यति॑ वृ॒ष्णो अश्व॑स्य॒ सं॒दान॑मसि॒ वृष्ट्यै॑ त्वोप॑
नह्यामीत्याह॑ वृषा॒ वा अश्वो॑ वृषा॒ पर्जन्यः॑ कृष्ण इ॒व खलु॑ वै
भू॒त्वा व॑र्षति॒ रूपेणै॒वैन॑ ५ सम॑र्धयति॒ व॒र्षस्याव॑रुद्धौ ॥ २६ ॥

अष्टौ भवन्ति नामधेयैरैकान्नत्रिंशच्च ॥ १ ॥ [१]

देवा॑ वसव्या॒ देवाः॑ शर्म॒ण्या देवाः॑ सपीतय॒ इत्या
ब॑ध्नाति॒ देवता॑भिरे॒वान्व॑हं वृष्टि॑मिच्छति॒ यदि॑ व॒र्षेत्ताव॑त्ये॒व
हो॑तव्यं॒ यदि॑ न व॒र्षेच्छ्वो॑ भू॒ते ह॒विर्निर्व॑पेदहोरा॒त्रे वै
मि॒त्रावरु॑णावहोरा॒त्राभ्यां॑ खलु॒ वै पर्जन्यो॑ व॒र्षति॒ नक्तं॑ वा
हि दि॒वा वा॒ व॒र्षति॒ मि॒त्रावरु॑णावे॒व स्वेन॑ भा॒गधेये॒नोप॑
धा॒वति॒ तावे॒वास्मै॑ ॥ २७ ॥

अ॒होरा॒त्राभ्यां॑ पर्जन्यं॑ व॒र्षय॑तोऽ॒ग्नये॑ धाम॒च्छदे॑
पु॒रोडा॑शम॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पेन्मा॒रुत॑ ५ स॒प्तक॑पाल ५
सौ॒र्यमे॑ककपालम॒ग्निर्वा इ॒तो वृष्टि॑मुदीरयति॒ मरु॑तः
सृ॒ष्टां न॑यन्ति॒ यदा॑ खलु॒ वा अ॒सावा॑दित्यो न्यङ्ग॒श्मिभिः॑
पर्या॑वर्ततेऽथ॑ व॒र्षति॒ धाम॒च्छदि॑व॒ खलु॑ वै भू॒त्वा व॑र्षत्ये॒ता
वै दे॒वता॒ वृष्ट्या॑ ई॒शते॒ ता ए॒व स्वेन॑ भा॒गधेये॒नोप॑ धा॒वति॒
ताः ॥ २८ ॥

ए॒वास्मै॑ प॒र्जन्यं॑ व॒र्षय॑न्त्यु॒ताव॑र्षिष्यन्व॒र्षत्ये॑व
 सृ॒जा वृ॒ष्टिं दि॒व आ॒द्भिः सं॒मुद्रं॑ पृ॒णेत्या॑हे॒माश्चै॒वामू॒श्चापः॑
 स॒म॒र्धय॑त्यथो॒ आ॒भिरे॒वामू॒रच्छै॑त्य॒जा अ॑सि प्रथ॒म॒जा ब॒लंम॑सि
 स॒मु॒द्रिय॑मित्या॒ह यथा॑य॒जुरे॒वैतदु॒न्न॑म्भय पृथि॒वीमि॑ति व॒र्षा॒ह्वां
 जु॒होत्ये॑षा वा ओष॑धी॒नां वृ॒ष्टि॒वनि॑स्तयै॒व वृ॒ष्टि॒मा च्या॑वयति
 ये दे॒वा दि॒विभा॑गा इति॑ कृ॒ष्णाजि॑नम॒व धू॑नोती॒म ए॒वास्मै॑
 लो॒काः प्री॒ता अ॒भीष्टा॑ भवन्ति॥ २९॥

अस्मै धावति ता वा एकविंशतिश्च॥ 10॥ ————— [१०]

स॒र्वाणि॑ छ॒न्दा॑स्ये॒तस्या॑मि॒ष्ट्याम॑नू॒च्यानी॑त्या॒हस्त्रि॑ष्टु॒भो वा
 ए॒तद्वी॑र्यं यत्क॒कुदु॑ष्णिहा जग॑त्यै यदु॑ष्णिहक॒कुभा॑व॒न्वाह॑ तेनै॒व
 स॒र्वाणि॑ छ॒न्दा॑स्य॒व रु॒द्धे गा॑य॒त्री वा ए॒षा यदु॑ष्णिहा या॒नि
 च॒त्वार्य॑ध्य॒क्षरा॑णि चतु॑ष्पाद ए॒व ते प॑शवो यथा॑ पु॒रोडा॑शे
 पु॒रोडा॑शोऽध्ये॒वमे॒व तद्य॑दृच्य॒ध्यक्ष॑रा॒णि य॒ज्ञग॑त्या॥ ३०॥

प॒रि॒द॒ध्याद॑न्तं य॒ज्ञं ग॑मये॒त्रिष्टु॑भा॒ परि॑ दधातीन्द्रि॒यं वै
 वी॒र्यं॑ त्रि॒ष्टुगि॑न्द्रि॒य ए॒व वी॒र्यं॑ य॒ज्ञं प्र॑ति॒ ष्ठा॑पयति नान्तं
 ग॒मय॑त्यग्ने॒ त्री ते॑ वाजि॑ना॒ त्री ष॑ध॒स्थेति॑ त्रि॒व॒त्या परि॑ दधाति
 स॒रूप॑त्वाय॒ सर्वो॑ वा ए॒ष य॒ज्ञो यत्रै॑धा॒तवी॒यङ्कामा॑य॒कामा॑य॒

प्र युज्यते सर्वेभ्यो हि कामेभ्यो यज्ञः प्रयुज्यते त्रैधातवीयेन
यजेताभिचरन्त्सर्वो वै॥३१॥

एष यज्ञो यत्रैधातवीयः सर्वेणैवैनं यज्ञेनाभि चरति
स्तृणुत एवैनमेतयैव यजेताभिचर्यमाणः सर्वो वा एष यज्ञो
यत्रैधातवीयः सर्वेणैव यज्ञेन यजते नैनमभिचरन्त्स्तृणुत
एतयैव यजेत सहस्रेण यक्ष्यमाणः प्रजातमेवैनद्वदात्येतयैव
यजेत सहस्रेणेजानोऽन्तं वा एष पशूनां गच्छति॥३२॥

यः सहस्रेण यजते प्रजापतिः खलु वै पशूनसृजत
ताः स्त्रैधातवीयेनैवासृजत य एवं विद्वाः स्त्रैधातवीयेन
पशुकामो यजते यस्मादेव योनेः प्रजापतिः पशूनसृजत
तस्मादेवैनान्सृजत उपैनमुत्तरः सहस्रं नमति देवताभ्यो
वा एष आ वृश्च्यते यो यक्ष्य इत्युक्त्वा न यजते त्रैधातवीयेन
यजेत सर्वो वा एष यज्ञः॥३३॥

यत्रैधातवीयः सर्वेणैव यज्ञेन यजते न देवताभ्य
आ वृश्च्यते द्वादशकपालः पुरोडाशो भवति ते
त्रयश्चतुष्कपालास्त्रिष्वमृद्धत्वाय त्रयः पुरोडाशा भवन्ति
त्रय इमे लोका एषां लोकानामाप्त्या उत्तरउत्तरो

ज्याया॑न्भवत्ये॒वमि॑व॒ हीमे॑ लो॒का य॑व॒मयो॒ मध्यं॑
ए॒तद्वा अ॒न्तरि॑क्षस्य रू॒पं स॑मृ॒द्धौ स॑र्वेषामभि॒गम॑य॒न्नव॑
द्यत्य॑च्छ॒म्बद्धारं॑ हिर॑ण्यं ददाति॒ तेज॑ ए॒व॥ ३४॥

अ॒व रु॒द्धे ता॒र्प्यं द॑दाति प॒शूने॒वाव॑ रु॒द्धे धे॒नुं
द॑दात्या॒शिष॑ ए॒वाव॑ रु॒द्धे सा॒मो वा ए॒ष वर्णो॑ यद्वि॒रण्यं॑
यजु॑षां ता॒र्प्यमु॑क्थाम॒दानां॑ धे॒नुरे॒ताने॒व सर्वा॑न् वर्णा॒नव॑
रु॒द्धे॥ ३५॥

जग॑त्याऽभि॒चर॑न्त्सर्वो॒ वै ग॑च्छति य॒ज्ञस्तेज॑ ए॒व त्रि॑श॒च्च॥ ११॥

त्वष्टा॑ ह॒तपु॑त्रो॒ वीन्द्र॑ सोम॒माह॑र॒त्तस्मि॒न्निन्द्र॑
उ॒पह॑वमै॒च्छत॒ तं नोपा॑ह्वयत पु॒त्रम्मे॒ऽवधी॑रिति॒ स
य॑ज्ञवेश॒सं कृ॒त्वा प्रा॒सहा सोम॑मपि॒ब॒त्तस्य॑ यद॒त्यशि॑ष्यत॒
तत्त्वष्टा॑हव॒नीय॑मु॒प प्रा॑व॒र्तय॑त्स्वाहेन्द्र॒शत्रु॑र्व॒धस्वेति॒ स
याव॑द॒ूर्ध्वः प॑रा॒विध्य॑ति॒ ताव॑ति स्व॒यमे॒व व्य॑रम॒त यदि॑ वा
ताव॑त्प्रवृ॒णम्॥ ३६॥

आसी॑द्यदि॒ वा ता॒वद॒ध्यग्ने॑रासी॒त्स स॒म्भवं॑न्न॒ग्नीषो॑मा॒वभि॑
स॒म॒भव॑त्स इ॒षुमा॑त्रमि॒षुमा॑त्रं वि॒ष्वङ्मु॑व॒र्धत॒ स इ॒माल्लो॑का॒नवृ॑णो॒द्य
वृ॒त्रत्व॑न्तस्मा॒दिन्द्रो॑ऽबिभे॒दपि॒ त्वष्टा॑ तस्मै॒ त्वष्टा॑

वज्रमसिञ्चत्तपो वै स वज्र आसीत्तमुद्यन्तुं नाशक्रोदथ वै
तर्हि विष्णुः॥३७॥

अन्या देवतासीत्सोऽब्रवीद्विष्णवेहीदमा हरिष्यावो
येनायमिदमिति स विष्णुस्त्रेधात्मानं वि न्यधत्त पृथिव्यां
तृतीयमन्तरिक्षे तृतीयं दिवि तृतीयमभिपर्यावर्ताच्चबिभेद्यत्पृथिव्यं
तृतीयमासीत्तेनेन्द्रो वज्रमुदयच्छद्विष्णवंनुस्थितः सोऽब्रवीन्मा
मे प्र हारस्ति वा इदम्॥३८॥

मयि वीर्यं तत्ते प्र दास्यामीति तदस्मै प्रायच्छत्तत्प्रत्यंगृह्णादथ
मेति तद्विष्णवेति प्रायच्छत्तद्विष्णुः प्रत्यंगृह्णादस्मास्विन्द्रं
इन्द्रियं दधात्विति यदन्तरिक्षे तृतीयमासीत्तेनेन्द्रो
वज्रमुदयच्छद्विष्णवंनुस्थितः सोऽब्रवीन्मा मे प्र हारस्ति वा
इदम्॥३९॥

मयि वीर्यं तत्ते प्र दास्यामीति तदस्मै प्रायच्छत्तत्प्रत्यंगृह्णाद्विष्णुः
इति तद्विष्णवेति प्रायच्छत्तद्विष्णुः प्रत्यंगृह्णादस्मास्विन्द्रं
इन्द्रियं दधात्विति यद्विद्वि तृतीयमासीत्तेनेन्द्रो वज्रमुदयच्छद्विष्णुः
सोऽब्रवीन्मा मे प्र हार्येनाहम्॥४०॥

इदमस्मि तत्ते प्र दास्यामीति त्वी (३) इत्यब्रवीत्सन्धान्तु

सं दधावहै त्वामेव प्र विशानीति यन्माम्प्रविशेः किम्मा भुञ्ज्या
इत्यब्रवीत्त्वामेवेन्धीय तव भोगाय त्वाम्प्र विशेयमित्यब्रवीत्तं
वृत्रः प्राविशदुदरं वै वृत्रः क्षुत्खलु वै मनुष्यस्य भ्रातृव्यो
यः॥ ४१॥

एवं वेद हन्ति क्षुधम्भ्रातृव्यन्तदस्मै प्रायच्छुत्तत्प्रत्यगृह्णात्रिमासि
इति तद्विष्णुवेति प्रायच्छुत्तद्विष्णुः प्रत्यगृह्णादस्मास्विन्द्र
इन्द्रियं दधात्विति यत्रिः प्रायच्छुत्रिः प्रत्यगृह्णात्तत्रिधातोस्त्रिधातु
यद्विष्णुरन्वतिष्ठत् विष्णुवेति प्रायच्छुत्तस्मादैन्द्रावैष्णवः
हविर्भवति यद्वा इदं किं च तदस्मै तत्प्रायच्छुदृचः सामानि
यजूंषि सहस्रं वा अस्मै तत्प्रायच्छुत्तस्मात्सहस्रदक्षिणम्॥ ४२॥

प्रवणं विष्णुर्वा इदमिदमहं यो भवत्येकविंशतिश्च॥ १२॥ [१२]

देवा वै राजन्याञ्जायमानादबिभयुस्तमन्तरेव सन्तं
दाम्नापौम्भन्त्स वा एषोऽपौब्धो जायते यद्राजन्यो यद्वा एषो-
ऽनपौब्धो जायेत वृत्रान्ध्रश्चरेद्यं कामयेत राजन्यमनपौब्धो
जायेत वृत्रान्ध्रश्चरेदिति तस्मा एतमैन्द्राबारहस्पत्यं
चरुं निर्वपेदैन्द्रो वै राजन्यो ब्रह्म बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैनं
दाम्नोऽपोम्भनान्मुञ्चति हिरण्मयं दाम दक्षिणा साक्षादेवैनं

दाम्नोऽपोम्भनान्मुञ्चति॥४३॥

एनन्द्वादश च॥१३॥ [१३]

नवोनवो भवति जायमानोऽह्नां केतुरुषसामेत्यग्रे।
भागं देवेभ्यो वि दधात्यायन् चन्द्रमास्तिरति दीर्घमायुः।
यमादित्या अ॒शुमाप्याययन्ति यमक्षितमक्षितयः पिबन्ति।
तेन नो राजा वरुणो बृहस्पतिरा प्याययन्तु भुवनस्य गोपाः।
प्राच्यां दिशि त्वमिन्द्रासि राजोतोदीच्यां वृत्रहन्वृत्रहासि।
यत्र यन्ति स्रोत्यास्तत्॥४४॥

जितं ते दक्षिणतो वृषभ एधि हव्यः। इन्द्रो जयाति
न परां जयाता अधिराजो राजसु राजयाति। विश्वा हि
भूयाः पृतना अभिष्टीरुपसद्यो नमस्यो यथासत्। अस्येदेव
प्र रिरिचे महित्वं दिवः पृथिव्याः पर्यन्तरिक्षात्। स्वराडिन्द्रो
दम् आ विश्वगूर्तः स्वरिरमत्रो ववक्षे रणाय। अभि त्वा शूर
नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः। ईशानम्॥४५॥

अस्य जगतः सुवृद्धशमीशानमिन्द्र तस्थुषः। त्वामिद्धि
हवामहे साता वाजस्य कारवः। त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं
नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः। यद्वाव इन्द्र ते शतं शतम्भूमीरुत

स्युः। न त्वा वज्रिन्सहस्रं सूर्या अनु न जातमष्ट रोदसी।
पिबा सोममिन्द्र मन्दतु त्वा यं ते सुषावं हर्यश्वाद्विः॥४६॥

सोतुर्बाहुभ्यां सुयंतो नार्वा। रेवतीर्नः सधमाद् इन्द्रे
सन्तु तुविवाजाः। क्षुमन्तो याभिर्मदेम। उदग्रे शुचयस्तव
वि ज्योतिषोदु त्यं जातवेदसं सप्त त्वा हरितो रथे वहन्ति
देव सूर्य। शोचिष्केशं विचक्षण। चित्रं देवानामुदगादनीकं
चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्रेः। आऽप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं
सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषः॥४७॥

च। विश्वे देवा ऋतावृधं ऋतुभिर्हवनश्रुतः। जुषन्तां
युज्यम्पयः। विश्वे देवाः शृणुतेमं हवम्मे ये अन्तरिक्षे य उप
द्यवि ष्ट। ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्बर्हिषि
मादयध्वम्॥४८॥

तदीशानमद्रिस्तस्थुषं शब्दं॥१४॥ [१४]

विश्वरूपस्त्वष्टेन्द्रं वृत्रम्रह्मवादिनः स त्वे नासोमयाज्येष वै देवर्थो देवा वै नर्वि
नायज्ञोऽग्रे महात्रीन्निर्वीतमायुष्टे द्वादश॥१२॥ विश्वरूपो नैनं शीतरूरावद्य वसु पूर्वद्युर्वाजा
इत्यग्रे महात्रीर्वीतमन्या यन्ति चतुःसप्ततिः॥७४॥ विश्वरूपोऽनु ते दायि॥ [१५]

॥पञ्चमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

वि॒श्वरूपो॑ वै त्वा॒ष्ट्रः पु॒रोहि॑तो दे॒वाना॑मासी॒थ्स्रस्त्री॑यो-
 ऽसुरा॑णा॒न्तस्य॑ त्रीणि॑ शी॒र्षाण्या॑सन्थ्सोम॒पान॑ꣳ सुरा॒पान॑मन्नाद॒न-
 स प्र॒त्यक्षं॑ दे॒वेभ्यो॑ भा॒गम॑वदत्प॒रोक्ष॑मसुरे॒भ्यः सर्व॑स्मै वै
 प्र॒त्यक्षं॑ भा॒गं व॑दन्ति यस्मा॑ ए॒व प॒रोक्षं॑ वद॑न्ति तस्य॑ भा॒ग
 उ॒दित॑स्तस्मादिन्द्रो॑ऽबिभेदीदृ॒ष्ट्वै रा॒ष्ट्रं वि पर्या॑वर्तयतीति॒ तस्य॑
 वज्र॑मा॒दाय॑ शी॒र्षाण्य॑च्छि॒नद्य॑त्सोम॒पानम्॑॥१॥

आसी॒थ्स क॑पिञ्ज॒लोऽभ॑वद्यत्सुरा॒पान॑ꣳ स क॑ल॒विङ्को
 यद॒न्नाद॑नꣳ स ति॒त्तिरि॒स्तस्या॑ञ्जलिना॑ ब्रह्म॒हत्या॑मुपा॑गृह्णा॒त्ताꣳ
 सं॒वत्स॒रम॑बिभ॒स्तम्भू॑तान्य॒भ्यक्रो॑शन्ब्रह्म॒हन्नि॑ति स
 पृ॒थि॒वीमुपा॑सीदद॒स्यै ब्र॑ह्म॒हत्या॑यै तृती॑यं प्रति॑ गृहा॒णेति॑
 साब्र॑वीद्वरं॑ वृणै॒ खा॒तात्प॑राभविष्यन्ती॑ मन्ये॒ ततो॒ मा परा॑
 भूव॒मिति॑ पुरा ते॑॥२॥

सं॒वत्स॒रादपि॑ रोहा॒दित्य॑ब्रवी॒त्तस्मा॑त्पुरा सं॒वत्स॒रात्पृ॑थि॒व्यै
 खा॒तमपि॑ रोहति॒ वारै॑वृ॒तꣳ ह्य॑स्यै तृती॑यं ब्रह्म॒हत्या॑यै
 प्रत्य॑गृह्णा॒त्तत्स्व॑कृ॒तमि॑रि॒णम॑भवत्तस्मा॒दाहि॑ताग्निः श्रद्धा॑दे॒वः

स्वकृतं इरिणे नावं स्येद्वह्महत्यायै ह्येष वर्णः स
 वनस्पतीनुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृहीतेति
 तैऽब्रुवन्वरं वृणामहे वृक्षणात्॥ ३॥

पराभविष्यन्तो मन्यामहे ततो मा परा भूमेत्याव्रश्चनाद्वो
 भूयांस उतिष्ठानित्यब्रवीत्तस्मादाव्रश्चनाद्वृक्षाणाम्भूयांस
 उतिष्ठन्ति वारिवृतं ह्येषान्तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यंगृह्णन्स
 निर्यासोऽभवत्तस्मान्निर्यासस्य नाशयं ब्रह्महत्यायै ह्येष
 वर्णोऽथो खलु य एव लोहितो यो वाऽऽव्रश्चनान्निर्येषति
 तस्य नाशयम्॥ ४॥

काममन्यस्य स स्त्रीषंसादमुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै
 तृतीयं प्रति गृहीतेति ता अब्रुवन्वरं वृणामहा
 ऋत्वियात्प्रजां विन्दामहे काममा विजनितोः सम्भवामेति
 तस्मादृत्वियाश्चिरयः प्रजां विन्दन्ते काममा विजनितोः
 सम्भवन्ति वारिवृतं ह्यासान्तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यंगृह्णन्सा
 मलंवद्वासा अभवत्तस्मान्मलंवद्वाससा न सं वदेत॥ ५॥

न सहासीत नास्या अन्नमद्याद्वह्महत्यायै ह्येषा
 वर्णं प्रतिमुच्यास्तेऽथो खल्वाहुरभ्यञ्जनं वाव स्त्रिया

अन्नमभ्यञ्जनमेव न प्रतिगृह्यं काममन्यदिति याम्मलंवद्वाससः
 सम्भवन्ति यस्ततो जायते सौऽभिषिक्तो यामरण्ये तस्यै
 स्तेनो यां पराचीं तस्यै हीतमुख्यपगल्भो या स्नाति तस्यां
 अप्सु मारुको या॥६॥

अभ्यङ्गे तस्यै दुश्चर्मा या प्रलिखते तस्यै खलतिरंपमारी
 याऽऽङ्गे तस्यै काणो या दतो धावते तस्यै श्यावदन् या
 नखानि निकृन्तते तस्यै कुनखी या कृणत्ति तस्यै क्लीबो
 या रज्जुः सृजति तस्यां उद्धन्धुको या पर्णेन पिबति
 तस्यां उन्मादुको या खर्वेण पिबति तस्यै खर्वस्तिस्त्रो
 रात्रीर्व्रतं चरेदञ्जलिना वा पिबेदखर्वेण वा पात्रेण प्रजायै
 गोपीथाय॥७॥

यत्सोमपानन्ते वृक्षान्तस्य नाशयं वदेत् मारुको याऽखर्वेण वा त्रीणि च॥१॥—[१]

त्वष्टा हतपुत्रो वीन्द्रः सोममाहरत्तस्मिन्निन्द्रं
 उपहवमैच्छत् तं नोपाह्वयत् पुत्रम्मेऽवधीरिति स
 यज्ञवेशसं कृत्वा प्रासहा सोममपिबत्तस्य यदत्यशिष्यत्
 तत्त्वष्टाहवनीयमुप प्रावर्तयत्स्वाहेन्द्रशत्रुर्वधस्वेति यदवर्तयत्तद्वृत्रं
 वृत्रत्वं यदब्रवीत्स्वाहेन्द्रशत्रुर्वधस्वेति तस्मादस्य॥८॥

नैनं शीतरूरो हतस्ताभ्यामेनमभ्यनयत्तस्माञ्जञ्जभ्यमानादग्र
निरक्रामतां प्राणापानौ वा एनं तदजहिताम् प्राणो वै
दक्षोऽपानः क्रतुस्तस्माञ्जञ्जभ्यमानो ब्रूयान्मयि दक्षक्रतू इति
प्राणापानावेवात्मन्धत्ते सर्वमायुरेति स देवता वृत्रान्निर्हूय
वार्त्रघ्नं हविः पूर्णमासे निरवपद्धन्ति वा एनम्पूर्णमास
आ॥११॥

अ॒मा॒वा॒स्या॒याम्प्या॒य॒यन्ति॒ तस्मा॒द्वार्त्र॑घ्नी पूर्ण॒मा॒से-
 ऽनू॑च्येते वृ॒धन्व॑ती अ॒मा॒वा॒स्या॒यान्त॑त्सु॒स्थाप्य॒ वार्त्र॑घ्नं
 ह॒विर्वज्र॑मा॒दाय॒ पुन॑र॒भ्या॒यत॒ ते अ॑ब्रूता॒न्द्यावा॑पृथि॒वी
 मा प्र हा॑रा॒वयो॑र्वै श्रित॒ इति॒ ते अ॑ब्रूतां वरं
 वृणा॑वहे नक्ष॑त्रविहिता॒ऽहम॑सा॒नीत्य॑साव॑ब्रवीच्चि॒त्रवि॑हिता-
 ऽह॑मिती॒यन्त॑स्मान्नक्ष॑त्रविहिता॒ऽसौ चि॒त्रवि॑हिते॒यं य ए॒वं
 द्यावा॑पृथि॒व्योः॥१२॥

वरं वेदै॒नं वरो॑ गच्छति॒ स आ॒भ्यामे॒व प्र॑सूत॒ इन्द्रो॑
 वृ॒त्रम॑हन्ते दे॒वा वृ॒त्रं ह॒त्वाऽग्नी॑षोमा॑वब्रुवन् ह॒व्यं नो॑
 वह॑त॒मिति॒ ताव॑ब्रूता॒मप॑तेजसौ॒ वै त्यौ वृ॒त्रे वै त्ययो॑स्तेज॒
 इति॒ तेऽब्रु॑वन्क इ॒दम॑च्छेतीति॒ गौरि॑त्य॒ब्रुव॑न्गौ॒र्वाव सर्व॑स्य
 मि॒त्रमिति॒ साऽब्र॑वीत्॥१३॥

वरं वृ॒णै म॒य्ये॒व स॒तोभ॑येन भुन॒जाध्वा॒ इति॒
 तद्वी॑राहर॒त्तस्मा॑द्भवि॒ स॒तोभ॑येन भुञ्जत ए॒तद्वा अ॒ग्नेस्तेजो॑
 यद्धृ॑तमे॒तत्सोम॑स्य॒ यत्प॑यो॒ य ए॒वम॑ग्नीषोम॑योस्तेजो॒ वेद॑
 तेज॒स्यै॒व भ॑वति ब्रह्म॒वादि॑नो॒ वद॑न्ति कि॒न्दे॒वत्य॑म्पौर्ण॒मा॒समि॑ति
 प्रा॒जाप॑त्यमि॒ति ब्रू॒यात्ते॒नेन्द्रं॑ ज्येष्ठ॒म्पुत्रं॑ नि॒रवा॑साय॒यदिति॑

तस्माञ्ज्येष्ठम्पुत्रं धनेन निरवसाययन्ति॥१४॥

अस्य मा वेदा द्यावापृथिव्योरब्रवीदिति तस्माच्चत्वारि च॥२॥ [२]

इन्द्रं वृत्रं जघ्निवाँसम्मृधोऽभि प्रावैपन्त स एतं
वैमृधम्पूणमासेऽनुनिर्वाप्यमपश्यत्तं निरवपत्तेन वै स
मृधोऽपाहत यद्वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति मृध एव
तेन यजमानोऽप हत इन्द्रो वृत्रं हत्वा देवताभिश्चेन्द्रियेण
च व्यार्ध्यत स एतमाग्नेयमष्टाकपालममावास्यायामपश्यदैन्द्रं
दधि॥१५॥

तं निरवपत्तेन वै स देवताश्चेन्द्रियं चावारुन्ध यदाग्नेयो-
ऽष्टाकपालोऽमावास्यायाम्भवत्यैन्द्रं दधि देवताश्चैव तेनेन्द्रियं
च यजमानोऽव रुन्ध इन्द्रस्य वृत्रं जघ्नुष इन्द्रियं
वीर्यं पृथिवीमनु व्यार्च्छत्तदोषधयो वीरुधोऽभवन्त्स
प्रजापतिमुपाधावद्धृत्रं मे जघ्नुष इन्द्रियं वीर्यम्॥१६॥

पृथिवीमनु व्यार्त्तदोषधयो वीरुधोऽभूवन्निति स
प्रजापतिः पशूनब्रवीदेतदस्मै सं नयतेति तत्पशव
ओषधीभ्योऽध्यात्मन्त्समनयन्तत्प्रत्यदुहन् यत्समनयन्तत्सान्नाय
सान्नायत्वं यत्प्रत्यदुहन्तत्प्रतिधुषः प्रतिधुक्त्वं समनैषुः

प्रत्यधुक्षन्न तु मयि श्रयतु इत्यब्रवीदेतदस्मै॥१७॥

शृतं कुरुतेत्यब्रवीत्तदस्मै शृतमकुर्वन्निन्द्रियं वावास्मिन्वीर्यं
तदश्रयन्तच्छृतस्य शृतत्वः समनैषुः प्रत्यधुक्षच्छृतमक्रन्न
तु मा धिनोतीत्यब्रवीदेतदस्मै दधि कुरुतेत्यब्रवीत्तदस्मै
दध्यकुर्वन्तदेनमधिनोत्तद्दध्नो दधित्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति
दध्नः पूर्वस्यावदेयम्॥१८॥

दधि हि पूर्वं क्रियतु इत्यनादृत्य तच्छृतस्यैव पूर्वस्याव
द्येदिन्द्रियमेवास्मिन्वीर्यं श्रित्वा दध्नोपरिष्ठाद्धिनोति
यथापूर्वमुपैति यत्पूतीकैर्वा पर्णवल्कैर्वातश्चाथसौम्यं
तद्यत्कलै राक्षसं तद्यत्तण्डुलैर्वैश्वदेवं तद्यदातश्चनेन मानुषं
तद्यद्दध्ना तथ्सेन्द्र दध्ना तनक्ति॥१९॥

सेन्द्रत्वायाग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातनक्ति यज्ञस्य सन्तत्या
इन्द्रो वृत्रं हत्वा परां परावतमगच्छदपाराधमिति
मन्यमानस्तं देवताः प्रेषमैच्छन्त्सोऽब्रवीत्प्रजापतिर्यः
प्रथमोऽनुविन्दति तस्य प्रथमम्भागधेयमिति तम्पितरो-
ऽन्वविन्दन्तस्मात्पितृभ्यः पूर्वद्युः क्रियते सोऽमावास्यां
प्रत्यागच्छत्तं देवा अभि समगच्छन्तामा वै नः॥२०॥

अद्य वसु वसुतीतीन्द्रो हि देवानां वसु तदमावास्याया
 अमावास्यत्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति किन्देवत्यः सान्नाय्यमिति
 वैश्वदेवमिति ब्रूयाद्विश्वे हि तद्देवा भागधेयमभि
 समगच्छन्तेत्यथो खल्वैन्द्रमित्येव ब्रूयादिन्द्रं वाव ते
 तद्विषज्यन्तोऽभि समगच्छन्तेति॥२१॥

दधि मे जघ्रुष इन्द्रियं वीर्यमित्यब्रवीदेतदस्मा अवदेयन्तनक्ति नो द्विचत्वारिंशच्च॥३॥[३]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै दर्शपूर्णमासौ यजेत य
 एनौ सेन्द्रौ यजेतेति वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति
 तेन पूर्णमासः सेन्द्र ऐन्द्रं दध्यमावास्यायां तेनामावास्या
 सेन्द्रा य एवं विद्वान्दर्शपूर्णमासौ यजते सेन्द्रावेवेनौ यजते
 श्वःश्वोऽस्मा ईजानाय वसीयो भवति देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत
 तदसुरा अकुर्वत ते देवा एताम्॥२२॥

इष्टिमपश्यन्नाग्रावैष्णवमेकादशकपालः सरस्वत्यै चरुः
 सरस्वते चरुं ताम्पौर्णमासः सःस्थाप्यानु निरवपन्ततो
 देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवान्स्यात्स पौर्णमासः
 सःस्थाप्यैतामिष्टिमानु निर्वपेत्पौर्णमासेनैव वज्रम्भ्रातृव्याय
 प्रहृत्याग्रावैष्णवेन देवतांश्च यज्ञं च भ्रातृव्यस्य वृद्धे

मिथुनान्पशून्त्सारस्वताभ्यां यावदेवास्यास्ति तत्॥२३॥

सर्वं वृद्धे पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यां
हत्वा भ्रातृव्यं नाप्याययति साकम्प्रस्थायीयेन यजेत
पशुकामो यस्मै वा अल्पेनाहरन्ति नात्मना तृप्यति नान्यस्मै
ददाति यस्मै महता तृप्यत्यात्मना ददात्यन्यस्मै महता पूर्णं
होतव्यन्तृप्त एवैनमिन्द्रः प्रजया पशुभिस्तर्पयति दारुपात्रेण
जुहोति न हि मृन्मयमाहुतिमानश औदुम्बरम्॥२४॥

भवत्यूर्वा उदुम्बर ऊर्क्पशव ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनव
रुद्धे नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत त्रयो वै गतश्रियः शुश्रुवान्ग्रामणी
राजन्यस्तेषाम्महेन्द्रो देवता यो वै स्वां देवतामतिरयजते
प्र स्वायै देवतायै च्यवते न पराम्प्राप्नोति पापीयान्भवति
संवत्सरमिन्द्रं यजेत संवत्सरं हि व्रतं नाति स्वा॥२५॥

एवैनं देवतेज्यमाना भूत्या इन्द्रे वसीयान्भवति
संवत्सरस्य परस्तादग्र्यै व्रतपतये पुरोडाशमष्टाकपालं
निर्वपेत् संवत्सरमेवैनं वृत्रं जघ्निवांसमग्निर्व्रतपतिर्व्रतमा
लम्भयति ततोऽधि कामं यजेत॥२६॥

एतान्तदौदुम्बरं॒ स्वा त्रिंशच्च॑॥४॥ [४]

नासोमयाजी॒ सं नये॑दनागतं॒ वा ए॒तस्य॒ पयो॒ यो-
ऽसोमयाजी॒ यदसोमयाजी॒ संनये॑त्परिमोष॒ ए॒व सोऽनृतं॑
करो॒त्यथो॒ परै॒व सि॑च्यते सोमयाज्यै॒व सं नये॑त्पयो॒ वै
सोमः॒ पयः॒ सान्नाय्य॑म्पयं॒सै॒व पयं॒ आ॒त्मन्ध॑त्ते वि॒ वा
ए॒तम्प्र॒जया॑ प॒शुभि॑रर्धयति॒ वर्ध॑यत्यस्य॒ भ्रातृ॑व्यं॒ यस्य॑
ह॒विर्नि॑रु॒त्तम्पु॒रस्ता॑च्चन्द्रमाः॒॥ २७ ॥

अ॒भ्युदे॑ति त्रे॒धा तण्डु॑लान् वि भ॑जेद्ये म॒ध्यमाः॒ स्युस्तान॑ग्रये
दा॒त्रे पु॑रोडाशम॒ष्टाकं॑पालं कुर्या॑द्ये स्थवि॑ष्ठास्तानिन्द्राय॒ प्रदा॑त्रे
दध॑श्चरुं॒ येऽणि॑ष्ठास्तान् विष्ण॑वे शिपिवि॒ष्टाय॑ शृ॒ते
च॒रुम॒ग्निरे॒वास्मै॑ प्र॒जाम्प्र॑जनयति॒ वृद्धा॑मिन्द्रः॒ प्र य॑च्छति
य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ प॒शवः॑ शिपि॑र्यज्ञ॒ ए॒व प॒शुषु॒ प्रति॑ तिष्ठति॒ न
द्वे॒॥ २८ ॥

य॒जे॒त॒ यत्पूर्व॑या सम्प्र॒ति यजे॒तोत्तर॑या छ॒म्बङ्कुर्या॑द्यदुत्तर॑या
सम्प्र॒ति यजे॒त॒ पूर्व॑या छ॒म्बङ्कुर्या॑न्नेष्टि॒र्भव॑ति॒ न य॒ज्ञस्तदनु॑
ही॒तमु॒ख्यप॑गल्भो जा॒यत॒ एका॑मे॒व य॑जेत प्रगल्भो॑ऽस्य
जा॒यते॑ऽनाद॒त्य त॒द्वे ए॒व य॑जेत यज्ञ॒मुख॑मे॒व पूर्व॑या॒लभ॑ते

यजंत॒ उत्तर॑या दे॒वता॑ ए॒व पूर्॒व्याव॑रु॒न्ध इन्द्रि॒यमुत्तर॑या
दे॒वलोक॑मे॒व॥ २९॥

पूर्॒व्याभि॑ज॒यति॑ म॒नुष्य॑लो॒कमुत्तर॑या॒ भूय॑सो य॒ज्ञक्र॑तूनु॒पैत्ये॑षा
वै सु॒मना॒ नामे॑ष्टि॒र्यम॒द्येजा॑न॒म्यश्चा॒च्चन्द्र॑मा॒ अभ्यु॑देत्य॒स्मिन्ने॒वास्मै॑
लो॒केऽर्धु॑क॒म्भव॑ति दा॒क्षाय॑ण॒यज्ञे॑न॒ सुव॑र्गका॒मो य॒जेत॑
पू॒र्णमा॑से सं न॒येन्मै॒त्रावरु॑ण्याऽऽमि॒क्षया॑मावा॒स्यायां॑ य॒जेत॑
पू॒र्णमा॑से वै दे॒वाना॑ ५ सु॒तस्तेषा॑मे॒तम॑र्ध॒मास॑म्प्र॒सुत॑स्तेषा॒म्मै॒त्रावरु॑
व॒शामा॑वा॒स्यायाम॑नू॒बन्ध्या॑ यत्॥ ३०॥

पूर्॒वेद्यु॑र्यज॒ते वेदि॑मे॒व तत्क॑रोति॒ यद्व॑त्सान॒पाक॑रोति॒
सदो॑हवि॒र्धानि॑ ए॒व स॒म्मि॒नोति॑ यद्यज॒ते दे॒वैरे॒व सु॒त्या ५
सम्पा॑दयति॒ स ए॒तम॑र्ध॒मास॑ ५ स॒धमा॑दं दे॒वैः सोम॑म॒पिब॑ति॒
यन्मै॑त्रावरु॒ण्यामि॑क्षया॒मावा॒स्यायां॑ यज॒ते यै॒वासौ॑ दे॒वानां॑
व॒शानू॑ब॒न्ध्या सो॑ ए॒वैषै॑तस्य॒ साक्षा॑द्वा ए॒ष दे॒वान॒भ्यारो॑हति॒
य ए॑षां य॒ज्ञम्॥ ३१॥

अ॒भ्यारो॑हति॒ यथा॒ खलु॒ वै श्रे॒या॒न॒भ्यारू॑ढः का॒मय॑ते॒ तथा॑
करोति॒ यद्य॑व॒विध्य॑ति॒ पापी॑यान्भवति॒ यदि॒ नाव॑विध्यति॒
स॒दृङ्क्षा॑वृ॒त्काम॑ ए॒तेन॑ य॒ज्ञेन॑ य॒जेत॑ क्षु॒रप॑वि॒र्ह्येष॑

यज्ञस्ताजक्पुण्यो वा भवन्ति प्र वा मीयते तस्यैतद्वृतं
नानृतं वदेन्न मा॒ऽसमंश्रीयान्न स्त्रियमुपेयान्नास्य पल्पूलनेन
वासः पल्पूलयेयुरेतद्धि देवाः सर्वं न कुर्वन्ति॥ ३२॥

चन्द्रमा द्वे देवलोकमेव यद्यज्ञं पल्पूलयेयुष्वर्द्धं॥ ५॥ [५]

एष वै देवरथो यद्वर्शपूर्णमासौ यो दर्वशपूर्णमासाविद्धा
सोमेन यजते रथंस्पष्ट एवावसाने वरे देवानामव स्यत्येतानि
वा अङ्गापरू॑षि संवत्सरस्य यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं
विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजतेऽङ्गापरू॑ष्येव संवत्सरस्य प्रति
दधात्येते वै संवत्सरस्य चक्षुषी यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं
विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते ताभ्यामेव सुवर्गं लोकमनु
पश्यति॥ ३३॥

एषा वै देवानां विक्रान्तिर्यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं
विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते देवानामेव विक्रान्तिमनु वि
क्रमत एष वै देवयानः पन्था यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं
विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते य एव देवयानः पन्थास्त
समारोहत्येतौ वै देवाना॑ हरी यद्वर्शपूर्णमासौ य
एवं विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते यावेव देवाना॑ हरी

ताभ्याम्॥३४॥

ए॒वैभ्यो॑ ह॒व्यं व॑ह॒त्येत॒द्वै दे॒वाना॑मा॒स्यं यद॑र्शपूर्णमा॒सौ
य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते सा॒क्षादे॒व दे॒वाना॑मा॒स्ये
जुहो॑त्येष॒ वै ह॑वि॒र्धानी॒ यो द॑र्शपूर्णमा॒सया॒जी
सा॒यम्प्रा॑तर॒ग्निहो॑त्रं जु॒होति॑ यज॑ते द॒र्शपूर्ण॑मा॒साव॑ह॒रह॑र॒हवि॑र्धा
सु॒तो य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते ह॒विर्धान्य॑स्मीति॒
सर्व॑मे॒वास्यं॑ ब॒र्हिष्यं॑ द॒त्तम्भ॑वति दे॒वा वा अ॑हः॥३५॥

य॒ज्ञियं॑ नावि॒न्दन्ते॑ द॒र्शपूर्ण॑मा॒साव॑पुन॒न्तौ वा ए॒तौ पू॒तौ
मे॒ध्यौ यद॑र्शपूर्णमा॒सौ य ए॒वं वि॒द्वान्द॑र्शपूर्णमा॒सौ यज॑ते
पू॒तावे॒वैनौ॑ मे॒ध्यौ यज॑ते ना॒मावा॑स्या॒यां च पौ॑र्णमा॒स्यां
च स्त्रि॒यमु॑पे॒याद्यदु॑पे॒यान्नि॑रिन्द्रि॒यः स्या॒त्सोम॑स्य॒ वै राज्ञो॑-
ऽर्ध॑मा॒सस्य॒ रात्र॑यः॒ पत्न॑य आस॒न्तासा॑ममावा॒स्यां च
पौ॑र्णमा॒सीं च नो॑पैत्॥३६॥

ते ए॒नम॑भि॒ सम॑न॒ह्येता॒न्तं यक्ष्मं॑ आ॒र्च्छ॒द्राजा॑नं॒ यक्ष्मं॑
आर॒दिति॑ त॒द्राज॑य॒क्ष्मस्य॒ जन्म॑ यत्पा॒पीया॑नभ॒वत्त-
त्पा॑पय॒क्ष्मस्य॒ यज्ञा॒याभ्या॑मवि॒न्दत्त॒ज्ञाये॑न्यस्य॒ य ए॒वमे॒तेषां॑
यक्ष्मा॑णां॒ जन्म॑ वेद॒ नैन॑मे॒ते यक्ष्मा॑ वि॒न्दन्ति॒ स ए॒ते ए॒व

नमस्यन्नुपाधावत्ते अंब्रूतां वरं वृणावहा आवं देवानां भागधे
असाव॥ ३७ ॥

आवदधि देवा इज्यान्ता इति तस्मात्सदृशीनां
रात्रीणाममावास्यायां च पौर्णमास्यां च देवा इज्यन्त
एते हि देवानां भागधे भागधा अस्मै मनुष्या भवन्ति
य एवं वेद भूतानि क्षुधमघ्नन्त्सद्यो मनुष्या अर्धमासे
देवा मासि पितरः संवत्सरे वनस्पतयस्तस्मादहरहर्मनुष्या
अशनमिच्छन्तेऽर्धमासे देवा इज्यन्ते मासि पितृभ्यः क्रियते
संवत्सरे वनस्पतयः फलं गृह्णन्ति य एवं वेद हन्ति
क्षुधम्प्रातृव्यम्॥ ३८ ॥

पश्यति ताभ्यामहरैदसाव फलं सप्त च॥६॥ [६]

देवा वै नर्चि न यजुष्यश्रयन्त ते सामन्नेवाश्रयन्त हिं
करोति सामैवाकर्हिं करोति यत्रैव देवा अश्रयन्त तत
एवैनान्प्र युङ्क्ते हिं करोति वाच एवैष योगो हिं करोति प्रजा
एव तद्यजमानः सृजते त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां यज्ञस्यैव
तद्वत्सम्॥ ३९ ॥

नह्यत्यप्रस्रसाय सन्ततमन्वाह प्राणानामन्नाद्यस्य

सन्त॑त्या॒ अथो॒ रक्ष॑सा॒मप॑ह॒त्यै रा॒थं॑तरी॒मप्र॑थ॒माम॑न्वा॒ह
 रा॒थं॑तरो॒ वा अ॒यं लो॒क इ॒ममे॒व लो॒कम॒भि ज॑यति॒ त्रि॒वि
 गृ॑ह्णाति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का इ॒माने॒व लो॒कान॒भि ज॑यति॒
 बा॒र्ह॑तीमु॒त्तमा॑मन्वा॒ह बा॒र्हतो॒ वा अ॒सौ लो॒कोऽमु॑मे॒व
 लो॒कम॒भि ज॑यति॒ प्र वः॑॥४०॥

वाजा॒ इत्य॑नि॒रुक्ता॑म॒प्राजा॑प॒त्याम॑न्वा॒ह य॒ज्ञो वै
 प्र॒जाप॑तिर्य॒ज्ञमे॒व प्र॒जाप॑ति॒मा र॑भते॒ प्र वो॒ वाजा॒
 इत्य॑न्वा॒हान्नं॒ वै वा॒जोऽन्न॑मे॒वाव॑ रु॒न्दे प्र वो॒ वाजा॒
 इत्या॑न्वा॒ह तस्मा॑त्प्रा॒चीन॒ः रे॒तो धी॑य॒तेऽग्न॒ आ या॑हि वी॒तय॒
 इत्या॑ह॒ तस्मा॑त्प्रा॒तीर्चीः॑ प्र॒जा जा॑यन्ते॒ प्र वो॒ वाजाः॑॥४१॥

इत्य॑न्वा॒ह मा॒सा वै वा॒जा अ॑र्धमा॒सा अ॒भिद्य॑वो
 दे॒वा ह॒विष्म॑न्तो॒ गौर्धृ॑ता॒र्ची य॒ज्ञो दे॒वाञ्जि॑गाति॒ यज॑मानः
 सु॒म्रयु॑रि॒दम॑सी॒दम॑सीत्ये॒व य॒ज्ञस्य॑ प्रि॒यं धा॑माव॑ रु॒न्दे यं
 का॒मये॑त॒ सर्व॑मायु॒रिया॑दिति॒ प्र वो॒ वाजा॒ इति॑ तस्या॒नूच्या॑ग्न
 आ या॑हि वी॒तय॒ इति॑ सन्त॑त॒मुत्त॑रम॒र्धर्च॑मा ल॒भेत॑॥४२॥

प्रा॒णेनै॒वास्या॑पानं॒ दा॑धार॒ सर्व॑मायु॒रेति॑ यो वा अ॒र॒न्निः
 सा॑मि॒धेनी॑नां॒ वेदा॑र॒त्नावे॒व भ्रातृ॑व्यं कुरु॒तेऽर्ध॑र्चो॒ सं द॑धात्ये॒ष

वा अ॒र॒त्निः सा॒मिधे॒नीनां॑ य ए॒वं वेदा॑र॒त्नावे॒व भ्रातृ॑व्यं कुरु॒त॒
 ऋषेर्॑ऋषे॒र्वा ए॒ता निर्मि॑ता यथ्सा॒मिधे॒न्यस्ता॑ यदसंयु॒क्ताः
 स्युः प्र॒जया॑ प॒शुभिर्य॑ज॒मानस्य॑ वि ति॒ष्ठेर॒न्नर्ध॑र्चो स॒न्दधा॑ति
 सं यु॒नक्त्ये॒वैना॒स्ता अ॒स्मै संयु॑क्ता॒ अव॑रुद्धाः सर्वा॑मा॒शिषं॑
 दुहे॥ 43॥

ब॒र॒सं वो॑ जायन्ते प्र वो॒ वाजां॑ लभेत दधाति स॒न्दशं॑ च॥७॥ ————— [७]

अयं॑ज्ञो वा ए॒ष योऽसा॒माऽग्र॑ आ या॒हि वी॒तय॑ इत्या॒ह
 रथ॑न्त॒रस्यै॑ष वर्ण॑स्तं त्वा॑ स॒मिद्धि॑र॒ङ्गिर॑ इत्या॒ह वा॒मदे॒व्यस्यै॑ष
 वर्णो॑ बृ॒हद॑ग्रे सु॒वीर्य॑मित्या॒ह बृ॒हत॑ ए॒ष वर्णो॑ यदे॒तं तृ॒चम॑न्वाहं
 य॒ज्ञमे॒व तथ्सा॑म॒न्वन्तं॑ करोत्य॒ग्निर्मुष्मि॑ल्लो॒क आसी॑दादित्यो॒-
 ऽस्मि॒न्तावि॒मौ लो॒कावशा॑न्तौ॥४४॥

आ॒स्ता॒न्ते दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्नेते॒मौ वि पर्य॑हामेत्य॒ग्र आ या॑हि
 वी॒तय॑ इत्य॒स्मिल्लो॑के॒ऽग्निम॑दधुर्बृ॒हद॑ग्रे सु॒वीर्य॑मित्य॒मुष्मि॑ल्लो॒क
 आ॑दि॒त्यन्त॑तो वा इ॒मौ लो॒काव॑शा॒म्यतां॑ यदे॒वम॑न्वाहानयो॒र्लो॒कयो॑
 शान्त्यै॑ शा॒म्यतो॑ऽस्मा इ॒मौ लो॒कौ य ए॒वं वेद॑ पञ्च॑दश
 सा॒मिधे॒नीर॑न्वाह पञ्च॑दश॥४५॥

वा अ॒र्धमा॒सस्य॑ रात्रयो॒ऽर्धमा॒सशः॑ संव॑त्सर आ॒प्यते॑

तासां त्रीणि च शतानि षष्टिश्चाक्षराणि तावन्तीः संवत्सरस्य
 रात्रयोऽक्षरश एव संवत्सरमाप्नोति नृमेधश्च परुच्छेपश्च
 ब्रह्मवाद्यमवदेतामस्मिन्दारावाद्देऽग्निं जनयाव यतरो नौ
 ब्रह्मीयानिति नृमेधोऽभ्यवदत्स धूममजनयत्परुच्छेपो-
 ऽभ्यवदत्सोऽग्निमजनयदृष इत्यब्रवीत्॥४६॥

यत्समावद्विद्व कथा त्वमग्निमजीजनो नाहमिति
 सामिधेनीनामेवाहं वर्णं वेदेत्यब्रवीद्यद्वृतवत्पदमनूच्यते स
 आसां वर्णस्तं त्वां समिद्धिरङ्गिर इत्याह सामिधेनीष्वेव
 तज्ज्योतिर्जनयति स्त्रियस्तेन यदृचः स्त्रियस्तेन यद्वायत्रियः
 स्त्रियस्तेन यत्सामिधेन्यो वृषण्वतीमन्वाह॥४७॥

तेन पुंस्वतीस्तेन सेन्द्रास्तेन मिथुना अग्निर्देवानां दूत
 आसीदुशना काव्योऽसुराणान्तौ प्रजापतिम्प्रश्नमैतां स
 प्रजापतिरग्निं दूतं वृणीमह इत्यभि पर्यावर्तत ततो देवा
 अभवन्परासुरा यस्यैवं विदुषोऽग्निं दूतं वृणीमह इत्यन्वाह
 भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवत्यध्वरवतीमन्वाह
 भ्रातृव्यमेवैतयो॥४८॥

ध्वरति शोचिष्केशस्तमीमह इत्याह पवित्रमेवैतद्यजमानमेवै

पवयति॒ समिद्धो॑ अ॒ग्न आहु॑तेत्या॒ह परि॒धिमे॒वैतं परि॑
 दधा॒त्यस्क॑न्दाय॒ यदत॑ ऊ॒र्ध्वमे॒भ्याद॒ध्याद्यथा॑ ब॒हिःप॒रिधि॑
 स्क॒न्दति॑ ता॒दृगे॒व तत्र॑यो॒ वा अ॒ग्नयो॑ ह॒व्यवा॑हनो दे॒वानां॑
 क॒व्यवा॑हनः पि॒तृणां॑ स॒हर॑क्षा अ॒सुरा॑णान्त ए॒तर॑ह्या
 शः॑ सन्ते॒ मां व॑रिष्यते॒ माम्॥४९॥

इति॑ वृ॒णीध्वः॑ ह॒व्यवा॑हन॒मित्या॑ह॒ य ए॒व दे॒वानां॑
 तं वृ॒णीत॑ आ॒र्षेयं॑ वृ॒णीते॒ बन्धो॑रे॒व नै॒त्यथो॑ सन्त॑त्यै
 प॒रस्ता॑र्वाचो॒ वृणी॑ते॒ तस्मा॑त्प॒रस्ता॑र्वाश्चो॒ मनु॑ष्या॒न्पित॑रो-
 ऽनु॒ प्र पि॑पते॥५०॥

अशा॑न्तावाह॒ पञ्च॑दशा॒ब्रवी॒दन्वा॑हे॒तया॑ वरिष्यते॒ मामेका॑न्नत्रि॒ंशच्च॑॥८॥ [८]

अ॒ग्ने म॒हाः॑ अ॒सीत्या॑ह म॒हान् ह्यैष॑ यद॒ग्निर्ब्रा॑ह्म॒णेत्या॑ह
 ब्रा॒ह्म॒णो ह्यैष॑ भा॒रते॑त्या॒हैष हि॑ दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यम्भ॑रति॒ देवे॑द्ध
 इत्या॑ह दे॒वा ह्यै॑तमै॒न्धत॑ मन्वि॒द्ध इत्या॑ह म॒नुर॑ह्यै॒तमु॑त्तरो
 दे॒वेभ्य॑ ऐ॒न्द्रर्षि॑ष्टु॒त इत्या॑ह॒र्षयो॑ ह्यै॒तमस्तु॑व॒न्विप्रा॑नु॒मदित॑
 इत्या॑ह॥५१॥

वि॒प्रा ह्यै॑ते यच्छु॑श्रुवाः॑ सः॒ कवि॑श॒स्त इत्या॑ह
 क॒वयो॑ ह्यै॑ते यच्छु॑श्रुवाः॑ सो॒ ब्रह्म॑सः॒ शित॑ इत्या॑ह

ब्रह्मसंशितो ह्येष घृताहवन् इत्याह घृताहुतिरह्यस्य
 प्रियतमा प्रणीर्यज्ञानामित्याह प्रणीरह्येष यज्ञानां
 रथीरध्वराणामित्याहैष हि देवरथोऽतूर्तो होतेत्याह न ह्येतं
 कश्चन॥५२॥

तरति तूर्णिरहव्यवाडित्याह सर्वं ह्येष तरत्यास्पात्रं
 जुहूर्देवानामित्याह जुहूर्ह्येष देवानांश्चमसो देवपानं
 इत्याह चमसो ह्येष देवपानोऽरां इवाग्ने नेमिर्देवांस्त्वं
 परिभूरसीत्याह देवान् ह्येष परिभूर्यद्वयादा वह देवान्देवयते
 यजमानायेति भ्रातृव्यमस्मै॥५३॥

जुनयेदा वह देवान् यजमानायेत्याह यजमानमेवैतेन
 वर्धयत्यग्निमग्ने आ वह सोममा वहेत्याह देवता एव
 तद्यथापूर्वमुप ह्वयत आ चाग्ने देवान् वह सुयजां च यज
 जातवेद इत्याहाग्निमेव तत्सं श्यति सोऽस्य संशितो
 देवेभ्यो हव्यं वहत्यग्निर्होता॥५४॥

इत्याहाग्निर्यै देवानां होता य एव देवानां
 होता तं वृणीते स्मो वयमित्याहात्मानमेव सत्त्वं
 गमयति साधु ते यजमान देवतेत्याहाशिषमेवैतामा

शास्ते यद्ब्रूयाद्योऽग्निः होता॑र॒मवृ॑था इत्य॒ग्निनो॑भ॒यतो॑
 यज॑मानं॒ परि॑ गृह्णीयात् प्र॒मायु॑कः स्याद्यज॑मानदे॒वत्या॑ वै
 जुहू॑र्भा॒तृव्यदे॒वत्यो॑प॒भृत्॥ ५॥

यद्वे इ॒व ब्रू॒याद्भा॒तृव्य॑मस्मै जनयेद्ध॒तव॑तीमध्व॒र्यो
 सुच॑मास्य॒स्वेत्या॑ह॒ यज॑मानमे॒वैतेन॑ वर्धयति दे॒वायु॑व॒मित्या॑ह
 दे॒वान् ह्ये॒षाव॑ति वि॒श्ववा॑रा॒मित्या॑ह॒ विश्व॑ः ह्ये॒षाव॑तीडा॒महै
 दे॒वाः ई॒डे॒न्या॑न्नम॒स्याम॑ नम॒स्यान् यज॑ाम॒ यज्ञि॑यानि॒त्याह॑
 मनु॒ष्या॑ वा ई॒डे॒न्याः॑ पि॒तरो॑ नम॒स्या दे॒वा य॒ज्ञिया॑ दे॒वता॑
 ए॒व तद्य॑थाभा॒गं य॑जति॥ ५६॥

विप्रा॑नुमदित॒ इत्या॑ह च॒नास्मै॑ होता॑प॒भृद्दे॒वता॑ ए॒व त्रीणि॑ च॥ ९॥ [९]

त्रीः स्तृ॒चान॑नु ब्रू॒याद्रा॑ज॒न्यस्य॑ त्रयो॒ वा अ॒न्ये
 रा॑ज॒न्या॑त्पुरु॒षा ब्रा॒ह्म॒णो वैश्यः॑ शू॒द्रस्ता॑ने॒वास्मा॑
 अनु॑कान्करोति प॒ञ्चद॒शानु॑ ब्रू॒याद्रा॑ज॒न्यस्य॑ प॒ञ्चद॒शो वै
 रा॑ज॒न्यः स्व॑ ए॒वैन॑ः स्तोमे॒ प्रति॑ ष्ठापयति त्रि॒ष्टुभा॑ परि॑
 दध्यादि॒न्द्रियं॑ वै त्रि॒ष्टुगि॑न्द्रि॒यका॑मः खलु॒ वै रा॑ज॒न्यो य॑जते
 त्रि॒ष्टुभै॒वास्मा॑ इन्द्रि॒यं परि॑ गृह्णाति॒ यदि॑ का॒मये॑त॥ ५७॥

ब्र॒ह्मव॒र्चस॑म॒स्त्विति॑ गाय॒त्रिया॑ परि॑ दध्याद्ब्र॒ह्मव॒र्चसं॑

वै गायत्री ब्रह्मवर्चसमेव भवति सप्तदशानु ब्रूयाद्वैश्यस्य
 सप्तदशो वै वैश्यः स्व एवैनं स्तोमे प्रतिं ष्ठापयति
 जगत्या परिं दध्याज्जागता वै पशवः पशुकामः खलु वै
 वैश्यो यजते जगत्यैवास्मै पशून्परिं गृह्णात्येकविंशतिमनु
 ब्रूयात्प्रतिष्ठाकामस्यैकविंशः स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै॥५८

चतुर्विंशतिमनु ब्रूयाद्ब्रह्मवर्चसकामस्य चतुर्विंशत्यक्षरा
 गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसङ्गायत्रियैवास्मै ब्रह्मवर्चसमव
 रुन्दे त्रिंशतमनु ब्रूयादन्नकामस्य त्रिंशदक्षरा विराडन्न
 विराड्विराजैवास्मा अन्नाद्यमव रुन्दे द्वात्रिंशतमनु ब्रूयात्प्रतिष्ठा
 द्वात्रिंशदक्षरानुष्टुगनुष्टुप्छन्दसां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै
 षट्त्रिंशतमनु ब्रूयात्पशुकामस्य षट्त्रिंशदक्षरा बृहती
 बारहताः पशवो बृहत्यैवास्मै पशून्॥५९॥

अव रुन्दे चतुश्चत्वारिंशतमनु ब्रूयादिन्द्रियकामस्य
 चतुश्चत्वारिंशदक्षरा त्रिष्टुगिन्द्रियं त्रिष्टुत्रिष्टुभैवास्मा
 इन्द्रियमव रुन्दे ऽष्टाचत्वारिंशतमनु ब्रूयात्पशुकामस्याष्टाचत्वा
 जगती जागताः पशवो जगत्यैवास्मै पशून्व रुन्दे
 सर्वाणि छन्दांस्यनु ब्रूयाद्बहुयाजिनः सर्वाणि वा
 एतस्य छन्दांस्यवरुन्धानि यो बहुयाज्यपरिमितमनु

ब्रूयादपरिमितस्यावरुद्धौ ॥ ६० ॥

कामयेतु प्रतिष्ठित्यै पशून्त्सत्तत्वारिः शच्च ॥ 10 ॥ [१०]

निर्वीतम्मनुष्याणाम्प्राचीनावीतम्पितृणामुपवीतं देवानामुप
व्ययते देवलक्ष्ममेव तत्कुरुते तिष्ठन्नन्वाह तिष्ठन् ह्याश्रुततरं
वदति तिष्ठन्नन्वाह सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्या आसीनो
यजत्यस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति यत्क्रौञ्चमन्वाहासुरं
तद्यन्मन्द्रम्मानुषं तद्यदन्तरा तत्सदेवमन्तरानूच्य
सदेवत्वाय विद्वांसो वै ॥ ६१ ॥

पुरा होतारोऽभूवन्तस्माद्विधृता अध्वानोऽभूवन् पन्थानः
समरुक्षन्नन्तर्वेद्यन्यः पादो भवति बहिर्वेद्यन्योऽथान्वाहाध्वनां
विधृत्यै पथामसः रोहायाथो भूतं चैव भविष्यच्चाव रुद्धे-
ऽथो परिमितं चैवापरिमितं चाव रुद्धेऽथो ग्राम्याश्चैव
पशूनां रण्याश्चाव रुद्धेऽथो ॥ ६२ ॥

देवलोकं चैव मनुष्यलोकं चाभि जयति देवा वै
सामिधेनीरनूच्य यज्ञं नान्वपश्यन्त्स प्रजापतिस्तूष्णीमाधारमाघ
वै देवा यज्ञमन्वपश्यन् यत्तूष्णीमाधारमाधारयति
यज्ञस्यानुख्यात्या अथो सामिधेनीरेवाभ्यनक्त्यलूक्षो

भवति॒ य ए॒वं वे॒दाथो॑ त॒र्पय॑त्ये॒वैना॒स्तृप्य॑ति प्र॒जया॑
प॒शुभिः॑ ॥ ६३ ॥

य ए॒वं वे॒द यदे॑क॒याघा॒रये॒देका॑ प्रीणीया॒द्यद्वा॒भ्यां द्वे
प्रीणी॒याद्य॒त्तिसृ॒भिर॑ति॒ तद्रे॒चये॒न्मन॑सा घा॒रय॑ति मन॑सा
ह्यना॑प्तमा॒प्यते॑ ति॒र्यश्च॑मा घा॒रय॑त्य॒छम्ब॑द्वारं वाक्
मन॑श्चा॒र्त्तये॑ताम॒हं दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यं व॑हामीति॒ वाग॑ब्रवीद्हं
दे॒वेभ्य॒ इति॒ मन॒स्तौ प्र॒जाप॑तिम्प्र॒श्जमै॑ता॒ः सोऽब्र॑वीत् ॥ ६४ ॥

प्र॒जाप॑तिर्दू॒तीरे॒व त्वं मन॑सोऽसि॒ यद्धि॑ मन॑सा ध्या॒यति॒
तद्वा॒चा वद॑तीति॒ तत्ख॒लु तुभ्यं॑ न वा॒चा जु॑हव॒न्नित्य॑ब्रवीत्
तस्मा॑न्मन॑सा प्र॒जाप॑तये जुह॒ति मन॑ इव॒ हि प्र॒जाप॑तिः
प्र॒जाप॑ते॒राप्त्यै॑ परि॒धीन्त्स॒म्मा॑र्ष्टि पु॒नात्ये॒वैना॒त्रिर्म॑ध्यमं त्रयो
वै प्रा॒णाः प्रा॒णाने॒वाभि॑ ज॒यति॒ त्रिर्दक्षि॑णार्ध्यं त्रयः ॥ ६५ ॥

इ॒मे लो॒का इ॒माने॒व लो॒कान॒भि ज॒यति॒ त्रिरु॑त्तरार्ध्यं त्रयो
वै दे॒व्यानाः॒ पन्था॑न॒स्ताने॒वाभि॑ ज॒यति॒ त्रिरु॑प॒ वाज॑यति त्रयो
वै दे॒वलो॒का दे॒वलो॒काने॒वाभि॑ ज॒यति॒ द्वाद॑श॒ सम्प॑द्यन्ते द्वाद॑श
मा॒साः संव॑त्सरः संव॑त्सरमे॒व प्री॑णात्यथो॑ संव॑त्सरमे॒वास्मा॑
उप॑ दधाति सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्या आघा॒रमा॑ घा॒रय॑ति

तिर इव॥६६॥

वै सुवर्गो लोकः सुवर्गमेवास्मै लोकम्प्र रोयत्यृजुमा
घोरयत्यृजुरिव हि प्राणः सन्ततमा घोरयति प्राणानामन्नाद्यस्य
सन्तत्या अथो रक्षसामपहत्यै यं कामयेत प्रमायुकः स्यादिति
जिह्वं तस्या घोरयेत्प्राणमेवास्माञ्जिह्वं नयति ताजक्प्र मीयते
शिरो वा एतद्यज्ञस्य यदाधार आत्मा ध्रुवा॥६७॥

आधारमाधार्य ध्रुवाः समनत्तयात्मन्नेव यज्ञस्य शिरः
प्रति दधात्यग्निर्देवानां दूत आसीद्देव्योऽसुराणान्तौ
प्रजापतिम्प्रश्नमैताः स प्रजापतिर्ब्राह्मणमब्रवीदेतद्वि
ब्रूहीत्या श्रावयेतीदं देवाः शृणुतेति वाव तदब्रवीदग्निर्देवो
होतेति य एव देवानां तमवृणीत ततो देवाः॥६८॥

अभवन्परासुरा यस्यैवं विदुषः प्रवरम्प्रवृणते
भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति यद्ब्राह्मणश्चाब्राह्मणश्च
प्रश्नमेयातां ब्राह्मणायाधि ब्रूयाद्यद्ब्राह्मणायाध्याहात्मनेऽध्याह
यद्ब्राह्मणम्पराहात्मनं पराह तस्माद्ब्राह्मणो न परोच्यः॥६९॥

वा आरण्याः श्रावं रुन्धेऽथो पशुभिः सोऽब्रवीदक्षिणार्ध्यत्रयं इव ध्रुवा

देवाश्चत्वारिः शब्दं॥११॥

[११]

आयुष्ट आयुर्दा अग्र आ प्यायस्व सं तेऽवं ते हेडु
 उदुत्तमम्प्र णो देव्या नो दिवोऽग्नाविष्णू अग्नाविष्णू इमं मे
 वरुण तत्त्वां याम्युदु त्यं चित्रम्। अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं
 जिह्मानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः। तस्य ज्येष्ठम्महिमानं
 वहन्तीरहिरण्यवर्णाः परि यन्ति यद्हीः। सम्॥७०॥

अन्या यन्त्युपं यन्त्यन्याः संमानमूर्वं नद्यः पृणन्ति। तमू
 शुचिः शुचयो दीदिवाःसम्पां नपातं परि तस्थुरापः।
 तमस्मेरा युवतयो युवानम्मर्मज्यमानाः परि यन्त्यापः।
 स शुक्रेण शिक्कना रेवदग्निर्दीदायानिध्मो घृतनिर्णिगप्सु।
 इन्द्रावरुणयोरुहः सम्राजोरव आ वृणे। ता नो मृडात
 ईदृशौ। इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नः॥७१॥

विशे जनाय महि शर्म यच्छतम्। दीर्घप्रयज्युमति यो
 वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु दूढ्यः। आ नो मित्रावरुणा
 प्र बाहवा। त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वां देवस्य हेडोऽवं
 यासिसीष्ठाः। यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषाःसि
 प्र मुमुग्ध्यस्मत्। स त्वं नो अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या
 उषसो व्युष्टौ। अव यक्ष्व नो वरुणम्॥७२॥

रराणो वीहि मृडीक९ सुहवो न एधि। प्रप्रायमग्निर्भरतस्य
 शृण्वे वि यत्सूर्यो न रोचते बृहद्भाः। अभि यः पूरुं पृतनासु
 तस्थौ दीदायु दैव्यो अतिथिः शिवो नः। प्र ते यक्षि प्र तं
 इयमि मन्म भुवो यथा वन्द्यो नो हवेषु। धन्वन्निव प्रपा असि
 त्वमग्न इयक्षवे पूरवे प्रत्न राजन्॥७३॥

वि पाजसा वि ज्योतिषा। स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष
 यातुधान्यः। उरुक्षयेषु दीद्यत्। त९ सुप्रतीक९ सुदृशः
 स्वश्चमविद्वा९ सो विदुष्टर९ सपेम। स यक्षद्विधा व्युनानि
 विद्वान्प्र हव्यमग्निर्मृतेषु वोचत्। अ९ होमुचे विवेष यन्मा वि
 न इन्द्रेन्द्र क्षत्रमिन्द्रियाणि शतक्रतोऽनु ते दायि॥७४॥

युहीः समध्वराय नो वरुण९ राज९ श्रतुश्चत्वारि९ शच्च॥१२॥—————[१२]

समिधश्चक्षुषी प्रजापतिराज्यं देवस्य स्फ्यम्ब्रह्मवादिनोऽद्विग्रेस्त्रयो मनुः पृथिव्याः पशवोऽग्नीधे
 देवा वै यज्ञस्य युक्ष्वोशन्तस्त्वा द्वादश॥१२॥ समिधो याज्या तस्मान्नाभाग९ हि तमन्वित्याह
 प्रजा वा अहेत्याह युक्त्वा हि संसृतिः॥७०॥ समिधः सौमनसे स्याम॥—————[१३]

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

स॒मिधो॑ यजति वस॒न्तमे॒वर्तूना॑मव॒ रुन्धे॑ तनू॒नपा॑तं यजति
 ग्री॒ष्ममे॒वाव॑ रुन्धे इ॒डो य॑जति व॒र्षा ए॒वाव॑ रुन्धे ब॒र्हिर्य॑जति
 श॒रद॑मे॒वाव॑ रुन्धे स्वाहाका॒रं य॑जति हेम॒न्तमे॒वाव॑ रुन्धे
 तस्मा॒त्स्वाहा॑कृता हेम॑न्प॒शवो॑ऽव॒ सीद॑न्ति स॒मिधो॑ यजत्युष॑सं
 ए॒व दे॒वता॑ना॒मव॑ रुन्धे॒ तनू॒नपा॑तं यजति य॒ज्ञमे॒वाव॑ रुन्धे॥१॥

इ॒डो य॑जति प॒शूने॒वाव॑ रुन्धे ब॒र्हिर्य॑जति प्र॒जामे॒वाव॑
 रुन्धे स॒मान॑यत उप॒भृत॑स्तेजो॒ वा आ॒ज्यं प्र॒जा ब॒र्हिः
 प्र॒जास्वे॒व तेजो॑ दधाति स्वाहाका॒रं य॑जति वाच॑मे॒वाव॑ रुन्धे
 दश॑ सम्प॑द्यन्ते दशाक्ष॑रा वि॒राड्वि॒राजै॑वान्नाद्य॒मव॑ रुन्धे स॒मिधो॑
 यजत्य॒स्मिन्ने॒व लो॒के प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ति॒ तनू॒नपा॑तं यजति॥२॥

य॒ज्ञ ए॒वान्त॑रि॒क्षे प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ती॒डो य॑जति प॒शुष्वे॒व प्र॑ति॒
 तिष्ठ॑ति ब॒र्हिर्य॑जति॒ य ए॒व दे॒व्यानाः॒ पन्था॑न्स्तेष्वे॒व
 प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ति स्वाहाका॒रं य॑जति सुव॑र्ग ए॒व लो॒के प्र॑ति॒
 तिष्ठ॑त्ये॒ताव॑न्तो॒ वै दे॒वलो॒कास्तेष्वे॒व य॑थापूर्व॑ प्र॑ति॒ तिष्ठ॑ति
 दे॒वासुरा॑ ए॒षु लो॒केष्व॑स्पर्ध॑न्त॒ ते दे॒वाः प्र॑या॒जैरे॒भ्यो

लोकेभ्योऽसुरान्प्राणुदन्तु तत्प्रयाजानाम्॥ ३ ॥

प्रयाजत्वं यस्यैवं विदुषः प्रयाजा इज्यन्ते प्रैभ्यो
लोकेभ्यो भ्रातृव्यानुदतेऽभिक्रामं जुहोत्यभिजित्यै यो वै
प्रयाजानाम्मिथुनं वेद प्र प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते समिधो
बह्वीरिव यजति तनूनपातमेकमिव मिथुनं तदिडो बह्वीरिव
यजति बर्हिरेकमिव मिथुनं तदेतद्वै प्रयाजानाम्मिथुनम् य
एवं वेद प्र॥ ४ ॥

प्रजया पशुभिर्मिथुनैर्जायते देवानां वा अनिष्टा देवता
आसन्नथासुरा यज्ञमजिघांसन्ते देवा गायत्रीं व्यौहन्
पञ्चाक्षराणि प्राचीनानि त्रीणि प्रतीचीनानि ततो वर्म
यज्ञायाभवद्वर्म यजमानाय यत्प्रयानूयाजा इज्यन्ते
वर्मैव तद्यज्ञाय क्रियते वर्म यजमानाय भ्रातृव्याभिभूत्यै
तस्माद्वरूथम्पुरस्ताद्वर्षीयः पश्चाद्धर्षीयो देवा वै पुरा
रक्षोभ्यः॥ ५ ॥

इति स्वाहाकारेण प्रयाजेषु यज्ञं स स्थाप्यमपश्यन्तं
स्वाहाकारेण प्रयाजेषु समंस्थापयन्ति वा एतद्यज्ञं छिन्दन्ति
यत्स्वाहाकारेण प्रयाजेषु स स्थापयन्ति प्रयाजानिष्ट्वा

हवीं॑ष्य॒भिघा॑रयति य॒ज्ञस्य॑ सन्त॑त्या अथो॑ ह॒विरे॒वाक॑रथो॑
यथा॑पूर्वमु॒पैति॑ पि॒ता वै प्र॑याजाः प्र॒जानू॑याजा यत्प्र॑या॒जानि॒ष्ट्वा
हवीं॑ष्य॒भिघा॑रयति पि॒तैव॑ तत्पु॒त्रेण॑ साधा॑रणम्॥६॥

कुरु॑ते तस्मा॑दाहु॒र्यश्चै॒वं वेद॑ यश्च॒ न क॑था पु॒त्रस्य॑
के॒वलं॑ क॒था साधा॑रणम्पि॒तुरित्य॑स्कन्त्रमे॒व तद्य॑त्प्र॒याजे॑ष्विष्टेषु॒
स्कन्द॑ति गाय॒त्र्यैव॑ तेन॒ गर्भं॑ धत्ते सा प्र॒जां प॒शून् यज॑मानाय॒
प्र ज॑नयति॥७॥

यज॑ति य॒ज्ञमे॒वाव॑रुन्धे तनून॑पातं यजति प्रया॒जाना॑मे॒वं वेद॑ प्र रक्षो॑भ्यः साधा॑रणं

पञ्च॑त्रिंशच्च॥१॥ [१]

चक्षु॑षी वा ए॒ते य॒ज्ञस्य॑ यदाज्य॑भागौ यदाज्य॑भागौ
यज॑ति चक्षु॑षी ए॒व तद्य॒ज्ञस्य॑ प्रति॑ दधाति पूर्वा॒र्धे जु॑होति
तस्मा॑त्पूर्वा॒र्धे चक्षु॑षी प्र॒बाहुं॑ जुहोति तस्मा॑त्प्र॒बाहु॑श्चक्षु॑षी
दे॒वलो॒कं वा अ॒ग्निना॑ यज॑मा॒नोऽनु॑ पश्यति पि॒तृलो॒कं
सोमे॑नोत्तरा॒र्धेऽग्नये॑ जुहोति दक्षि॑णार्धे सोमा॑यै॒वमि॑व
हीमौ॑ लो॒काव॑नयोर्लो॒कयो॒रनु॑ख्यात्यै राजा॑नौ वा ए॒तौ
दे॒वता॑नाम्॥८॥

यद॒ग्नीषो॑मावन्त॒रा दे॒वता॑ इज्येते दे॒वता॑नां विध॑त्यै

तस्माद्वाजां मनुष्यां विधृता ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं तद्यज्ञे
यजमानः कुरुते येनान्यतोदतश्च पशून्दाधारोभयतोदतश्चेत्यृचम-
जुषाणेन यजति तेनान्यतोदतो दाधारर्चमनूच्य हविषं ऋचा
यजति तेनोभयतोदतो दाधार मूर्धन्वती पुरोनुवाक्या भवति
मूर्धानमेवैनं समानानां करोति॥९॥

नियुत्वत्या यजति भ्रातृव्यस्यैव पशून्नि युवते केशिनं
ह दाभ्यं केशी सात्यकामिरुवाच सप्तपदां ते शक्करीः
श्वो यज्ञे प्रयोक्तासे यस्यै वीर्येण प्र जातान्भ्रातृव्यान्नुदते
प्रति जनिष्यमाणान् यस्यै वीर्येणोभयोर्लोकयोज्योतिर्धत्ते
यस्यै वीर्येण पूर्वार्धेनान्द्वान्भुनक्ति जघनार्धेन धेनुरिति
पुरस्ताल्लक्ष्मा पुरोनुवाक्या भवति जातानेव भ्रातृव्यान्प्र
णुदत उपरिष्टाल्लक्ष्मा॥१०॥

याज्यां जनिष्यमाणानेव प्रति नुदते पुरस्ताल्लक्ष्मा
पुरोनुवाक्या भवत्यस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्त उपरिष्टाल्लक्ष्मा
याज्यामुष्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्ते ज्योतिष्मन्तावस्मा इमौ
लोकौ भवतो य एवं वेद पुरस्ताल्लक्ष्मा पुरोनुवाक्या
भवति तस्मात्पूर्वार्धेनान्द्वान्भुनक्त्युपरिष्टाल्लक्ष्मा याज्यां

तस्माञ्जघनार्धेन धेनुर्य एवं वेदं भुङ्क्ते एनमेतौ वज्र आज्यं
वज्र आज्यभागौ॥११॥

वज्रो वषट्कारस्त्रिवृतमेव वज्रं सम्भृत्य भ्रातृव्याय प्र
हरत्यच्छम्बट्कारमपगूर्य वषट्करोति स्तृत्यै गायत्री पुरोनुवाक्या
भवति त्रिष्टुग्याज्या ब्रह्मन्नेव क्षत्रमन्वारम्भयति तस्माद्ब्राह्मणो
मुख्यो मुख्यो भवति य एवं वेद प्रैवैनं पुरोनुवाक्यायाह प्र
णयति याज्यया गमयति वषट्कारेणैवैनं पुरोनुवाक्याया दत्ते
प्र यच्छति याज्यया प्रति॥१२॥

वषट्कारेण स्थापयति त्रिपदा पुरोनुवाक्या भवति त्रयं
इमे लोका एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति चतुष्पदा याज्या
चतुष्पद एव पशूनव रुन्दे द्यक्षरो वषट्कारो द्विपाद्यजमानः
पशुष्वेवोपरिष्ठात्प्रति तिष्ठति गायत्री पुरोनुवाक्या भवति
त्रिष्टुग्याज्यैषा वै सप्तपदा शक्करी यद्वा एतया देवा
अशिक्षन्तदशक्रुवन् य एवं वेदं शक्नोत्येव यच्छिक्षति॥१३॥

देवतानाङ्करोत्युपरिष्ठाद्धमाऽऽज्यभागौ प्रति शक्नोत्येव द्वे च॥२॥ [२]

प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिशत्स आत्मनाज्यमधत्त
तं देवा अब्रुवन्नेष वाव यज्ञो यदाज्यमप्येव नोत्रास्त्विति

सोऽब्रवीद्यजान् व आज्यभागावुपं स्तृणानभि घारयानिति
 तस्माद्यजन्त्याज्यभागावुपं स्तृणन्त्यभि घारयन्ति
 ब्रह्मवादिनो वदन्ति कस्मात्सत्याद्यातयामान्यन्यानि
 हवींष्ययातयाममाज्यमिति प्राजापत्यम्॥१४॥

इति ब्रूयादयातयामा हि देवानां प्रजापतिरिति छन्दांसि
 देवेभ्योऽपाक्रामन्न वोऽभागानि हव्यं वक्ष्याम इति तेभ्यं
 एतच्चतुरवत्तमधारयन्पुरोनुवाक्यायै याज्यायै देवतायै
 वषट्काराय यच्चतुरवत्तं जुहोति छन्दांस्येव तत्प्रीणाति
 तान्यस्य प्रीतानि देवेभ्यो हव्यं वहन्त्यङ्गिरसो वा इत
 उत्तमाः सुवर्गं लोकमायन्तदृषयो यज्ञवास्त्वभ्यवायन्ते॥१५॥

अपश्यन्पुरोडाशं कूर्मम्भूतं सर्पन्तं तमंब्रुवन्निन्द्राय
 ध्रियस्व बृहस्पतये ध्रियस्व विश्वेभ्यो देवेभ्यो ध्रियस्वेति
 स नाध्रियत् तमंब्रुवन्नग्रये ध्रियस्वेति सोऽग्रयेऽध्रियत्
 यदाग्रेयोऽष्टाकपालोऽमावास्यायां च पौर्णमास्यां चाच्युतो
 भवति सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्यै तमंब्रुवन्कथाहांस्था
 इत्यनुपाक्तोऽभूवमित्यब्रवीद्यथाक्षोऽनुपाक्तः॥१६॥

अवाच्छत्येवमवारमित्युपरिष्ठादभ्यज्याधस्तादुपानक्ति

सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑ सम॑ष्ट्यै सर्वा॑णि क॒पाला॑न्य॒भि
 प्र॑थयति ताव॑तः पुरो॒डाशा॑न॒मुष्मि॑ल्लौकेऽभि ज॑यति यो
 विद॑ग्धः स नैर्ः॑ऋतो योऽश्रु॑तः स रौ॒द्रो यः श्रु॑तः स
 सदे॑वस्तस्मा॒दवि॑दहता श्रु॑तंकृ॒त्यः सदे॑वत्वाय॒ भस्म॑ना॒भि
 वा॑सयति॒ तस्मा॑न्मा॒सेना॑स्थिं छु॒न्नं वेदे॑ना॒भि वा॑सयति॒
 तस्मा॑त्॥१७॥

केशैः॒ शिर॑श्छु॒न्नं प्रच्यु॑तं वा ए॒तद्स्मालो॒काद॑गतं
 दे॒वल॑ोकं यच्छु॒तः ह॒विर॑न॒भिघा॑रितम॒भिघा॑र्योद्वा॑सयति
 दे॒वत्रै॒वैन॑द्भमयति॒ यद्ये॑कं क॒पालं॒ नश्ये॑दे॒को मा॑सः
 सं॒वत्स॑रस्यान॒वेतुः॒ स्यादथ॑ यज॑मानः प्र मी॑येत॒ यद्वे॑ नश्येतां
 द्वौ मा॑सौ सं॒वत्स॑रस्यान॒वेतौ॒ स्याता॑मथ॒ यज॑मानः प्र मी॑येत
 सं॒ख्यायो॑द्वा॑सयति॒ यज॑मानस्य॥१८॥

गो॒पी॒थाय॑ यदि॒ नश्ये॑दाश्वि॒नं द्वि॑क॒पालं॒ निर्व॑पेद्यावापृ॒थिव्य॑मे॒व
 वै दे॒वानां॑ भि॒षजौ॒ ताभ्या॑मे॒वास्मै॑ भेष॒जं के॑रोति
 द्यावापृ॒थिव्य॑ एक॑क॒पालो॒ भव॑त्य॒नयो॒र्वा ए॒तन्न॑श्यति॒
 यन्न॑श्य॒त्यनयो॑रे॒वैन॑द्विन्दति॒ प्रति॑ष्ठित्यै॥१९॥

प्राजाप॒त्यन्तेऽक्षोऽनु॑पाक्तो वेदे॒नाभि॑ वा॑सयति॒ तस्मा॑द्यज॑मानस्य॒ द्वात्रिं॑शच्चा॥३॥—[३]

देवस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इति॑ स्फ्य॒मा द॑त्ते प्र॒सू॒त्या
 अ॒श्विनो॑र्बा॒हुभ्या॑मि॒त्याहा॒श्विनो॑ हि दे॒वाना॑म॒ध्वर्यू॑ आस्ता॑म्
 पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्यामि॒त्याह॑ यत्यै॑ श॒तभृ॑ष्टिर॒सि वा॑नस्प॒त्यो
 द्वि॒षतो॑ व॒ध इत्या॑ह॒ वज्र॑मे॒व तथ्स॑ श्य॒ति भ्रातृ॑व्याय
 प्र॒हरि॒ष्यन्थ॑स्त॒म्बय॑जुर्ह॒रत्ये॒ताव॑ती॒ वै पृ॑थि॒वी या॑व॒ती
 वेदि॒स्तस्या॑ ए॒ताव॑त ए॒व भ्रातृ॑व्यं॒ निर्भ॑जति॥२०॥

तस्मान्ना॒भागं॑ निर्भ॑जन्ति॒ त्रिर्ह॑रति॒ त्रय॑ इ॒मे लो॒का ए॒भ्य
 ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यो॑ निर्भ॑जति॒ तूष्णीं॑ च॒तुर्थ॑ ह॒रत्य॑प॒रिमि॑तादे॒वैनं॑
 निर्भ॑जत्युद्ध॒न्ति य॒देवा॑स्या॒ अमे॒ध्यं तद॑प॒ हन्त्युद्ध॑न्ति
 तस्मा॒दोष॑धयः॒ परा॑ भवन्ति॒ मूलं॑ छिन॒त्ति भ्रातृ॑व्यस्यै॒व मूलं॑
 छिन॒त्ति पि॒तृदे॒वत्या॑ति॒खाते॑य॒तीं ख॒नति॑ प्र॒जाप॑तिना॥२१॥

य॒ज्ञमु॒खेन॑ स॒म्मिता॒मा प्र॑ति॒ष्ठायै॑ ख॒नति॑ यज॑मानमे॒व
 प्र॑ति॒ष्ठां ग॑मयति॒ दक्षि॑ण॒तो वर्॑षी॒यसीं॑ करोति॒ देव॑यज॑नस्यै॒व
 रू॒पम॑कः॒ पुरी॑षव॒तीं करो॑ति प्र॒जा वै प॒शवः॑ पुरी॑षम्प्र॒जयै॑वैन॒म्पशु॑
 पुरी॑षवन्तं करोत्युत्त॑रं परि॒ग्राहं॑ परि॒ गृह्णा॑त्ये॒ताव॑ती॒ वै पृ॑थि॒वी
 या॑व॒ती वेदि॒स्तस्या॑ ए॒ताव॑त ए॒व भ्रातृ॑व्यं॒ निर्भ॑ज्या॒त्मन् उत्त॑रं
 परि॒ग्राहं॑ परि॒ गृह्णा॑ति क्रू॒रमि॑व॒ वै॥२२॥

ए॒तत्क॑रोति॒ यद्वेदिं॑ क॒रोति॒ धा अ॑सि स्व॒धा अ॑सीति॒
 यो॒युष्य॑ते॒ शान्त्यै॑ प्रोक्षणी॒रा सा॑दय॒त्यापो॒ वै र॑क्षो॒घ्नी
 रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै॒ स्फ्य॑स्य॒ वर्त्म॑न्त्सादयति॒ यज्ञ॑स्य॒ सन्त॑त्यै॒ यं
 द्वि॒ष्यात्तं॑ ध्या॒येच्छु॒चैवैन॑मर्पयति॥ २३॥

भज॑ति॒ प्र॒जाप॑तिने॒व वै त्रय॑स्त्रिंशच्च॥ ४॥ [४]

ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्त्य॒द्भिर्ह॒वींषि॑ प्रौक्षीः॒ केना॒प इति॑
 ब्र॒ह्म॒णेति॑ ब्रूयाद॒द्भिर्ह्ये॒व ह॒वींषि॑ प्रोक्षति॒ ब्रह्म॑णा॒प
 इ॒ध्मा॒ब॒र्हिः प्रोक्ष॑ति॒ मे॒ध्यमे॒वैन॑त्करोति॒ वेदिं॑ प्रोक्ष॒त्यृक्षा॑
 वा ए॒षाऽलो॒मका॑ऽमे॒ध्या यद्वेदि॑र्मे॒ध्यामे॒वैनो॑ करोति॒ दि॒वे
 त्वा॒न्तरि॑क्षाय॒ त्वा पृ॑थि॒व्यै त्वेति॑ ब॒र्हि॒रासा॑द्य॒ प्र॥ २४॥

उ॒क्ष॒त्ये॒भ्य ए॒वैन॑लो॒केभ्यः॑ प्रोक्ष॑ति॒ क्रूर॑मि॒व वा ए॒तत्क॑रोति॒
 यत्खन॑न्त्य॒पो नि न॑यति॒ शान्त्यै॑ पु॒रस्ता॑त्प्र॒स्तरं॑ गृह्णाति॒
 मु॒ख्यमे॒वैन॑ करो॒तीय॑न्तं॒ गृह्णा॑ति॒ प्र॒जाप॑तिना॒ यज्ञ॑मुखेन॒
 सम्मि॑तम्ब॒र्हिः स्तृ॑णाति॒ प्र॒जा वै ब॒र्हिः पृ॑थि॒वी वेदिः॑
 प्र॒जा ए॒व पृ॑थि॒व्यां प्रति॑ ष्ठापय॒त्यन॑तिदृश्च॒ स्तृ॑णाति॒
 प्र॒जयै॒वैन॑म्प॒शुभि॑रन॒तिदृ॑श्चं करोति॥ २५॥

उत्त॑रम्ब॒र्हिषः॑ प्र॒स्तरं॑ सा॒दय॑ति॒ प्र॒जा वै ब॒र्हिर्य॑ज॒मानः॑

प्रस्त॒रो यज॑मानमे॒वाय॑जमाना॒दुत्तरं॑ करोति॒ तस्मा॒द्यज॑मानो-
 ऽय॑जमाना॒दुत्तरो॑ऽन्तर्दधाति॒ व्यावृ॑त्या अ॒नक्ति॑ ह॒विष्कृतमे॒वैनं॑
 सुव॒र्गं लो॒कं ग॑मयति त्रेधा॒नक्ति॑ त्रयं इ॒मे लो॒का ए॒भ्य ए॒वैनं॑
 लो॒केभ्यो॑ऽनक्ति॒ न प्रति॑ शृणाति॒ यत्प्रति॑ शृणीयाद॒नूर्ध्वम्भा॑वुकं
 यज॑मानस्य स्यादु॒परी॑व॒ प्र ह॑रति॥ २६॥

उ॒परी॑व॒ हि सु॒वर्गो॑ लो॒को नि य॑च्छति॒ वृष्टि॑मे॒वास्मै॒ नि
 य॑च्छति॒ नात्य॑ग्रम्प्र ह॒रेद्य॑दत्य॑ग्रम्प्रह॒रेद॑त्यासा॒रिण्य॑ध्व॒र्यो-
 र्नाशु॑का स्या॒न्न पु॒रस्ता॒त्प्रत्य॑स्येद्यत्पु॒रस्ता॑त्प्रत्य॑स्येत्सुव॒र्गालो॒काद्य॑
 प्रति॑ नुदे॒त्प्राश्च॑म्प्र ह॑रति॒ यज॑मानमे॒व सु॒वर्गं लो॒कं ग॑मयति॒
 न विष्व॑ञ्च॒ वि यु॑याद्यद्विष्व॑ञ्च॒ वियु॑यात्॥ २७॥

स्त्र्य॑स्य जायेतो॒र्ध्वमु॒द्यौत्यूर्ध्वमि॑व॒ हि पु॒ंसः पु॒माने॒वास्य॑
 जाय॑ते॒ यथ्स्फ्ये॑न॒ वोप॑वे॒षेण॑ वा योयु॑प्येत॒ स्तृति॑रे॒वास्य॑ सा
 ह॒स्तेन॑ योयु॑प्यते॒ यज॑मानस्य गोपी॒थाय॑ ब्रह्म॒वादि॑नो॒ वद॑न्ति
 किं य॒ज्ञस्य॑ यज॑मान॒ इति॑ प्रस्त॒र इति॑ तस्य॒ क्व सु॒वर्गो॑
 लो॒क इत्या॑हव॒नीय॑ इति॒ ब्रूया॑द्यत्प्र॒स्तर॑मा॒हव॒नीये॑ प्र॒हर॑ति॒
 यज॑मानमे॒व॥ २८॥

सु॒वर्गं लो॒कं ग॑मयति॒ वि वा ए॒तद्यज॑मानो लि॒शते॒

यत्प्रस्तरं योयुप्यन्ते बरुहिरनु प्रहरति शान्त्या अनारम्भुण
 इव वा एतर्ह्यध्वर्युः स ईश्वरो वैपनो भवितोर्ध्रुवासीतीमामभि
 मृशतीयं वै ध्रुवाऽस्यामेव प्रति तिष्ठति न वैपनो
 भवत्यगा(३)नग्रीदित्याहु यद्व्यादगन्त्रिगिरित्यग्नावग्निं
 गमयेन्निर्यजमानः सुवर्गाल्लोकाद्भजेदगन्नित्येव ब्रूयाद्यजमानमेव
 सुवर्गं लोकं गमयति॥२९॥

आसाद्य प्रानतिदृशं करोति हरति वियुयाद्यजमानमेवाग्निरिति सप्तदश च॥५॥—[५]

अग्नेस्त्रयो ज्यायाः सो भ्रातर आसन्ते देवेभ्यो हव्यं वहन्तः
 प्रामीयन्त सोऽग्निरबिभेदित्थं वाव स्य आर्तिमारिष्यतीति
 स निलायत सोऽपः प्राविशत्तं देवताः प्रैषमैच्छन्तम्मथस्यः
 प्राब्रवीत्तमशपद्धियाधिया त्वा वध्यासुर्यो मा प्रावोच इति
 तस्मान्मथस्य धियाधिया घ्नन्ति शप्तः॥३०॥

हि तमन्वविन्दन्तमब्रुवन्नुप न आ वर्तस्व हव्यं
 नो वहेति सोऽब्रवीद्वरं वृणै यदेव गृहीतस्याहुतस्य
 बहिःपरिधि स्कन्दात्तन्मे भ्रातृणाम्भागधेयमसदिति
 तस्माद्यद्गृहीतस्याहुतस्य बहिःपरिधि स्कन्दति तेषां
 तद्भागधेयं तानेव तेन प्रीणाति परिधीन्परि दधाति

रक्षसामपहत्यै सः स्पर्शयति॥३१॥

रक्षसामनन्ववचाराय न पुरस्तात्परि दधात्यादित्यो
ह्येवोद्यन्पुरस्ताद्रक्षास्यपहन्त्यूर्ध्वं समिधावा दधात्युपरिष्ठादेव
रक्षास्यप हन्ति यजुषान्यां तूष्णीमन्यामिमिथुनत्वाय द्वे आ
दधाति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वै
यजेत यो यज्ञस्यार्त्या वसीयान्त्स्यादिति भूपतये स्वाहा
भुवनपतये स्वाहा भूतानाम्॥३२॥

पतये स्वाहेति स्कन्नमनु मन्त्रयेत यज्ञस्यैव तदात्या
यजमानो वसीयान्भवति भूयसीर्हि देवताः प्रीणाति जामि
वा एतद्यज्ञस्य क्रियते यदन्वञ्चौ पुरोडाशावुपाशुयाजमन्तरा
यजत्यजामित्वायाथौ मिथुनत्वायाग्निरमुष्मिल्लोक
आसीद्यमोऽस्मिन्ते देवा अब्रुवन्नेतेमौ वि पर्यहामेत्यन्नाद्येन
देवा अग्निम्॥३३॥

उपामन्त्रयन्त राज्येन पितरो यमं तस्मादग्निर्देवानामन्नादो
यमः पितृणां राजा य एवं वेद प्र राज्यमन्नाद्यमाप्नोति
तस्मा एतद्भागधेयम्प्रायच्छन् यदग्नये स्विष्टकृतेऽवद्यन्ति
यदग्नये स्विष्टकृतेऽवद्यति भागधेयेनैव तद्रुद्रं समर्धयति

स॒कृ॒त्स॒कृ॒द॒व॒ द्य॒ति स॒कृ॒दि॒व॒ हि रु॒द्र उ॒त्तरा॒र्धा॒द॒व॒ द्य॒त्ये॒षा
वै रु॒द्रस्य॑॥ ३४॥

दि॒ग्स्वा॒या॒मे॒व दि॒शि रु॒द्रं नि॒र॒व॒द॒य॒ते द्वि॒र॒भि घा॑रयति
च॒तु॒र॒व॒त्त॒स्या॒त्यै प॒श॒वो वै पूर्॒वा आ॑हु॒तय॑ ए॒ष रु॒द्रो
य॒द॒ग्नि॒र्य॒त्पूर्॒वा आ॑हु॒ती॒र॒भि जु॑हु॒याद्रु॒द्राय॑ प॒शू॒नपि॑
द॒ध्या॒द॒प॒शु॒र्य॒ज॒मा॒नः स्या॑द॒ति॒हा॒य पूर्॒वा आ॑हु॒ती॒र्जु॒हो॒ति
प॒शू॒नां गो॑पी॒था॒य॥ ३५॥

शप्तः स्पर्शयति भूतानामग्निं रुद्रस्य सप्तत्रिंशच्च॥ ६॥ ————— [६]

म॒नुः पृ॒थि॒व्या य॒ज्ञि॒य॒मै॒च्छ॒त्स घृ॑तं निषि॒क्त॒म॒वि॒न्द॒त्सो॒-
ऽब्र॒वी॒त्को॒ऽस्ये॒श्व॒रो य॒ज्ञे॒ऽपि क॒र्तो॒रि॒ति ता॑व॒ब्रू॒ता॒मि॒त्रा॒वरु॑णौ
गो॒रे॒वा॒व॒मी॒श्व॒रौ क॒र्तोः॑ स्व॒ इति॑ तौ ततो॒ गा॑ꣳ स॒मै॒र॒य॒ताꣳ सा
य॒त्र॒य॒त्र न्य॒क्रा॒म॒त्ततो॑ घृ॒तम॑पी॒ड्य॒त् तस्मा॑द्घृ॒तप॑द्युच्यते तद॒स्यै
ज॒न्मो॑प॒हू॒तꣳ र॒थ॒न्त॒रꣳ स॒ह पृ॑थि॒व्ये॒त्या॒ह॥ ३६॥

इ॒यं वै र॑थ॒न्त॒र॒मि॒मा॒मे॒व स॒हा॒न्ना॒द्ये॒नो॒प ह॒य॒त् उप॑हू॒तं
वा॒म॒दे॒व्यꣳ स॒हा॒न्त॒रि॒क्षे॒णे॒त्या॒ह प॒श॒वो वै वा॑म॒दे॒व्यं प॒शू॒ने॒व
स॒हा॒न्त॒रि॒क्षे॒णो॒प ह॒य॒त् उप॑हू॒तम्बृ॒ह॒त्स॒ह दि॒वे॒त्या॒है॒रं वै
बृ॒ह॒दि॒रा॒मे॒व स॒ह दि॒वो॒प ह॒य॒त् उप॑हू॒ताः स॒प्त हो॒त्रा इ॒त्या॒ह

होत्रा एवोप ह्वयत् उपहूता धेनुः॥३७॥

सहरषभेत्याह मिथुनमेवोप ह्वयत् उपहूतो भक्षः सखेत्याह सोमपीथमेवोप ह्वयत् उपहूतां (4) हो इत्याहात्मानमेवोप ह्वयत् आत्मा ह्युपहूतानां वसिष्ठ इडामुप ह्वयते पशवो वा इडा पशूनेवोप ह्वयते चतुरुप ह्वयते चतुष्पादो हि पशवो मानवीत्याह मनुर्ह्येताम्॥३८॥

अग्रेऽपश्यद्धृतपदीत्याह यदेवास्यै पदाद्धृतमपीद्व्यत् तस्मादेवमाह मैत्रावरुणीत्याह मित्रावरुणौ ह्येना९ समैरयतां ब्रह्म देवकृतमुपहूतमित्याह ब्रह्मैवोप ह्वयते दैव्या अध्वर्यव उपहूता उपहूता मनुष्या इत्याह देवमनुष्यानेवोप ह्वयते य इमं यज्ञमवान् ये यज्ञपतिं वर्धनित्याह॥३९॥

यज्ञाय चैव यजमानाय चाशिषमा शास्त उपहूते द्यावापृथिवी इत्याह द्यावापृथिवी एवोप ह्वयते पूर्वजे ऋतावरी इत्याह पूर्वजे ह्येते ऋतावरी देवी देवपुत्रे इत्याह देवी ह्येते देवपुत्रे उपहूतोऽयं यजमान इत्याह यजमानमेवोप ह्वयत् उत्तरस्यां देवयज्यायामुपहूतो भूयसि हविष्करण उपहूतो दिव्ये धामन्नुपहूतः॥४०॥

इत्याह प्रजा वा उत्तरा देवयज्या पशवो भूयो
हविष्करणं सुवर्गो लोको दिव्यं धामेदमसीदमसीत्येव
यज्ञस्य प्रियं धामोपं ह्वयते विश्वमस्य प्रियमुपंहृतमित्याहाच्छम्ब
ह्वयते॥४१॥

आह धेनुरेतां वर्धनित्याह धामन्नुपंहृतश्चतुस्त्रिंशच्च॥७॥ [७]

पशवो वा इडां स्वयमा दत्ते काममेवात्मनां पशूनामा
दत्ते न ह्यन्यः कामम्पशूनाम्प्रयच्छति वाचस्पतये त्वा
हुतम्प्राश्नामीत्याह वाचमेव भागधेयेन प्रीणाति सदसस्पतये
त्वा हुतम्प्राश्नामीत्याह स्वगाकृत्यै चतुरवत्तम्भवति हविर्वै
चतुरवत्तम्पशवश्चतुरवत्तं यद्धोतां प्राश्नीयाद्धोतां॥४२॥

आर्तिमार्च्छेद्यदग्नौ जुहुयाद्रुद्राय पशूनपि दध्यादपशुर्यजमान
स्याद्वाचस्पतये त्वा हुतम्प्राश्नामीत्याह परोक्षमेवैनञ्जुहोति
सदसस्पतये त्वा हुतम्प्राश्नामीत्याह स्वगाकृत्यै प्राश्नन्ति
तीर्थ एव प्राश्नन्ति दक्षिणां ददाति तीर्थ एव दक्षिणां ददाति
वि वा एतद्यज्ञम्॥४३॥

छिन्दन्ति यन्मध्यतः प्राश्नन्त्यद्विर्मार्जयन्त आपो
वै सर्वा देवता देवताभिरेव यज्ञं सं तन्वन्ति देवा

वै य॒ज्ञाद्रु॒द्रम॒न्तरा॑य॒न्त्स य॒ज्ञम॑वि॒ध्यु॒तं दे॒वा अ॒भि
सम॑गच्छ॒न्त॒ कल्प॑तां न इ॒दमि॑ति॒ तेऽब्रु॑व॒न्त्स्वि॑ष्टं॒ वै न
इ॒दम॑वि॒ष्यति॒ यदि॑म॒ रा॑धयि॒ष्याम॒ इति॒ तत्स्वि॑ष्ट॒कृतः॑
स्वि॑ष्ट॒कृत्व॑न्त॒स्यावि॑द्धं॒ निः॥४४॥

अ॒कृन्त॑न् यवे॑न् स॒मि॒तं तस्मा॑द्य॒वमा॒त्रम॑व॒ द्येद्य॑ज्यायो-
ऽव॒द्येद्रो॒पये॑त्तद्य॒ज्ञस्य॒ यदु॑प॒ च स्तृ॑णी॒याद॒भि च
घा॒रये॑दु॒भय॑तःस॒श्वायि॑ कुर्या॒दव॑दा॒याभि॑ घा॒रय॑ति॒ द्विः
सम्प॑द्यते॒ द्वि॒पाद्य॑ज॒मानः॒ प्रति॑ष्ठित्यै॒ यत्ति॑र॒श्चीन॑म॒ति॒हरे॑दन॒भिवि॑द्ध
य॒ज्ञस्या॒भि वि॑ध्ये॒दग्रे॑ण॒ परि॑ हरति॒ ती॒र्थेनै॒व परि॑ हरति॒
तत्पू॑ष्णे॒ पर्य॑हर॒न्तत्॥४५॥

पू॒षा प्रा॑श्य॒ दतो॑ऽरु॒णत्त॑स्मा॒त्पू॒षा प्र॑पि॒ष्टभा॑गोऽद॒न्तको॑ हि
तं दे॒वा अ॑ब्रुव॒न्वि वा अ॒यमा॑र्ध्य॒प्राशि॑त्रियो॒ वा अ॒यम॑भू॒दिति॑
तद्बृ॒हस्प॑तये॒ पर्य॑हर॒न्त्सोऽबि॑भेद्बृ॒हस्प॑तिरि॒त्थं वा॒व स्य
आ॒र्ति॒मा॒रि॒ष्यती॑ति॒ स ए॒तम्म॑त्रं॒मप॑श्य॒त्सूर्य॑स्य॒ त्वा चक्षु॑षा॒
प्रति॑ प॒श्यामी॒त्यब्र॑वी॒न्न हि॒ सूर्य॑स्य॒ चक्षुः॑॥४६॥

किं च॒न हि॒नस्ति॒ सोऽबि॑भेत्प्रतिगृह्णन्तं॒ मा हि॑सि॒ष्यती॑ति॒
दे॒वस्य॑ त्वा स॒वितुः॒ प्र॑स॒वेऽश्वि॑नो॒र्बाहु॑भ्यां॒ पू॒ष्णे ह॑स्ता॒भ्यां

प्रति गृह्णामीत्यब्रवीत्सवितृप्रसूत एवैनद्वह्मणा देवताभिः
 प्रत्यगृह्णात्सोऽबिभेत्प्राश्रन्तं मा हिंसिष्यतीत्यग्रेस्त्वास्येन
 प्राश्रामीत्यब्रवीन्न ह्यग्रेरास्यं किं च न हिनस्ति सो-
 ऽबिभेत्॥४७॥

प्राशितं मा हिंसिष्यतीति ब्राह्मणस्योदरेणेत्यब्रवीन्न
 हि ब्राह्मणस्योदरं किं च न हिनस्ति बृहस्पतेर्ब्रह्मणेति
 स हि ब्रह्मिष्ठोऽप वा एतस्मात्प्राणाः कामन्ति यः
 प्राशिन्नम्प्राश्रात्यद्विर्मार्जयित्वा प्राणान्धसम्मृशतेऽमृतं वै
 प्राणा अमृतमापः प्राणानेव यथास्थानमुप ह्वयते॥४८॥

प्राञ्जीयाद्धोता यज्ञत्रिरंहरन्तच्छ्वरास्यङ्किं च न हिनस्ति सोऽबिभेच्चतुश्चत्वारिंशच्च॥८॥[८]

अग्नीध आ दधात्यग्निमुखानेवर्तून्प्रीणाति समिधमा
 दधात्युत्तरासामाहुतीनां प्रतिष्ठित्या अथो समिद्वत्येव
 जुहोति परिधीन्धसम्मार्ष्टि पुनात्येवैनान्धसकृत्सकृत्सम्मार्ष्टि
 पराडिव ह्यैतर्हि यज्ञश्चतुः सम्पद्यते चतुष्पादः पशवः
 पशूनेवाव रुन्दे ब्रह्मन्प्र स्थास्याम इत्याहात्र वा एतर्हि
 यज्ञः श्रितः॥४९॥

यत्र ब्रह्मा यत्रैव यज्ञः श्रितस्तत एवैनमा रभते यद्धस्तेन

प्र॒मी॒वै॒द्वे॒प॒नः॑ स्या॒द्य॒च्छी॒र्ष्णा शी॒र्ष॒क्ति॒मा॒न्थ॒स्या॒द्य॒त्तू॒ष्णी॒मा॒सी॒ता॒सं॑
य॒ज्ञः॑ स्या॒त्प्र ति॒ष्ठे॒त्ये॒व ब्रू॒या॒द्वा॒चि वै य॒ज्ञः॑ श्रि॒तो य॒त्रै॒व य॒ज्ञः॑
श्रि॒त॒स्त॒त ए॒वैन॒५ सम्प्र॑ य॒च्छति॑ दे॒वं स॒वि॒त॒रे॒त॒त्ते प्र॥५०॥

आ॒हे॒त्या॒ह प्र॒सू॒त्यै बृ॒ह॒स्प॒तिर्ब्र॒ह्मे॒त्या॒ह स हि ब्र॒ह्मि॒ष्ठः॑
स य॒ज्ञ॒म्पा॒हि स य॒ज्ञ॒प॒ति॒म्पा॒हि स मा॒म्पा॒ही॒त्या॒ह य॒ज्ञाय॑
य॒ज॒मा॒ना॒या॒त्म॒ने ते॒भ्य ए॒वा॒शि॒ष॒मा शा॒स्तेऽना॑र्त्या आ॒श्रा॒व्या॒ह
दे॒वान् य॒जे॒ति ब्र॒ह्म॒वा॒दि॒नो वद॑न्ती॒ष्टा दे॒वता॑ अथ॑ क॒त॒म ए॒ते
दे॒वा इति॑ छ॒न्दा॒५ सी॒ति ब्रू॒या॒द्वा॒य॒त्री त्रि॒ष्टु॒भम्॥५१॥

जग॑ती॒मित्य॒थो ख॒ल्वा॒हुर्ब्रा॒ह्म॒णा वै छ॒न्दा॒५ सी॒ति ता॒ने॒व
तद्य॑जति दे॒वानां॑ वा इ॒ष्टा दे॒वता॑ आ॒स॒न्न॒था॒ग्नि॒र्नोद॑ज्वल॒त्तं
दे॒वा आ॒हु॒ती॒भि॒रनू॒या॒जे॒ष्वन्व॑वि॒न्दन् यद॑नू॒या॒जान्
य॒ज॒त्य॒ग्नि॒मे॒व तथ्स॑मि॒न्द्र ए॒तदु॒र्वै ना॒मा॒सुर॑ आ॒सी॒त्स
ए॒तर्हि॑ य॒ज्ञ॒स्या॒शि॒ष॒मवृ॑ङ्क्षु॒ यद्वू॒या॒दे॒तत्॥५२॥

उ॒ द्या॒वा॒पृ॒थि॒वी भ॒द्र॒म॒भू॒दि॒त्ये॒तदु॒मे॒वा॒सुरं॑ य॒ज्ञ॒स्या॒शि॒षं
ग॒म॒ये॒दि॒दं द्या॒वा॒पृ॒थि॒वी भ॒द्र॒म॒भू॒दि॒त्ये॒व ब्रू॒या॒द्य॒ज॒मा॒न॒मे॒व
य॒ज्ञ॒स्या॒शि॒षं॒मा॒म॒य॒त्या॒र्ध्मं सू॒क्त॒वा॒क॒मु॒त न॑मो॒वा॒क॒मि॒त्या॒हे॒दम॑रा॒
वा॒वै॒तदा॒हो॒प॒श्रि॒तो दि॒वः पृ॒थि॒व्यो॒रि॒त्या॒ह द्या॒वा॒पृ॒थि॒व्यो॒रहि॑

य॒ज्ञ उ॒प॑श्रित॒ ओम॑न्वती॒ तेऽस्मिन्॒ य॒ज्ञे य॑जमान॒
द्यावा॑पृथि॒वी॥५३॥

स्ता॒मित्या॑हा॒शिष॑मे॒वैता॑मा शा॑स्ते॒ यद्व्या॑थ्सूपावसा॒ना
च॑ स्व॒ध्यव॑सा॒ना चेति॑ प्र॒मायु॑को॒ यज॑मानः स्याद्य॒दा हि
प्र॒मीय॑तेऽथे॒मामु॑पावस्यति॑ सू॒पच॑रणा च॑ स्व॒धिच॑रणा चेत्ये॒व
ब्रू॒याद्व॑रीयसीमे॒वास्मै॒ गव्य॑ति॒मा शा॑स्ते॒ न प्र॒मायु॑को भवति॒
तयो॑रा॒विद्य॑ग्निरि॒दं ह॒विर॑जुषतेत्या॑ह॒ या अया॑क्ष्म॥५४॥

दे॒वता॒स्ता अ॑रीरधा॒मेति॒ वावै॑तदा॒ह यन्न॑ निर्दि॑शेत्प्रति॒वेशं
य॒ज्ञस्या॑शीर्गच्छे॒दा शा॑स्तेऽयं॒ यज॑मानोऽसा॒वित्या॑ह
नि॒र्दिश्यै॒वैन॑ सु॒वर्गं॒ लोकं॑ ग॒मय॑त्यायुरा शा॑स्ते सु॒प्रजा॒स्त्वमा
शा॑स्त॒ इत्या॑हा॒शिष॑मे॒वैता॑मा शा॑स्ते स॒जात॑वन॒स्यामा शा॑स्त॒
इत्या॑ह प्रा॒णा वै संजा॑ताः प्रा॒णाने॒व॥५॥

नान्तरै॑ति॒ तद॒ग्नि॑र्दे॒वो दे॒वेभ्यो॒ वन॑ते व॒यम॒ग्नेर्मानु॑षा
इत्या॑हा॒ग्नि॑र्दे॒वेभ्यो॒ वनु॑ते व॒यं म॑नु॒ष्येभ्य॒ इति॒ वावै॑तदा॒हेह
गति॑र्वा॒मस्ये॒दं च॒ नमो॑ दे॒वेभ्य॒ इत्या॑ह॒ याश्चै॒व दे॒वता॒ यज॑ति॒
याश्च॒ न ताभ्य॑ ए॒वोभ्यो॑ नम॑स्करोत्या॒त्मनो॑ऽना॒त्यै॥५६॥

श्रितस्ते॒ प्र त्रि॒ष्टुभ॑मे॒तद्यावा॑पृथि॒वी या अया॑क्ष्म प्रा॒णाने॒व षट्त्वारि॑ंशच्च॥९॥—[९]

देवा वै यज्ञस्य स्वगाकर्तारं नाविन्दन्ते शं
 युम्बार्हस्पत्यमब्रुवन्निमं नो यज्ञं स्वगा कुर्विति
 सोऽब्रवीद्वरं वृणौ यदेवाब्राह्मणोक्तोऽश्रद्धधानो यजाते
 सा मे यज्ञस्याशीरसदिति तस्माद्यदब्राह्मणोक्तो-
 ऽश्रद्धधानो यजते शं युमेव तस्य बार्हस्पत्यं
 यज्ञस्याशीर्गच्छत्येतन्ममेत्यब्रवीत्किम्मे प्रजायाः ॥ ५७ ॥

इति योऽपगुरातै शतेन यातयाद्यो निहनत्सहस्रेण
 यातयाद्यो लोहितं करवद्यावतः प्रस्कद्य पां सूनृसंगृह्णात्तावतः
 संवत्सरान्पितृलोकं न प्र जानादिति तस्माद्ब्राह्मणाय नापं
 गुरेत न नि हन्यान्न लोहितं कुर्यादितावता हैनसा भवति
 तच्छं योरा वृणीमह इत्याह यज्ञमेव तत्स्वगा करोति
 तत् ॥ ५८ ॥

शं योरा वृणीमह इत्याह शं युमेव बार्हस्पत्यम्भागधेयेन
 समर्धयति गातुं यज्ञाय गातुं यज्ञपतय इत्याहाशिषमेवैतामा
 शास्ते सोमं यजति रेत एव तदधाति त्वष्टारं यजति रेत
 एव हितं त्वष्टा रूपाणि वि करोति देवानाम्पत्नीर्यजति
 मिथुनत्वायाग्निं गृहपतिं यजति प्रतिष्ठित्यै जामि वा

एतद्यज्ञस्य क्रियते॥५९॥

यदाज्येन प्रयाजा इज्यन्त आज्येन पत्नीसंयाजा
ऋचमनूच्य पत्नीसंयाजानामृचा यजत्यजामित्वायाथो
मिथुनत्वाय पङ्क्तिप्रायणो वै यज्ञः पङ्क्तुदयनः पञ्च प्रयाजा
इज्यन्ते चत्वारः पत्नीसंयाजाः समिष्टयजुः पञ्चमम्पङ्क्तिमेवानु
प्र यन्ति पङ्क्तिमनूद्यन्ति॥६०॥

प्रजायाः करोति तत्क्रियते त्रयस्त्रिंशच्च॥१०॥ [१०]

युक्ष्वा हि देवहूतमांश्च अग्ने रथीरिव। नि होता
पूर्यः संदः। उत नो देव देवाश्च अच्छा वोचो विदुष्टरः।
श्रद्धिश्चा वार्या कृधि। त्वं ह यद्यविष्टु सहसः सूनवाहुत।
ऋतावा यज्ञियो भुवः। अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य
शतिनस्पतिः। मूर्धा कवी रयीणाम्। तं नेमिमृभवो यथा
नमस्व सहतिभिः। नेदीयो यज्ञम्॥६१॥

अङ्गिरः। तस्मै नूनमभिद्यवे वाचा विरूप नित्यया। वृष्णे
चोदस्व सुष्टुतिम्। कमुं ष्विदस्य सेनयाग्नेरपाकचक्षसः। पणिं
गोषु स्तरामहे। मा नो देवानां विशः प्रस्नातीरिवोस्नाः। कृशं
न हासुरघ्नियाः। मा नः समस्य दूढ्यः परिद्वेषसो अहतिः।

ऊ॒र्मिर्न॑ नाव॒मा व॑धीत्। नम॑स्ते अ॒ग्र ओज॑से गृ॒णन्ति॑ देव
कृ॒ष्टयः॑। अ॒मैः॑॥६२॥

अ॒मि॒त्रम॑र्दय। कु॒वि॒थ्सु॒ नो ग॒वि॒ष्टये॑ऽग्रे॑ सं॒वे॒षिषो॑
र॒यिम्। उरु॑कृदुरु॒ ण॑स्कृ॒धि। मा नो॑ अ॒स्मिन्म॑हा॒धने॑ परा॑
व॒र्गार॑भृद्य॒था। सं॒वर्ग॑ꣳ सꣳ र॒यिञ्ज॑या। अ॒न्यम॑स्मद्भिया
इ॒यम॑ग्रे॒ सिष॑क्तु दु॒च्छुना॑। व॒र्धा नो॑ अम॑व॒च्छवः॑।
यस्या॑जुष॒न्नम॑स्वि॒नः। शमी॑म॒दुर्म॑खस्य वा। तं घेद॑ग्निर्वृ॒धाव॑ति।
पर॑स्या॒ अधि॑॥६३॥

सं॒वतो॑ऽव॒राꣳ अ॒भ्या त॑र। यत्रा॒हम॑स्मि॒ ताꣳ अ॑व। वि॒द्वा
हि ते॑ पु॒रा व॒यम॑ग्रे॒ पि॒तुर्य॑थाव॒सः। अ॒धा ते॑ सु॒म्रमी॑महे।
य उ॒ग्र इ॑व शर्य॒हा ति॒ग्मशृ॑ङ्गो न वꣳस॑गः। अ॒ग्रे पु॒रो
रु॒रोजि॑था। सखा॑यः सं वः स॒म्यश्च॑मिषꣳ स्तोमं॑ चा॒ग्रये॑।
व॒र्षि॑ष्ठाय क्षिती॒नामृ॑जो॒ नग्रे॑ सह॑स्वते। सꣳस॑मिद्यु॒वसे॑
वृष॑न्नग्रे॒ विश्वा॑न्य॒र्य आ॑। इ॒डस्प॑दे स॒मि॒ध्यसे॑ स नो॑ वसू॒न्या
भ॑र। प्रजा॑पते॒ स वे॑द सोमा॑पूषणे॒मौ दे॒वौ॥६४॥

यु॒जम॑मैरधि॑ वृष॑न्नेका॒न्नवि॑ꣳशतिश्च॑॥११॥

[११]

उ॒शन्त॑स्त्वा हवाम॑ह उ॒शन्तः॑ स॒मि॒धीम॑हि। उ॒शन्नु॑श॒त आ॑

ब॒ह॒ पित॑वृ॒न् ह॒विषे॑ अ॒त्त॒वे। त्व॑ सो॒म॒ प्रचि॑कितो मनी॒षा
 त्व॑ रजि॑ष्ठम॒नु॒ नेषि॑ प॒न्था॑म्। तव॒ प्रणी॑ती पि॒तरो॑ न इ॒न्दो
 दे॒वेषु॑ रत्न॑मभजन्त॒ धीराः॑। त्वया॒ हि नः॑ पि॒तरः॑ सो॒म॒ पूर्वे॑
 कर्मा॑णि च॒क्रुः प॑व॒मान॒ धीराः॑। व॒न्वन्न॑वा॒तः परि॒धी॑ रपो॑र्णु
 वी॒रेभि॑र॒श्वैर्म॑घवा॒ भव॥६५॥

नः। त्व॑ सो॒म॒ पि॒तृभिः॑ संवि॒दानोऽनु॑ द्यावा॑पृथि॒वी आ
 त॑त॒न्थ। तस्मै॑ त इ॒न्दो ह॒विषा॑ वि॒धेम॒ व॒य॑ꣳ स्या॑म॒ पत॑यो
 रयी॑णाम्। अ॒ग्नि॒ष्वात्ताः॑ पि॒तर॒ एह॑ ग॒च्छ॒त॒ सदः॑सदः॒ सद॑त
 सु॒प्रणी॑तयः। अ॒त्ता ह॒वीꣳषि॑ प्रय॑तानि ब॒र्हिष्य॑था॒ र॒यिꣳ
 सर्व॑वीरं दधा॒तन॑। ब॒र्हिष॑दः पि॒तर॒ ऊ॒त्य॑र्वा॒ग्नि॒मा वो॑ ह॒व्या
 च॑कृ॒मा जु॑षध्वम्। त आ ग॒ताव॑सा॒ शन्त॑मे॒नाथा॑स्मभ्यम्॥६६॥

शं यो॒र॒र॒पो द॑धात। आहं पि॒तृन्त्सु॑वि॒दत्रा॑ꣳ अ॒वि॒त्सि॒
 नपा॑तश्च वि॒क्रम॑णं च॒ वि॒ष्णोः॑। ब॒र्हिष॑दो ये स्व॒धया॑ सु॒तस्य॑
 भज॑न्त पि॒त्वस्त॑ इ॒हाग॑मि॒ष्टाः। उप॑हू॒ताः पि॒तरो॑ ब॒र्हिष्ये॑षु
 नि॒धिषु॑ प्रि॒येषु॑। त आ॒ग॑मन्तु॒ त इ॒ह श्रु॑व॒न्त्वधि॑ ब्रुवन्तु॒ ते
 अ॑व॒न्त्वस्मा॑न्। उदी॑रता॒मव॑र॒ उत्प॑रा॒स॒ उन्म॑ध्य॒माः पि॒तरः॑
 सो॒म्यासः॑। असु॑म्॥६७॥

य ईयुरवृका ऋतज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु।
 इदम्पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वासो य उपरास ईयुः।
 ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनं सुवृजनासु विक्षु।
 अधा यथा नः पितरः परासः प्रत्नासो अग्न ऋतमाशुषाणाः।
 शुचीदयन्दीधितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरपं व्रत्र।
 यदग्ने॥६८॥

कव्यवाहन पितृन् यक्ष्यतावृधः। प्र च हव्यानि
 वक्ष्यसि देवेभ्यश्च पितृभ्य आ। त्वमग्न ईडितो जातवेदो-
 ऽवाङ्मुव्यानि सुरभीणि कृत्वा। प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते
 अक्षन्नद्धि त्वं देव प्रयता हवींषि। मातली कव्यैर्यमो
 अङ्गिरोभिर्बृहस्पतिर्ऋक्भिर्वावृधानः। याश्च देवा वावृधुर्ये
 च देवान्स्वाहान्ये स्वधयान्ये मदन्ति॥६९॥

इमं यम प्रस्तरमा हि सीदाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः।
 आ त्वा मन्त्राः कविशस्ता वहन्त्वेना राजन् हविषा
 मादयस्व। अङ्गिरोभिरा गंहि यज्ञियैभिर्यमं वैरूपैरिह
 मादयस्व। विवस्वन्तं हुवे यः पिता तेऽस्मिन् यज्ञे
 बर्हिष्या निषद्य। अङ्गिरसो नः पितरो नवग्वा अथर्वाणो

भृ॒गवः सो॒म्यासः॑। ते॒षां व॒यं सु॒म॒तौ य॒ज्ञिया॑ना॒मपि॑ भ॒द्रे
सौम॑न॒से स्या॑म॥७०॥

भ॒वा॒स्मभ्य॑मसुं यद॑ग्ने मद॑न्ति सौम॑न॒स एकं॑च॥12॥ [१२]

प्र॒जाप॑तिर॒काम॑यतैष ते॒ यज्ञं॑ वै प्र॒जाप॑ते॒र्जाय॑मानाः प्रा॒जाप॑त्या यो वा अ॒य॒थादे॒वतमि॑ष्ट॒र्गो
नि॒ग्राभ्याः॑ स्थ॒ यो वै दे॒वां जुष्टोऽ॒ग्निना॑ र॒यिमेका॑दश॥11॥ प्र॒जाप॑तिर॒काम॑यत प्र॒जाप॑ते॒र्जाय॑माना
व्याय॑च्छन्ते म॒ह्यमि॑मान्मा॒या मा॒यिनां॑ द्विच॑त्वारि॒ंशत्॥42॥ प्र॒जाप॑तिर॒काम॑यता॒ग्निं
संमु॑द्रवा॑ससम्॥ [१३]